REBREANU

Amândoi

LIVIU REBREANU

AMÂNDOI

1940

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

QUINTILIANUS

1 - CIUFU

— Oare ce-o fi pățit procopsitul de frate-meu ? zise Spiru Dăniloiu, uitându-se la nevastă-sa numai cu ochii, fără a întoarce capul. Că m-a întrebat popa Ilie de la biserica Sf. Nicolae… Zice că a trimis de trei ori la dânsul și casa parcă ar fi pustie…?

Era luni seara, pe la mijlocul lui decembre. Stăteau la masă, singuri, soții Dăniloiu, în sufrageria vastă, plină de mobile felurite, bufete și servante încărcate de văsării, tacâmuri, bibelouri… Policandrul de cristal cu zeci de lumini ardea, ca totdeauna, cu un singur bec, pentru economie. Printre cești și pahare, pe bufet, trona statueta de bronz a lui Napoleon, cumpărată de ocazie la București. Deși Dăniloiu era numai negustor și nici nu făcuse armata, avea profundă venerație pentru marele împărat, ca dealtfel mai toți negustorii și alți burghezi înstăriți din Pitești.

Cu coatele pe masă, ținând în mâini un zdravăn picior de gâscă, bărbatul se oprise din molfăit, așteptând parcă o explicație. Chipeș, înalt, avea fața bloncoasă, aspră și mustăți stufoase bulgărești mânjite de grăsime. Soția lui, Vasilica, numai cu vreo opt ani mai mică, părea mai bătrână ca dânsul, cu părul ei împuținat și cărunt, cu obrajii plini de zgârcituri, mai ales în colțurile buzelor, încât gura semăna cu o pungă lipită subt nasul îngust și ascuțit Ea isprăvise de mâncat și, pe gânduri, cu un gest mecanic, strângea fărâmăturile de pâine dimprejurul tacâmului.

— Aoleu! făcu drept răspuns, tresărind. Tocmai adineaori vorbirăm și noi, cu Solomia, despre dânșii, că n-au mai dat nici un semn de viață!

— Da, adevărat — dădu din cap Spira Sâmbătă dimineața m-am întâlnit cu Ilarie la prăvălie și de-atunci… Iar azi e luni!

Intră servitoarea cu un sifon pe care îl așeză pe masă, la îndemna stăpânului, alături de o sticlă de vin pe jumătate goală.

— Ce vorbeam noi, Solomie, despre țața Mița? întrebă doamna cu o mică satisfacție. Vezi, și dumnealui zice că nu-i lucru curat!

Servitoarea tresări ca și d-na Dăniloiu adineaori și se uită îngrozită la Spiru care o măsura cu o privire nehotărâtă. Ochii ei mari, albaștri, cu luciri aproape violete, păstrau o expresie blondă, catifelată, învăluitoare. Dealtminteri întreaga-i făptură era plăpândă și fină, încât nimeni n-ar fi spus că e țărancă. Potrivit de înaltă, mlădioasă și cu mers de porumbiță, brațele și mâinile delicate, obrajii puțin palizi, buzele pline mereu umede, avea totuși o înfățișare melancolică, parcă în suflet ar fi purtat numai tristețe. Când zâmbea se lumina ca o madonă, dar în vremea din urmă zâmbea tot mai rar.

— De câte ori nu mă cruceam și eu cu Solomia: cum, Doamne, pot sta atât de singuri și de părăsiți? reluă Vasilica pe gânduri. La bătrânețe omul are mai multe nevoi. Și dumnealor sunt destul de bătrâni…

— Apoi dacă eu am șaizeci și cinci, Ilarie trebuie să se apropie de șaptezeci și patru-cinci — mormăi bărbatul cu gura plină. Iar Mița cred că a bătut și ea șaptezeci…

Se întrerupse, își pregăti tacticos un șpriț, îl dădu de dușcă, își șterse gura și mustățile, apoi își drese glasul să continue….

Atunci însă se auzi zbârnâitul soneriei în coridor, atât de strident că toți trei se cutremurară.

— Cine-o fi ? șopti d-na Dăniloiu după o tăcere. Ia vezi, Solomie!

Peste câteva clipe servitoarea anunță pe un om din partea părintelui Ilie, care vrea negreșit să vorbească cu domnul.

— Ce-i, Mihai? întrebă Dăniloiu lățindu-se pe scaun, ca să-și dea mai multă greutate. Ce s-a întâmplat?,.. Te-a trimis părintele?

— M-a trimis, domnule Spirică—răspunse omul rămas lângă ușă. M-a trimis să vă spun că iar am fost la domnul Ilarie, a treia oară, și tot degeaba. Poate nici n-or fi acasă.

— Ei, Doamne, n-or fi — interveni Vasilica supărată. Cum să nu fie acasă? Unde să fie?

— De, cucoană, știu eu ? făcu omul dând din umeri.

Se numea Mihai Ciufu și era servitorul bisericii de mai mulți ani. Țăran îmbrăcat orășenește, îndesat, cu capul colțuros și mic, cu ochii căprui vicleni în fundul capului, gura mare cu dinți puternici tătărești, falca de jos ieșită înainte, parcă mereu ar fi întins gatul — făcea o impresie neplăcută, mai ales că avea și un glas mieros, nepotrivit cu înfățișarea lui. Preotul Tănăsescu îl lăuda însă că e harnic și credincios.

— La urma urmelor s-ar putea să fi plecat la București după vreo afacere —observă Dăniloiu. Au mai plecat ei și altădată așa, fără să sufle

nimănui o vorbă.

Ciufu reluă cu glas blajin și cu o ușoară nemul-țumire pe față:

— De sâmbătă până acum eu am fost de trei ori, cum zic, dar n-aș putea jura nici într-un fel, nici într-altul…

— Nici sâmbătă n-ai găsit pe nimeni? se miră Dăniloiu. Pe la ce oră zici că ai fost sâmbătă? Că sâmbătă dimineața m-am întâlnit cu Ilarie și am vorbit împreună cum vorbesc cu tine…

Servitorul aruncă o privire circulară oprindu-se pe rând la toți trei cu o compătimire obosită, continuând apoi totuși dulceag:

— Văd că d-voastră nu vreți să mă credeți parcă v-aș spune minciuni ori basme…

Lui Dăniloiu purtarea și vorba servitorului i se păreau necuviincioase, iar plecăciunea prefăcută îl scoase din țâțâni. Izbucni:

— Prost ești, măi omule, ori ești al dracului ? Ce umbli să mă îmbeți pe mine cu apă rece?… Eu te întreb: când ai fost sâmbătă la frate-meu, la ce oră, ziua ori seara? Asta te întreb, idiotule, și la asta să răspunzi!

Se sculase de pe scaun și se îndrepta spre Ciufu, roșindu-se și umflându-se, parcă ar fi pornit să-l plez-nească. Știindu-l iute la lovit și cu mâna grea, d-na Dăniloiu sări să-l potolească:

— Astâmpăra-te, Spirică, și nu te necăji că-ți face rău!… Lasă-l să povestească pe îndelete!…

Dăniloiu se liniști ca prin farmec. Se așeză pe alt scaun, mai bufnind puțin și măsurând cu ură pe servitorul care plecase ochii în pământ ca un călugăr șiret. Medicii l-au sfătuit de mult să nu se enerveze, pentru că, gras și sângeros, e amenințat să-l lovească odată damblaua.

— Eu aș vrea să spun, cucoană, că d-aia m-a trimis sfințitul pe vremea asta de nici câinele să nu-l lași pe-afară! zise Ciufu supus către Vasilica, trăgând cu coada ochiului spre Dăniloiu. Că a început un viscol și un ger cum nici la Bobotează nu se pomenește…

— Bine, bine, cred, întrerupse doamna — dar nu mai lungi vorba prea mult, că știi ce ne doare pe noi!

— Cum să nu știu, cucoană, păcatele mele! făcu servitorul cu importanță. Că, Doamne ferește, de s-ar fi întâmplat ceva, apoi d-voastră trebuie să aflați mai întâi și să… Dumnezeu însă e bun și mare și poate să aibă milă de noi toți…

Oftă adânc, parcă să sublinieze o durere tainică ori numai să stârnească mai multă curiozitate. Gazdele nici nu luară seama, doar Solomia, mereu la

spatele stăpânei, murmură cu glas pierdut…

— Doamne iartă-ne și ne apără de toate păcatele!

D-na Dăniloiu cunoștea jalea și durerea Solomiei. O dojeni ocrotitor:

— Ia taci, fată, nu mai supăra pe Dumnezeu cu tânguiri fără rost!

— Să vedeți cum s-a întâmplat — porni Ciufu repede ca și când i-ar fi fost frică să nu piardă șirul. Alaltăieri, sâmbătă, poate să fi fost pe la nouă dimineața, cum ieșeam cu sfinţitul să mergem în oraș, nici n-apucăm să facem cinci pași, chiar în fața bisericii, ne întâlnim nas în nas cu domnul Ilarie Dăniloiu, fratele d-voastră, coane Spirică… Dumnealor s-au oprit, iar eu, după obraz, m-am dat nițel la o parte, dar auzeam ce vorbeau cum mă auziți d-voastră… Domnul Ilarie e efor la biserica noastră, că doar știți prea bine, și fără iscălitura dumnealui nu-s bune socotelile sfinţitului. Acu nu știu despre ce fel de socoteli o fi vorba, destul că părintele Ilie de vreo săptămână se tot roagă de domnul Ilarie să poftească la iscălit și dumnealui tot făgăduiește că are să vie negreșit, dar de venit nu vine. Dintr-una dintr-alta, sfinţitul aduse iar vorba de socoteli și domnul Ilarie își dă cuvântul că după prânz nici n-are să se mai odihnească, după cum îi e obiceiul de cincizeci de ani, ci va veni la datorie… Parcă-l aud și acuma: „Să încheiem, părinte, să nu dea moartea peste mine și să rămâi d-ta încurcat din pricina mea !" Sfinţitul a râs: „Ehe, cucoane, de bătrâni ca d-ta moartea fuge mâncând pământul!" Așa ne-am despărțit râzând. Dumnealui a trecut devale, spre casă, că suntem aproape vecini, iar noi am luat-o înainte, spre piață. Domnul Ilarie aducea un pește subsuoară, ca în toate sâmbetele, că e mai ieftin sâmbătă decât vinerea… Sfinţitul l-a așteptat toată după-amiaza în zadar. Domnul Ilarie iar n-a venit. După ce am tras clopotele, părintele Ilie, cam supărat, m-a minat să-i aduc aminte că e așteptat… Pe la amiazi, poate țineți minte, a început dintr-o dată o lapoviță cu vânt aspru de-ți îngheța sufletul. Greu îmi venea să ies pe o vreme ca aceea, dar porunca-i poruncă, m-am dus… Tocmai se îngâna ziua cu noaptea, că acuma se întunecă tare de timpuriu. Ajunsei la dumnealor, deschisei binișor portița și o luai spre fundul curții. Nici o pâlpâire de lumină în casă, ori de zgomot și nici un semn de viață… Mă cuprinse un urât de moarte, poate și unde plecasem numai în haină de m-a pătruns până la os frigul și umezeala, începui să strig: „Domnule Ilarie!… Coană Miţo!"… Nimic. Mă oprisem tocmai în dreptul marchizei pe unde umblă boierii, dar nu cu gândul să intru pe-acolo, că-mi cunosc lungul nasului, fără numai să văd dacă e cineva în casă. Strigând așa în neștire băgai de seamă că ușa marchizei e doar trasă și

se mișcă ușor în bătaia vântului. Atunci ce-mi dete prin gând: ia să bat eu la ușă! Intrai în marchiză și bătui întâi mai ușurel, pe urmă mai cu putere, și iar strigai: „Coane Ilarie!… Domnule Dăniloiu!" Am stat așa acolo, bătând și strigând, poate câteva minute… Apoi dacă am văzut că nu răspunde nimeni, am gândit că n-or fi acasă și-mi pierd timpul degeaba. Am închis frumos ușa marchizei, să n-o trântească vântul și să spargă geamurile, și am ieșit din curte… Părintele Ilie nu s-a mai necăjit sau n-a vrut să se arate față de mine. „Ei, zice, cine știe ce-o fi avut și dumnealor de nu-s acasă… Nu face nimica. Mâine să te duci, Mihai, îndată după sfânta slujbă, și nici să nu te întorci fără dumnealui !" „Bine, zic, să mă duc, de ce să nu mă duc dacă trebuie?"… Sâmbătă noaptea a nins întâia oară ăst-an. După zloata și vifornița de peste zi chiar trebuia să ningă. Când m-am sculat zăpada era de jumătate de metru. Am muncit toată dimineața să fac pârtie în curte și să curăț în fața bisericii…

Povestirea servitorului, prolixă și sfătoasă, mulțumi și pe Spiru Dăniloiu, care la fel istorisea când avea ceva mai de seamă. Baremi d-na Dăniloiu sorbea vorbele și schimba, în răstimpuri, priviri de uimire sau de aprobare cu Solomia, adevărata ei confidentă, deși Solomia acum participa mai puțin ca alteori la evenimentele familiare.

— De-abia pe la amiazi m-am putut repezi iar până la domnul Ilarie — continuă Ciufu cu aceeași sfătoșie. Intrai în curte, strigai, bătui la ușă, mă dusei și prin dos să bat — degeaba, Liniște și tăcere, ca și ieri. Ce-o mai fi și asta. Maică Precistă? Ia, zic, să mă uit nițel pe geam dacă nu sunt înăuntru? C-or fi oamenii bolnavi ori… Dar ți-ai găsit! Geamurile înghețate tun și cu niște flori groase și frumoase parcă ar fi fost zugrăvite pe sticlă. Asta înseamnă ori că nici n-au dormit acasă, ori că au plecat dis-de-dimineață cine știe unde… Ce să mai stau și ce să mai încerc? când a aflat sfințitul că iar n-am dat de dumnealui, s-a făcut borș și m-a ocărât în toate felurile, parcă ar fi vina mea dacă domnul Ilarie nu-i acasă. „Nu, striga sfințitul, că nici n-ai fost, ticălosule, unde te-am trimis, că nu se poate să nu-l găsești în Pitești pe Ilarie Dăniloiu!"… Azi-dimineață, după ce s-a potolit, o fi chibzuit ca și d-voastră că poate să fie la mijloc vreo boală ori altceva și, după prânz, m-a trimis iar, a treia oară, să mai văd ce mai e pe acolo… Ce să fie? Ca și ieri și ca alaltăieri. Pustiu și tăcere. Degeaba strigi și degeaba bați… Și așa mi-a poruncit pe urmă să vin să vă povestesc și d-voastră ce și cum s-au întâmplat lucrurile, că d-voastră ca rude de-aproape…

Tăcu brusc, încurcat, cu un surâs prostesc, ca și când n-ar mai fi avut ce spune și s-ar strădui zadarnic să mai găsească alte cuvinte.

După un răstimp, parcă s-ar fi trezit din piroteală, Dăniloiu îngăimă ostenit:

— Spune părintelui Ilie că-i mulțumim de interes și să fie liniștit că Ilarie își cunoaște obligațiile și n-are să-l lase încurcat…

— Poate s-o îndura Dumnezeu și n-o fi nimic rău — adăogă Vasilica puțin plângător, deși voia să pară calmă. Așa băiete? Acuma du-te acasă, nu cumva să te aștepte părintele și să se supere!

Femeia ar fi dorit să dezbată pe îndelete întâmplarea aceasta ciudată despre Ilarie și Mița, dar Spiru părea buimăcit de tot. Intr-adevăr bărbatul nu ascultase în realitate pe Ciufu cu interesul ce l-ar fi arătat altfel. După izbucnirea nervoasă, în vreme ce servitorul vorbea, s-a gândit mereu că a mâncat iar prea mult și se simțea balonat, cu o somnolență bolnavă în tot corpul, părându-i-se că și respirația s-a îngreuiat. Pe urmă îl prinse teama că are să i se facă rău, îi fu rușine să se plângă și mai ales să cheme un medic ca să-i dea ceva să previe ce ar putea să i se întâmple. Nici nu-i mai păsa de frate-său. când e în joc sănătatea lui, ce să-l doară necazurile altuia, fie chiar ale fratelui.

D-na Dăniloiu încercă să înfiripeze o convorbire, tocmai crezându-l abătut din pricina îngrijorării pentru Ilarie. Ba îi și zise, ca să-l liniștească.

— Lasă-l încolo pe frate-tău, nu-ți mai face inimă rea, că n-o fi nimic… N-ai văzut ce mutră de bandit avea servitorul popii?… mâine până-n ziuă mergem cu Solomia să vedem ce e… Dar mi se pare că nu ți-e prea bine, Spirică? urmă deodată speriată. Aoleu, iar ai mâncat prea mult și… Of, Doamne, că și tu… Aide, stai cuminte unde ești, să te trag nițel cu oțet aromatic, să te mai răcorești și să te sprintenești…

Dăniloiu începu să geamă. întrebarea soției i se părea o confirmare a boalei. Se jură în gând că nu va mai mânca seara nimic. Cel mult un iaurt gol. (Jurământul se repeta de câte ori se simțea rău.) Răspunse blând, supus:

— Da, da… Fă cum crezi… Numai să nu mă doară…

— De ce să ne închipuim îndată crime și răutăți? zise Vasilica, obsedată de vorbele servitorului. Poate să nu fie nimic, poate să fie numai…

2 - STĂPÂNA CU SERVITOAREA

Până s-a întors Solomia de la piață, până au așezat mâncările la foc, s-a făcut aproape nouă. D-na Dăniloiu stătea pe spini. A dormit mai prost ca de

obicei și s-a perpelit în așternut cu gândurile din ce în ce mai negre despre Ilarie și Mița. Presimțirile ei n-o înșelau niciodată. S-a sculat cu noaptea-n cap și a cicălit mai vârtos pe Solomia, care însă nu lua în seamă parcă ar fi trăit pe altă lume. La plecare i-a găsit o nouă pricină să-i ajungă toată calea:

— Aoleu, Solomie, fată ori femeie ori ce ești, ai început să porți salba de aur și-n zilele de lucru? Te-am văzut și ieri, și nu te-am dojenit, credeam că o se te simți… Ai ajuns ca Păcală: un an de zile n-o pui deloc, pe urmă deodată nici n-o mai scoți de la gât… Erai fată cuminte și potolită și harnică de-ți era mai mare dragul. De când însă ți-a scos soarta pe Lixandru de ți-a sucit capul, nu mai e chip de înțeles cu tine. Te-a nenorocit Lixandru, fetițo, tu nu vezi și nu simți? Poate că d-aia l-a și bătut Dumnezeu de s-a îmbolnăvit și zace de atâta vreme și se topește…

— Lasă-l, cucoană, pe bietul Lixandru că n-are nici o vină! răspunse Solomia cu glasul înăbușit și fără să se uite la d-na Dăniloiu.

Zăpada de sâmbătă îmbrăcase tot orașul într-o blană albă, rămasă încă aproape intactă și curată. Doar pe străzile principale și pe trotoare o mai murdăriseră săniile și pietonii… D-na Dăniloiu mergea greu și aluneca, încât Solomia trebuia s-o sprijine. Noroc că nu era departe până la Ilarie, de la ei, din strada Rosetti. Cotiră în strada Luceafărul, scurtă și cu o pantă severă și, pe lângă fântâna din fața casei primarului, traversară Piața Izvor drept spre strada Speranței. N-au întâlnit țipenie de om, ca și când gerul ar fi zăvorât în casele lor pe toți oamenii.

Casele lui Ilarie Dăniloiu se cunoșteau de departe din pricina gardului înalt de scânduri, vopsit negru cu păcura cea mai ieftină. De pe trotoar se vedeau numai coroanele arborilor din curte puși parcă înadins să împiedece orice privire indiscretă a pătrunde înlăuntru. Devale, înspre casa familiei Secuianu, se ridica un zid de cărămidă, făcut odinioară de răposatul avocat care fusese bun prieten cu Ilarie. În partea cealaltă calcanul din spatele caselor măcelarului Mitică Ionescu alcătuia o adevărată pavăză și se întindea de la stradă până în fundul curții

În fața portiței, cele două femei se opriră să răsufle.

— M-am obosit și m-am încălzit de toată-s o apă — zise d-na Dăniloiu îngrijorată. Numai de n-aș răci, să mă mai aleg și cu vreo boală după toate celelalte…

Solomia nu spuse nimic. După câteva clipe cucoana puse mâna pe clanța portiței. Clanța cedă, dar portița nu se deschise parcă ar fi fost

priponită pe dinlăuntru. înainte de a se mira, își dădu seama și împinse mai cu putere.

— De când a nins n-a mai intrat nimeni în curte — observă d-na Dăniloiu, adăogând mustrător: Aide, fată, pune umărul nițel că ești tânără, nu mă lăsa pe mine să mă chinuiesc singură! Trebuie să fi înghețat și zăpada și….

Portița se răsuci în balamale cu un scrijălit peste zăpada geruită. în curte, pe subt pomii cu crengile înălbite și până în fund printre cele două corpuri de case, se întindea sclipitor și neprihănit covorul alb în care piciorul se scufunda până la genunchi

— Cum poate minți un om cu atâta nerușinare ? vorbi d-na Dăniloiu indignată și lunecându-și privirea peste albeața dureroasă. închide portița, Solomie, și haidem să vedem noi cu adevărat ce s-a întâmplat, că minciunile lui Ciufu vezi și tu cât prețuiesc !

D-na Dăniloiu mergea înainte. Scoarța înghețată a zăpezii troznea sub pașii care o sfărâmau. Solomia se silea să calce în urmele stăpânei sale ca să nu-i mai intre și fărâmăturile de zăpadă peste ghete, fiindu-i și altfel picioarele aproape înghețate. amândouă casele păreau într-adevăr pustii și nelocuite. Vasilica se uita în toate părțile cu multă atenție, pășind din ce în ce mai rar, parcă s-ar fi pregătit pentru orice surpriză. lângă ușa marchizei se întoarse spre servitoare și-i zise cu glas șoptit:

— Ia apropie-te, Solomie, și intră și tu în casă că ești tânără și…

Solomia rămăsese câțiva pași în urmă. De acolo răspunse, dar atât de nătâng, că glasul ei împrăștie brusc liniștea ce stăruia ca o apăsare înăbușitoare:

— Eu nu intru în casa asta, cucoană!… Poți să mă omori, dar nu intru!… Că mi-e frică și mi-e urât și nu pot intra, cucoană!…

— Taci, fată, taci, nu mai striga să ne audă vecinii! zise tot șoptit și blând stăpâna, înfricoșată de izbucnirea ei. Te lăudai că ești curajoasă, dar dacă nu ești, lasă că mie nu mi-e frică!

Servitoarea, rămasă pe loc, continua din ce în ce mai moale, cu o încăpățânare speriată ce se stingea:

— Nu pot, cucoană, nu pot… nu pot…

D-na Dăniloiu, încurajată parcă de spaima servi-toarei, deschise îndată ușa marchizei și apoi începu să bată în ușa antreului. Din același loc, încremenită, Solomia o văzu intrând înlăuntru. Ar fi vrut să se apropie și ea, dar picioarele îi erau înțepenite. își urmări însă stăpâna cu gândul și cu

urechea. îi auzi pașii în antreu, apoi mai slabi în dormitor. Peste câteva momente zgomotul pieri complect, semn că d-na Dăniloiu s-a oprit în fața unui spectacol care a îngrozit-o. în clipa următoare auzul încordat la paroxism al Solomiei prinse foarte deslușit un murmur: „Aoleu, nene Ilarie!… Acolo ești?… D-ta ești…? *Pe urmă pașii, mai șovăitori, trecură mai departe, în sufragerie, în bucătărie, și iar se poticniră. După câteva secunde vocea d-nei Dăniloiu se auzi mai clar, deși sugrumată de spaimă. „Vai de mine și de mine!… Amândoi !.."*

Groaza din casă parcă ar fi năvălit afară pe ușile rămase deschise, cuprinse pe Solomia și-i zgâlțâi su-fletul. Cu ochii mari țintă asupra marchizei, i se părea că a trecut un veac de când a intrat stăpână-sa și nu mai iese. Voia s-o cheme și nu mai avea glas, ca și când frica i s-ar fi încleștat, ca un căluș, în beregată. Dar lacrimile începură a-i curge deodată atât de multe, că-i inundară obrajii. Așa se pomeni apoi cu doamna iarăși în ușa marchizei, pe fața ca varul cu groaza încrustată ca o mască. Vru să alerge spre dânsa, fericită că nu i s-a întâmplat nimic. Instinctiv își curmă avântul. Dealtfel d-na Dăniloiu închise ușor ușa antreului, apoi marchiza și veni, clătinându-se puțin, la Solomia.

— Aici s-a întâmplat o tâlhărie nemaipomenită… I-au omorât și i-au jefuit… Trebuie să dăm de veste, Solomie!

Respiră de câteva ori din străfund parcă ar fi vrut să alunge din nări și din plămâni aerul coclit. Pe urmă continuă mai ferm, cu o energie pe care o câștiga tot-deauna în clipele hotărâtoare:

Tu să mergi la prăvălie să chemi degrabă pe domnul! Auzi, Solomie? până atunci eu am să mă duc la poliție și la tribunal, să dau de veste ce s-a întâmplat…

îi văzu fața spălată de lacrimi și întrebă nedumerită :

— Tu de ce plângi?… Ce te-a găsit?…

— Nu știu, cucoană — mormăi servitoarea. Mi-a fost tare frică din pricina d-tale cât ai fost înlăuntru, să nu pățești ceva și d-ta…

— Proastă ești, fată — răspunse Vasilica înduioșată de îngrijorarea ei naivă. Ce, tu crezi că tâlharii au făcut culcuș în casă, împreună cu victimele?… Au dat lovitura și s-au dus pe-aci încolo… Numai poliția mai poate să-i dibuiască și să-i dea pe mâna justiției…

Când ajunseră la portiță, d-na Dăniloiu se răzgândi: nu se poate să plece amândouă și să lase iar pustie curtea și casa cu morții… Totuși ieșiră din curte, afară. Ea însă rămase pe trotoar și pe Solomia o trimise că cheme pe

sergentul care făcea de serviciu câteva case mai departe, la încrucișarea cu strada Kogălniceanu.

— Să nu te miști de-aici, băiete! îl dăscăli d-na Dăniloiu. Nici să nu lași pe nimeni în curte și cu atât mai puțin în casă până ce nu vine poliția și procurorul, cum știi și tu că e legea… Ia seama că în casă sunt doi oameni omorâți…

— Aoleu, cucoană! se îngrozi sergentul. amândoi?

— Amândoi ! repetă Vasilica, dând din cap. Să fii cu ochii în patru!

Cele două femei se depărtară împreună, apoi după câtiva pași d-na Dăniloiu traversă iar piața, pe unde a venit, în vreme ce Solomia urca grăbită pe strada Griviței, pe lângă biserica Sf. Nicolae, spre strada mare care ducea la piață. Sergentul se uită după ele o clipă. Cunoștea pe Vasilica, precum cunoștea pe Ilarie Dăniloiu și pe Mița. Curiozitatea îi dădea ghes să intre în curte, să vadă. Crăpă ușor portița, dar o închise repede la loc, cu un mic cutremur în șira spinării. îi era urât și îi era frică. Era țigan din Vieroși. începu să se plimbe de ici-colo prin fața porții, bătând talpa ca să se încălzească și să-și alunge neliniștea, ca o santinelă zeloasă.

Peste câteva minute veterinarul județului, Haralambie Săvescu, un om înalt și vânjos, trecând spre centru, întrebă mirat pe sergent: ce păzește? Sergentul răspunse mândru:

— Domnul Ilarie cu cucoana dumisale au fost omorâți de niște criminali… Pe dumnealor îi păzesc până vine poliția…

Veterinarul ezită puțin: să creadă, să nu creadă? își continuă calea mormăind:

— Numai crime d-astea mai lipseau la Pitești… Că altfel eram procopsiți!… Mare rușine!…

3 - CINCI MINUTE

Spiru Dăniloiu avea un mare magazin de coloniale în gura pieții din vale, într-o poziție minunată, lângă podul drumului de fier, încât concentra clientela și din piața de legume, și din piața de cereale și de chiristigie până la oborul de vite. Magazinul de fierărie de alături, cel mai mare din Pitești și împrejurimi, a fost al lui Ilarie, frate-său, care l-a ținut peste treizeci de ani și, când s-a retras din afaceri, l-a vândut unor ardeleni, actualii proprietari.

Când văzu pe Solomia intrând în prăvălie, Spiru înțelese că s-a împlinit ceea ce a bănuit dânsul aseară după ce l-a tras nevastă-sa și i s-au risipit gândurile de boală. A stat de vorbă până adineaori cu unii vecini și clienți despre Ilarie și cu toți erau de acord că trebuie să i se fi întâmplat ceva, nimeni însă neîndrăznind a preciza nenorocirea din delicatețe pentru dânsul.

— Nu mai spune nimica! întâmpină pe servitoare din dosul tejghelei! Am văzut după mutra ta, tot!… Doar atâta: amândoi ?

— D-apoi eu n-am fost înăuntru — zise Solomia simplu — și n-am văzut, dar cucoana i-a văzut pe amândoi…

— Săracii, săracii de ei! oftă Spiru Dăniloiu, sculându-se ca și când ar fi vrut să se ferească de o încercare de amețeală.

În magazin nu se aflau decât vânzătorii și un preot de la țară cu preoteasa care alegeau și se tocmeau me-reu de un ceas fără a fi cumpărat încă nimica. în vreme ce Solomia totuși îi povestea ce-a descoperit doamna și cum a trimis-o să-l cheme, Spiru își aduse iar aminte de soră-sa Aretia la care se gândise și azi-noapte că ar fi trebuit s-o înștiințeze. Aretia era cu vreo zece ani mai tânără și certată cu amândoi frații, socotindu-se nedreptățită și înșelată de ei încă de la împărțirea moș-tenirii părintești. Măritată cu un cărturar, cu ajutorul de grefier Pascal Delulescu, azi pensionar, se credea superioară fraților rămași negustori, deși, partea ei de avere risipindu-și-o demult, a suferit și suferea multă și amară mizerie. Băiatul ei Romulus, cu care au cheltuit și ce n-au avut, după ce și-a luat o vagă licență în drept, ducea prin București, ca publicist și avocat fără clienți, un trai cam la fel cu părinții lui,, sărăcie lucie. Fiindcă unchiul Ilarie n-avea copii, ultima speranță a publicistului devenise moștenirea ce-i va reveni cândva și care-i va consolida situația…

— Bine, Solomie, am să mă duc îndată! spuse Spiru cu un glas încărcat de o tristețe pe care nici n-o ascundea și nici n-o exagera. Tu însă te repezi până la domnul Pascal, la cumnatul meu — știi unde șade? pe bulevard, tocmai spre gară — și să le povestești și lor ce s-a întâmplat ca să meargă și dumnealor, dacă vor, să fie de față când va sosi parchetul… Ai înțeles, fetițo? …Pe urmă tu pleci acasă, înțelegi?… Vezi, să ai grije de toate și, dacă cucoana întârzie, să fie gata mâncarea și masa pusă !

După ce Solomia porni mai departe, Spiru se crezu obligat să povestească și băieților, măcar în trei cuvinte, ce nenorocire a dat peste dânsul, mai ales că Gogu, locțiitorul, trăsese cu urechea și auzise câte ceva.

Mira-rea și indignarea personalului îi făcură bine încât plecă mai potolit, cu toate că tristețea îi aburea încă sufletul.

Trecu prin piața de legume, goală de când a dat zăpada, și ajunse în halele de carne. Măcelarul Mitică Ionescu, vecinul lui Ilarie, îl zări și-i aținu calea:

— Va să zică e adevărat, Spirică?… I-a omorât?… îmi spuse adineaori veterinarul Haralambie… Parcă nici să nu crezi!… Hala fierbe de mânie… O tâlhărie ca asta în plin centru al orașului! Mâine poimâine o să dea și peste noi tâlharii!… Lumea zice că trebuie să fie oameni care cunosc bine locurile și împrejurările. Așa cred și eu, dar ca să fie tocmai feciorul lui Pascal, cum spune lumea, nu cred!…

— Cine spune, Mitică? se minună Dăniloiu. Noi nici nu i-am văzut, nici poliția n-a sosit, și lumea știe cine i-a omorât?… Și tocmai nepotul!… Doamne, tare-i rea și necruțătoare lumea asta, zău, Mitică !

— Ce-i drept, interes numai nepotul avea să fie omorâți — zise măcelarul puțin jenat, căci de fapt el a avut întâi părerea aceasta. Dar, la urma urmelor, cine poate să știe, Spirică ? Poate să fie alții, dar tot dintre cunoscuți sau dintre neamuri…

Pe strada mare îl mai opriră vreo doi prieteni negus-tori care voiau amănunte, iar în colțul băcăniei Steriade avocatul Trandafirescu, mic, gras, rotund, jovial:

— Ce-i asta, nene Spirache?… Văzui la tribunal pe coana Vasilica și m-am îngrozit ce mi-a povestit!… Așa am ajuns, domnule, să ne omoare tâlharii ziua-n amiaza mare?

Voia să pară îndurerat și revoltat, și nu izbutea din pricina glasului care păstra o nuanță jovială. Și Tran-dafirescu se interesa cine să fie ucigașii. La tribunal au și început să circule fel de fel de presupuneri: ba c-o fi Romulus Delulescu, care numai sâmbătă (tocmai sâmbătă!) a plecat din Pitești, ba cine știe ce slugă care cunoștea locurile unde își ascundeau bătrânii aurul (se povestea că, pentru mai mare siguranță, nu strângeau decât galbeni), ba vreun spărgător de meserie de la București în colaborare cu vreun găinar local care să-i fi servit de călăuză, ba unii acuzau direct pe Dică Secuianu care se hărțuia de multă vreme cu bătrânul Ilarie și-l amenința…

Acuma Spiru socoti că trebuie să grăbească pașii. Peste tristețea care-i stăruia în inimă, începea să se înfiltreze teama că Aretia va sosi mai curând ca dânsul și va dosi toate obiectele de valoare, bani și bijuterii, înainte de venirea autorităților, păgubindu-l astfel și pe el, dar mai ales pe unica-i

odraslă, Filofteia, măritată cu căpitanul Vasilescu, în garnizoană tocmai la Sighetul Maramureșului…

În jurul sergentului se adunase un grup de curioși, mai cu seamă servitori, așteptând sosirea poliției în speranța că atunci vor putea vedea ceva ce nu s-a mai văzut de când lumea.

— A fost cineva pe-aici, Lache? întrebă Spiru repede. Nu?… Foarte bine. Trebuie să pice din moment în moment cineva de la parchet, că tot orașul a început să urle despre crima asta nemaipomenită…

Sergentul deschise servil portița, iar lumea se dădu respectuos la o parte ca să treacă fratele victimei. Dăniloiu avu totuși o tresărire când deschise marchiza și îndeosebi ușa antreului. Aerul greu îl sufoca. Descoperi cele două cadavre, clătină din cap în semn de durere, pe urmă se duse la scrinul dintre ferestre, scoase dintr-un sertar o cutiuță albastră și o strecură în buzunar. N-apucă însă bine să închidă sertarul, când niște bocete în curte vestiră apropierea Aretiei, însoțită de Pascal.

„Cinci minute dacă mai întârziam, rămâneam cu buza umflată ! se gândi dânsul netezindu-și buzunarele."

Aretia năvăli în casă plângând cu hohote. Era o femeie voinică, energică, bărbătoasă, cu prea puține urme din frumusețea despre care se povestea că ar fi avut-o în tinerețe. Soțul ei, Pascal, slab, înalt și supt la corp și la față, cu mustăți îngrijite sure și o privire umilă, părea o slugă credincioasă și supusă întru toate. Plânsetele fără lacrimi voiau să dovedească lumii străine jalea Aretiei. De fapt nu mai vorbea de câțiva ani cu Ilarie, iar în casa asta a lor n-a intrat și mai de mult. Doar Romulus, în urma unui consiliu de familie, s-a împăcat acum doi ani și venea pe la dânșii totdeauna și mai în fiece zi când era prin Pitești. Certată era dealtfel și cu celălalt frate, cu Spiru, dar de vorbit vorbeau când se întâlneau, mai ales în case străine.

În clipa când Aretia dădu cu ochii de Spiru, în antreu, plânsul i se sugrumă în gât.

— Aoleu, aici erai? zise pe urmă batjocoritor. Ai alergat să culegi înaintea noastră ce-o fi mai bun?,.. Nu vă mai satură Dumnezeu, Spirică nene, nici când vedeți cum vă bate!…

— Lasă, Aretio—interveni Pascal rușinat și înfricoșat ca nu cumva să se aprindă cearta tocmai în casa morților.

— Tu să nu te amesteci, Pascale, că mă enervezi mai rău — se înfurie deodată Aretia. Eu îi cunosc mai bine și știu până unde merge lăcomia lor.

Au și bani și bogății și de toate, dar nu s-ar da în lături să ne fure partea noastră și aici, cum mi-au furat odinioară moștenirea de la părinți…

Spiru, cu căciula în mână, stătea liniștit, uitându-se la Aretia aproape cu compătimire. Abia într-un târziu ripostă, fără supărare:

— Nici nu te-ai uitat încă să vezi dacă au murit cu adevărat și te cerți pe moștenire, surioară dragă…

Liniștea lui o liniști și pe ea pentru o clipă. Spiru, profitând de reculegerea Aretiei, se închină ceremonios și ieși demn afară…

— Văzuși? El pleacă cu buzunarele doldora, iar d-ta mă potolești să nu-l ocăresc ! izbucni Aretia mânioasă către soțul ei. când îți spun eu că ești un bleg…

In clipa aceasta zări, vârât aproape subt pat, cada-vrul fratelui ei Ilarie și avu o zguduire fără voie, încât numaidecât își făcu cruce, murmurând speriată:

— Doamne iartă-mă și iartă-ne pe toți, Doamne !… Săracul nenea Ilarie, cum s-o fi chinuit el, săracul!… Dar țața Mița unde-o fi…

Peste vreun sfert de oră primul-procuror Constantin Negel pătrundea în antreu, însoțit de noul judecător de instrucție Aurel Dolga, de medicul Vasile Popescu, de un comisar de poliție și de Spiru Dăniloiu. Ușa marchizei o lăsară mare, deschisă, de asemenea și pe a antreului ca să se aerisească odăile, deși din pricina frigului cadavrele nu intraseră în descompunere cum bănuise șeful parchetului.

— Ce faci acolo, madam Delulescu ? strigă primul procuror sever, găsind-o tocmai cu mâinile în dulapul cu rufărie din care o bună parte o îngrămădise într-un coș de nuiele găsit undeva. Nu știi că nu e voie să te atingi de nimic și nici să înstrăinezi vreun obiect până ce nu se stabilesc drepturile?… îmi pare rău!…

Delulescu ar fi putut să-ți atragă atenția, că doar în tribunal și-a cheltuit viața… Să pui, te rog, imediat la loc tot ce ai ridicat! Te rog !… Nu încep ancheta până ce nu așezi toate cum au fost!… Da ce, asta e glumă? O crimă atât de odioasă?…

Glasul și mai cu seamă înfățișarea gravă a primului procuror — altfel un cunoscut și iubit om blajin și chiar rudă de departe cu Deluleștii prin soția sa — impresionară atât de mult pe Aretia că nu îndrăzni să riposteze, cum îi era obiceiul, decât prin niște mormăieli nearticulate, ci începu să tocmească la loc rufăria pe care o alesese.

Trecură câteva minute într-o tăcere întreruptă doar de mișcările d-nei Delulescu. Apoi se auziră niște pași grăbiți și în sfârșit apăru, gâfâind, asudat, polițaiul ora-șului, un bătrânel simpatic, cu o bărbuță tunsă îngrijit, cu o înfățișare generală jovială.

— Salut, domnule prim-procuror! făcu dânsul puţin jenat. Am întârziat pentru că iar n-a venit idiotul de sergent să mă scoale… Rog să fiu scuzat, domnule prim-procuror!

— Nu face nimic, nene Tudorică! surâse Negel întinzându-i mâna în semn de adevărată absolvire.

Primul-procuror ca și ceilalți știau foarte bine că polițaiul Tudor Ploscaru, burlac și cam chefliu, petrece toate nopțile prin diferite localuri de noapte, pasămi-te inspectând, și că de aceea se scoală totdeauna târziu, fără a păgubi însă serviciul, fiindcă serviciul merge mai bine fără dânsul, care mai mult încurcă lumea. Era de neam bun și tolerat de toate guvernele din motive de caritate publică.

— Ce crimă oribilă, domnilor ! zise polițaiul cu poftă de vorbă. Am început să ne civilizăm și să luăm alură de oraș mare, dacă ne-am pornit pe astfel de crime !

După o mică pauză și pentru că toată lumea tăcea, polițaiul continuă cu glas împletit din ironie și compă-timire:

— Dică Secuianu, de câte ori vorbea de bietul Ilarie Dăniloiu, se mira cum de nu se găsește cineva să-i sucească gatul, să scape lumea de un zgârcit odios !… Dică glumea, firește, dar uite că s-a găsit cine să-i împlinească dorința!…

4 - CASA CRIMELOR

În urma sugestiei judecătorului de instrucție, primul-procuror îndepărtă atât pe Spiru Dăniloiu cât și pe soții Delulescu din casă, declarând în glumă, ca să nu-i ofenseze:

— Până vom descoperi pe ucigași toată lumea e suspectă, începând cu noi înșine, anchetatorii!

— Foarte just! aprobă judecătorul Dolga cu o privire gravă, simțindu-se parcă eroul principal în piesa care începea.

Când rămaseră singuri, primul-procuror rugă pe judecătorul de instrucție să inițieze cercetările în forma și în direcția ce crede, având în vedere că el are să continue anchetarea cazului până la descoperirea uci-gașilor.

Aurel Dolga, ardelean, fusese mutat de curând la Pitești de la Făgăraș. Avea abia vreo treizeci și doi de ani și o figură severă, compusă înadins pentru meseria de judecător de instrucție, care-i plăcea și-l pasiona, încă din liceu fusese clandestin și fervent cetitor de romane polițiste și admirator al faimoșilor detectivi născuți din fantezia nu mai puțin faimoșilor romancieri. Spre deosebire însă de detectivii care îmbină totdeauna perspicacitatea și energia cu umorul special al marilor naivi și care toți posedă negreșit anume ticuri sau obiceiuri caracteristice plus o pipă care se stinge și se aprinde în momentele palpitante, el voia să păstreze în primul rând demnitatea gravă cuvenită magistratului instructor, aceasta urmând să fie originalitatea lui când va fi cucerit celebritatea. până acum n-a avut nici o ocazie de-a se distinge aievea. Cazurile ce i s-au încredințat la Făgăraș, ca și aici, erau simple și ordinare, încât zadarnic se silea să le complice cu reminiscențe din cărți…

De data aceasta i se părea că poate să fie vorba de ceva mai interesant, mai ales din pricină că crima s-a descoperit așa de târziu.

— Dacă-mi permiteți, domnule prim-procuror — zise dânsul cu importanța cuvenită — aș propune două faze în privința constatărilor ce vom face în procesul-verbal: întâi precizarea locului unde s-au produs crimele, în toate amănuntele, și. al doilea descrierea exactă a stării victimelor, întrucât aceasta ar putea contribui la stabilirea datei când s-au săvârșit omorurile și eventual la descoperirea omorâtorilor…

Comisarul se așeză cu coaiele de hârtie la masa din sufragerie și, așteptând ca Dolga să-i dicteze, întocmi obișnuita introducere.

În vreme ce ceilalți începură să examineze cele două cadavre, judecătorul cercetă cu luare-aminte mai întâi antreul. Ușa dinspre marchiză părea să nu fi fost unsă demult; când încercă să o închidă, balamalele scârțâiră ușor ca un suspin. Dar și broasca avea probabil arcul rupt sau foarte slăbit, căci limba nu se prinse în scoabă, încât ușa rămase doar lipită. Altă ușă dădea din antreu în dreapta într-un fel de salonaș cu aspectul de cameră în care se păstrau toate lucrurile fără utilitate curentă. Ușa era închisă, iar cheia învârtită o dată în broască. Dolga vârî doar capul; părea evident că în salon se umbla foarte rar și că mai ales cu ocazia crimei n-a trecut nimeni pragul. Cealaltă ușă, în stânga, deschisă larg, ducea întâi în dormitor, de acolo în sufragerie și mai departe în bucătărie… Pe cuierul de perete, la stânga, între ușa marchizei și cea dinspre dormitor, atârna în același cui un crap de vreo două kilograme, înghețat tun, și un baston cu

mânerul în formă de cârjă. Pe mescioara din fundul antreului cam întunecos era aruncată o căciulă mare neagră de miel, iar pe unul din cele două scaune un palton foarte uzat, cu căptușeala ici-colo roasă, rămăsese agățat numai cu o mânecă, restul fiind alunecat și mototolit după picioarele mesei ca și când ar fi fost dezbrăcat și azvârlit acolo în mare grabă…

— Domnule comisar, scrie! strigă judecătorul Dolga începând să dicteze rar și apăsat.

În dormitor două paturi, cu căpătâile la perete, despărțite printr-o noptieră. între cele două ferestre spre curte, bine zăbrelite, un scrin vechi plin de rufărie de damă, nouă, nepurtată, era surmontat de o oglindă de cristal cu ramă foarte grea, aurită. Alte două dulapuri se aflau în colțurile ferestrelor, dulapuri simple din bătrâni, încărcate unul cu rufe de pat, iar cellalt cu haine. în cel cu rufe de pat opera Aretia, când au apărut reprezentanții justiției. Ușa antreului se deschidea în dormitor în stânga, încât se lovea aproape de garderobul cu haine.

Între cele două paturi, cu fața în jos, cu capul vârât puțin sub patul dinspre ușă, cu picioarele încălțate cu șoșoni rupți peste niște ghete vechi, rămase de la genunchi afară dintre paturi, zăcea cadavrul lui Ilarie Dăniloiu. Pe patul cellalt, spre antreu, învelitoarea de catifea cenușie era mototolită și cu pete mari de noroi uscat, pe când cuvertura patului dinspre ușă era întinsă și trasă puțin într-o parte, deoarece degetele mâinii stângi a mortului se încurcaseră în ciucurii împletiți… Soba de teracotă portocalie, înaltă până aproape de tavan, cu bibelorui pe lespedea de marmură, avea ușița deschisă larg parcă ar fi vrut să facă foc cineva sau doar să arunce ceva înlăuntru…

— Să continuăm, domnule, procesul-verbal! reluă Dolga din prag, către comisarul de poliție înainte de-a trece în sufragerie, fără să se lase tulburat de întrebările sau observațiile celorlalți, recomandându-le din când în când să binevoiască a nu se atinge de nimic.

Sufrageria era mare, cu o masă ovală și șase scaune de piele, cu două bufeturi înalte de modă veche pline cu tot felul de vase și pahare. Judecătorul se uită cu atenție împrejur prin bufeturi, pipăi masa și deodată zise către comisarul care continua să scrie:

— Un moment, domnule…

Comisarul se dădu la o parte, iar Dolga ridică puțin tăblia mesei. Subt tăblie descoperi mai multe piese de aur așezate în scobituri și crăpături așa fel încât să nu se observe. Învârti puțin capacul și, într-un fel de sertar

ascuns, dădu iar peste o grămăjoară de galbeni și mai mulți bani de argint dinainte de război. Comisarul încremeni o clipă de mirare, apoi rosti:

— Asta-i o comoară, domnule judecător!

Dolga rugă pe primul-procuror să inventarieze banii, iar el însuși se întoarse înapoi în dormitor să cerceteze în dulapuri, deși aceasta voise să o lase pentru încheiere. Dar după descoperirea din sufragerie chibzui că e mai practic să lichideze cercetările și în dormitor. Într-adevăr ,in dulapul cu haine gasi o fata de pernă murdară, suspectă. Pipăind-o și apoi desfăcând-o constată că era plină cu bancnote românești, puse înadins să rămâie nebăgate în seamă și totuși ascunse.

— Ei, dragă Dolga, văd că aduni bani, nu glumă! zise primul-procuror uimit. O să ne apuce prânzul numărând!

Ușa bucătăriei era deschisă ca și celelalte. Bucătăria mare servea și ca spălătorie și chiar ca baie în cazurile rare când bătrânii se îndemnau să împrumute de la d-na Secuianu vana de tablă ca să se spele mai temeinic. în dreapta ușii se afla soba de gătit, mare cât un cuptor, cu câteva oale pe roate, în care apa înghețase. în dreptul ușii, în peretele din față, o fereastră dădea spre fundul curții, unde se vedeau năclăite în zăpadă niște lemne tăiate și o grămadă de crăci cumpărate de curând. în stânga ferestrei pe o masă lungă de brad, se afla o pâine lungă neînceputa și o ulcică de lut, înflorită, răsturnată, goală, iar subt masă câteva șomoioage de jurnale vechi. lingă peretele dinspre sufragerie, într-un dulap rudimentar, erau aranjate oale, cratițe, tigăi, capace de toate felurile, între acest dulap și ușa sufrageriei, pe o laviță solidă, o albie de spălat rufe părea răsturnată pe jumătate; câteva bucăți de pânzeturi erau căzute pe jos, mai mult muruite decât spălate, iar cele rămase în albie înghețaseră cu rămășițele de apă murdară. Ușa din peretele spre curte era încuiată pe dinăuntru.

Cadavrul doamnei Dăniloiu zăcea într-o rână, pe stânga, între masa de bucătărie și lavița cu albia de rufe. Figura ei era înfășurată cu o rufă udă peste gură, dar ochii sticloși aproape ieșiți din orbite priveau spre sufragerie cu atâta groază de parc-ar fi fost vii.

— Dacă permiteți, domnule prim-procuror, mai întâi să terminăm înregistrarea minuțioasă a locului! zise Dolga cu mândrie, revenind în sufragerie. Pe urmă vom nota obiectele de preț și la sfârșit, cu ajutorul doctorului, poziția și starea fizică a cadavrelor!

Se simțea din ce în ce mai stăpân. Afacerea părea să aibă proporții deosebite și în orice caz anume necunoscute și mistere; în sfârșit ceva ce râvnea ambiția lui de detectiv în devenire.

După ce dictă cu emfază comisarului constatările din bucătărie, trecu împreună cu medicul și cu polițaiul în dormitor să examineze mai de-aproape cadavrul lui Dăniloiu.

— Numai un moment! strigă Dolga către medicul care se pregătea să elibereze cadavrul dintre paturi.

Cu mare băgare de seamă împinse puțin mai încolo patul dinspre antreu, încât ceafa victimei ieși la iveală. Părul alb, foarte rar, părea lipit de tidva ca pergamentul vechi. Gâtul, deasupra gulerului hainei cenușii, era strangulat cu o sârmă de alamă subțire, înnodată dinapoi și răsucită de mai multe ori, așa că pătrunsese adânc în pielea zbârcită. Cele două capete ale sârmei se terminau în ochiuri ca și când ar fi servit la atârnat în cui.

— Ciudat! murmură judecătorul.

Plecându-se peste mort, observă un fir de păr castaniu închis pe un umăr și altul aproape blond pe gulerul hainei mototolite, parcă ar fi fost apăsată cu genunchiul sau cu piciorul.

Doctorul Popescu, urmând exemplul lui Dolga, socoti mai practic să lase cadavrul unde se afla și să îndepărteze paturile ca să aibă spațiu suficient pentru o examinare corectă. Primul-procuror, curios, veni și dânsul să vadă mortul, neuitând să ia și pe comisarul scriitor ca nu cumva să fie ispitit a viola fața de pernă cu bancnote.

— Aici trebuie să fi lucrat asasini cu multă expe-riență ! zise Negel foarte impresionat, văzând cum medicul se trudea să dezlege din jurul gâtului sârma ucigașă.

— Sau începători fără experiență! observă Dolga gânditor.

Sarma abia era mai lungă de un metru…

Descurcând ciucurii cuverturii din degetele mor-tului, doctorul întoarse pe bătrânul Ilarie cu fața în sus. Părea viu, cu ochii deschiși și privind aproape senin, fără groază, doar cu puțină mirare. Numai nasul era puțin turtit și murdărit de praful de pe parchet, ca și fruntea și bărbuța sură, tunsă, neîngrijită ca un pămătuf de păr moale.

— Nu vreau să mă pronunț oficial înainte de autopsie — zise medicul Popescu cu oarecare nedumerire în glas — dar aș putea să pariez că bietul bătrân a murit repede, fără suferință, mai puțin de strânsoarea sârmei, deși

ea l-ar fi ucis până la urmă, cât mai degrabă de un șoc de spaimă care i-a curmat funcționarea inimii…

Ilarie Dăniloiu se vedea a fi fost un omuleț slă-buț, subțirel, numai umbra celui care prin munca și energia lui a uimit Piteștii.

Când medicul isprăvi examinarea, Dolga întrebă:

— Ai putea să-mi faci vreo precizare, doctore, în privința datei morții?… O zi, două, trei?…

— Cu oarecare aproximație cred că da—răspunse doctorul puțin sigur. Două, cel mult trei zile, mai curând însă trei!… Adică sâmbătă… Dar să vedem și celălalt cadavru…

D-na Dăniloiu, în afară de rufa care-i astupa gura, avea și mâinile legate la spate tot cu o rufă udă, acum înghețată, iar la gât o sârmă de alamă aproape la fel cu cea care servise la omorârea soțului ei. Sârma era la fel înnodată și răsucită la spate, dar fără a fi pătruns în piele.

— Coana Mița poate nici să nu fi murit strangu-lată — observă iar medicul, după ce dezlegă sârma, apoi prosopul de peste gură și nas și cămașa de noapte care servise la imobilizarea mâinilor. Cred că a murit chiar mult mai târziu, poate peste câteva ore, asfixiată de călușul de pe gură și nas. E posibil că a trebuit să vadă cum a fost ucis soțul ei, fără ca asasinii să-și dea seama că mai trăiește…

— Astea se vor stabili mai târziu, în cursul anchetei, întrerupse Dolga cu puțin dispreț.

— Probabil, dacă asasinii vor fi avut curiozitatea să se ocupe cu astfel de observații! răspunse medicul de asemenea batjocoritor.

Judecătorul nu mai stărui. Era sigur de sine. Ochii lui au înregistrat mult mai mult decât s-a consemnat în procesul-verbal, toate amănuntele de care mai târziu ar putea să aibă nevoie.

După o scurtă consfătuire, fiindcă nici o îndoială asupra cauzelor morții nu încăpea și spre a nu mai spori oroarea dublei crime prin ciopârțirea inutilă a cadavrelor unor oameni atât de respectați, hotărâră să se renunțe la autopsie și să se dea familiei autorizația de înmormântare.

Până ce medicul își va redacta referatul și până ce primul-procuror va inventaria cuprinsul feței de pernă, judecătorul Dolga ieși în curte, însoțit de polițaiul Ploscaru, să-și completeze observațiile. Corpul cellalt de case era gol și încuiat în fundul curții o remiză cam dărăpănată cu câteva butoaie, o putină cu varză, diferite sape, hârlețe ruginite și uzate… în spatele remizei

gardul de zid dinspre Secuianu continua până la cellalt vecin, măcelarul Ionescu.

— Ei, domnule jude, v-ați lămurit? întrebă poli-țaiul prinzând o țigară și respirând profund. Dacă tâlharii și-ar fi lăsat cărțile de vizită, ar fi mai simplu…

— Poate că au lăsat, domnule! zise Dolga sever. Dar nu oricine poate să le citească!

— Dacă citiți d-voastră, ajunge! Noi vom fi fericiți să vă aplaudăm! făcu polițistul fără încredere și cu puțină ironie.

5 - MOȘTENITORII INDIGNAȚI

— Mobilul crimei nu pare să fie furtul! spuse primul-procuror Negel când se isprăviră toate formalitățile și după ce trimise pe comisar să cheme pe Spiru Dăniloiu și pe Aretia Delulescu pentru a le da în primire cele două cadavre spre înmormântare.

— Mă tem că vă înșelați, coane Costică — observă polițaiul. Bătrânii erau putrezi de bogați și de o zgârcenie proverbială. Lumea prin oraș vorbea despre oale de galbeni și de lăzi cu bancnote… Nu știa nimeni unde și cum ascundeau comoara, dar…

— Noi nu ne putem lua după clevetirile din oraș — întrerupse Negel. Ce ne spui d-ta am auzit și eu, firește. Dar dacă și întru cât sunt adevărate vorbele oamenilor, e altă socoteală. Deocamdată noi am cercetat și n-am descoperit decât ceea ce s-a notat în procesul-verbal. Dealtfel nici nu suntem noi chemați să cercetăm ce fel și câtă avere posedau victimele…

Controversa asupra averii bătrânului Ilarie Dăniloiu se reluă și se înăspri îndată ce reintră Aretia, care dealtfel fierbea că a fost ofensată și ținută pe-afară ca slugile.

Primul-procuror comunică Aretiei și lui Spiru că autoriză înmormântarea victimelor fără autopsie. Pentru că însă atât în vederea unei eventuale complectări a cercetărilor cât și a deschiderii succesiunii, casa urmează să fie sigilată, cele două cadavre trebuie să fie ridicate imediat și așezate, până la înmormântare, în biserica Sf. Nicolae, unde Ilarie a fost președintele Eforiei. Cheltuielile vor cădea, firește, în sarcina moștenitorilor.

— Apoi da — zise Aretia batjocoritor. Ne-ați dat afară când era să primim ceva, dar ne chemați înapoi când e vorba să cheltuim!

— Fii liniștită, madam Delulescu—făcu primul-procuror împăciuitor. Vei avea din ce să te despăgubești… Noi am inventariat peste jumătate milion de lei în bancnote și aur…

— Cât ați spus, domnule prim-procuror? se interesă Spiru.

— Cu precizie poate să vă spuie procesul-verbal… Citește, comisarule! strigă Negel.

— În total șaptezeci și cinci piese de aur și patru sute treizeci și nouă mii cinci sute optzeci lei în bancnote de o mie, de cinci sute, de o sută și de cinci lei, și anume…

— Ajunge ! îl opri primul-procuror. Deocamdată banii aceștia rămân la dispoziția instrucției…

— Aoleu, domnule Costică! izbucni Aretia. Adică numai atâta s-a găsit din tot bănetul ce l-a avut bietul nenea Ilarie?… Atunci ucigașii l-au prădat rău, dacă cumva nu l-or fi prădat mai rău pe urmă alții…

— Aveți vreo bănuială precisă? întrebă judecătorul de instrucție.

— Ce precisa, domnule! strigă din ce în ce mai indignată d-na Delulescu. Pe mine m-a bruftuluit domnul Costică adineaori pentru că am îndrăznit să încerc a salva măcar rufăria de pat, iar pe alții i-ați lăsat să cotrobăiască peste tot și n-ați întrebat unde au dispărut giuvaericalele țaței Mița… Că doar știți și d-voastră ce bijuterii i-au rămas din amanetele nerăscumpărate și altele cumpărate de ocazie…

— Cine a cotrobăit aici înaintea noastră? insistă Dolga.

— Sora mea e așa de bună încât nu se sfiește să mă insulte acuma și pe mine, om cu avere și negustor respectat de toată lumea — declară fierbând și totuși stăpânit, Spiru Dăniloiu. Cum a insultat ani de zile și pe bietul Ilarie pe care acum vrea să-l moștenească fără să se mulțumească cu ce s-a găsit… Ar vrea sa puie mâna pe bijuterii, dar de doisprezece ani n-a vorbit cu Ilarie și nici pragul nu i l-a trecut, încât habar n-are dacă Mița le-a mai păstrat ori le-a transformat în bani…

— Ei, mititelule, cum te-ai supărat? rânji Aretia cu dispreț. Nu cumva te-oi fi simțind cu musca pe căciulă ?

— În loc să fii batjocoritoare și să bănuiești pe alții, mai bine ți-ai vedea de necazurile voastre și te-ai apăra de bănuielile orașului! răspunse Spiru scârbit întorcându-i spatele.

Scena între frați și în fața cadavrelor era atât de uluitoare că ceilalți ascultară fără a interveni.; Abia pe urmă polițaiul se dezmetici și le zise

mustrător:

— Vă rog, vă rog, oameni buni, dacă nu vă ruși-nați de domnii judecători, cel puțin de morții care încă nici lumânare n-au avut, ar trebui să vă sfiiți!

Judecătorul Dolga, având în vedere numai inte-resul instrucției, reveni către Aretia cu o nouă în-trebare:

— D-ta ai cunoscut averea răposaților?.- Ai putea să ne indici ce s-a furat?

— Eu n-am fost în relații de câțiva ani cu fratele meu Darie… Știe orașul întreg și pentru ce și din pricina cui… Dar lumea știe ce avere a adunat bietul Ilarie, muncind ca un hamal și trăgându-și bucățica de la gură. Țața Mița dădea împrumuturi pe amanet, numai pe giuvaericale. Se spunea că avea o oală plină de fel de fel de inele și pietre scumpe și broșe, cercei și câte altele… Numai bijuteriile astea trebuie să fi prețuit mai mult decât ați găsit d-v. în bani.

— Mă rog, se va face lumină! zise judecătorul cu siguranță.

— Să dea Dumnezeu să se facă! oftă Aretia, închinându-se. Că destule nedreptăți am suferit și destul am fost furată de când a închis ochii bietul tata, fie iertat! Tot cu credința în Dumnezeu și dreptate am trăit și ne-am chinuit, că nu se poate să învingă strâmbătatea până la urmă…

Primul-procuror se simțea pe de o parte atins în sentimentul său de pietate față de morți, apoi și în demnitatea sa de personagiu oficial. în special tonul iritat și vulgar al d-nei Delulescu i se părea o insultă la adresa tuturor. Totuși, blajin din fire, se jena să pună capăt scenei printr-un gest de energie oficială, mai cu seamă că a dojenit-o și adineaori. când se hotărî totuși să intervie, polițaiul întrerupse batjocoritor și glumeț:

— D-ta poate că nu știi, coană Aretie, dar băiatul d-voastră, Romică, a fost foarte prieten, în vremea din urmă, cu răposații…

— Da cum să nu fie, domnule? Nu e nepotul lor bun?

— Desigur!… Și acuma, cât a fost pe-acasă o lună de zile, până sâmbătă trecută, n-a fost zi să nu fie împreună și să nu vie pe-aici… Poate că ai aflat de la dânsul ce comori avea bătrânul?

O clipă Aretia îl privi nedumerită, pe urmă ripostă dârz:

— Și adică ce vrei să spui d-ta cu asta?… Că Romică s-a interesat de averea bătrânilor? Și dacă s-ar fi interesat, nu era dreptul lui?… Adică pentru că noi am rămas săraci și cinstiți nici nu mai avem dreptul să ne cerem drepturile noastre?… Nu știu, că băiatul a plecat la București, la

afacerile lui, dar dacă i-o fi spus cumva răposații ceva, apoi să știți d-voastră că nu ne-om mai lăsa nici noi să fim ținuți pe-afară și să se aleagă praf din drepturile noastre!… Așa să știi, domnule polițai! Că mie nu mi-e frică de nimeni, nici de poliție și nici de tribunale, dacă sunt femeie cinstită și fără greșeală pe suflet!

În sfârșit primul-procuror nu se mai putu stăpâni și izbucni:

— Destul, madam !… D-ta nu prea știi ce e cuviința după cum văd… N-am venit aici să ascultăm nedelicatețele d-tale, ai înțeles?… Iar dacă nu știi să te porți față de justiție, am să te învăț imediat!… Atâta lipsă de respect n-am pomenit!

Urmă o clipă de jenă generală. Primul-procuror adresase ultimele cuvinte judecătorului, întorcând spatele d-nei Delulescu și adăogând întrebător:

— Acum?

— Domnule prim-procuror, ați încuviințat să fie înmormântate cadavrele—zise Dolga liniștit. Urmează să fie ridicate și să sigilăm casa…

Polițaiul trimise să cheme pe preotul Tănăsescu, iar Spiru se oferi să îngrijească de cele necesare pentru înmormântare. Delulescu se arătă de asemenea gata să dea o mână de ajutor. Numai Aretia, îmbufnată, sâsâi printre dinți:

— Asta ne mai lipsește… Să mai cheltuim și din sărăcia noastră…

6 - BĂNUIELILE ARETIEI

Preotul Tănăsescu sosi lăcrimând. Avea remușcări că s-a supărat și a ocărit în gând pe bătrânul Ilarie când Ciufu i-a raportat că nu l-a găsit acasă și când în realitate zăcea ucis de mult împreună cu „baba" lui. până s-au improvizat două brancarde cu care să fie transportați la biserică, preotul a avut timp să citească două-trei rugăciuni de sufletul lor. Pe Ciufu l-a lăsat să aranjeze un catafalc provizoriu pe care să fie așezați până se vor aduce cosciugele și cele necesare gătirii morților.

— Ce ciudate și neînchipuite sunt destinele omului! zise apoi preotul către primul-procuror, în vreme ce cadavrele erau scoase afară. Sâmbătă dimineața m-am întâlnit cu sărmanul răposat în fața tutungeriei centrale. Venea din piață și a glumit cu moartea ca de obicei… O, Doamne! Și în clipa când dânsul glumea, moartea poate că îl aștepta acasă cu coasa întinsă !

În urma celor două brancarde acoperite cu cearșafuri albe, merse numai preotul cu Aretia și cu Pascal Delulescu, căci Spiru plecase să cumpere cosciugele, dacă va găsi gata ori, dacă nu, să le comande. Anchetatorii mai rămaseră. Dolga se mai plimbă puțin prin toate camerele adulmecând parcă și în special privind cu mare atenție ca și când ar fi vrut să înregistreze încă o dată tot în subconștient (Asta era „metoda"' lui care nu dădea greș niciodată, fiindcă, zicea dânsul: „Memoria mea vizuală e mai fidelă decât fotografia".) înainte de a pleca, îi veni în gând să mai arunce o privire, pentru orice eventualitate, în odaia din față, cea care rămăsese închisă. într-un colț, așezată anume astfel încât să fie văzută, era o casă de fier, modestă, mică, sistem învechit.

— A, în sfârșit, murmură judecătorul mulțumit. Mă miram să nu fie!

Cheile lipseau. Comisarul fu trimis să le caute în buzunarele morților.

— Va să zică avea dreptate zgripțoroaica! făcu polițaiul curios, în vreme ce Dolga deschidea casa de fier.

Era goală. Abia într-un sertar dădu peste o casetă cu două sute de galbeni.

— Sumă rotundă! zise primul-procuror. Parcă înadins a lăsat-o…

— Ca să distragă atenția eventualilor hoți de la sumele mai mari ascunse aiurea — observă polițaiul

În alt sertar, printre câteva acte de familie și polițe vechi, descoperi un plic galben, lipit și sigilat, pe care scria cu litere mari:

„Testamentul meu".

— Asta da! strigă Dolga, oprind repede un gest care ar fi vrut să deschidă plicul. Aici s-ar putea, adică ar fi natural să se găsească indicii asupra averii. Totuși eu nu cred că… în sfârșit, domnule prim-procuror, deschiderea testamentului trebuie sa se facă după stipulațiile legale… D-voastră nu credeți?

— Firește ! Evident! Mai încape vorbă ? făcu Negel simplu.

Se redactă un codicil la procesul-verbal, apoi se aplicară obișnuitele sigilii pe ușile casei, iar polițaiul fu rugat să lase și un sergent de pază în curte sau în stradă ca nu cumva vreun dobitoc interesat să violeze opera justiției.

Magistrații și polițiștii urcară pe strada Griviței, pe lângă biserica Sf. Nicolae unde cele două cadavre erau așezate și unde preotul le aprinsese lumânări și citise cuvenitele rugăciuni, de față fiind mulți dintre cei curioși care se adunaseră la casa crimei…

Aretia cu soțul ei ieșiră din biserică numai câteva minute după ce trecură anchetatorii. Delulescu se înduioșase de tot în fața catafalcului, mai mult chiar decât în casă, și i se umeziseră ochii, dar Aretia, oricât ar fi vrut, n-a mai vărsat nici o lacrimă. Toate gândurile ei se învârteau vertiginos numai în jurul moștenirii și a fricii să nu fie iar păgubită de frate-său Spiru sau poate și de justiție.

— Măi bărbate, tu nu ești în toate mințile — zise ea după ce se depărtară puțin pe o stradă mai dosnică. Văd că te îmbulzești mereu ba să faci asta, ba să aduci ceea… astâmpărate, Pascale. Mai lasă și pe Spirică să facă, lasă-l. Pascale, că el n-a stat ca noi să bocească și să se înduioșeze, fii tu sigur! El și-a umplut buzunarele încât nu-i mai pasă de s-o mai găsi ceva ori ba!

— Nu, Tică dragă, exagerezi! se supără Delulescu. Prea mă ofensezi mereu și în fața oamenilor! Parc-aș fi copil fără minte…

— Apoi chiar ești! răbufni femeia abia stăpânindu-și mânia. Dacă n-aș fi fost eu, câinii te mâncau!.. Dar ce stau eu să te mai judec, că te-a judecat Dumnezeu destul!

Până acasă se mai certară și se împăcară de câteva ori, după obiceiul familiei Aretia găsea prea molâu pe Delulescu și de data asta. Ea credea că bărbatul ar fi trebuit să facă gură, chiar să se ia de piept cu Spiru când s-a văzut că a dispărut cea mai mare parte a bănetului împreună cu bijuteriile. A lăsat-o pe ea să se hărțuiască cu cogeamite lume și nici măcar o vorbă de aprobare n-a scos, ci mai degrabă se arăta contra ei încercând s-o potolească, adică să dea dreptate dușmanilor. Pascal n-avea răgaz să se disculpe: soția îi tăia vorba îndată ce deschidea gura…

Se făcuse amiazi aproape. Cu preotul Tănăsescu se învoiseră să se întoarcă îndată după masă, să facă toaleta morților cum se cuvine, să-i așeze în sicriu și apoi să slujească o slujbă complectă. Aretia însă nu se grăbea deloc. îi și spuse lui Pascal, care o zorea, că morții nu merită din partea ei nici o jale și nici o milă…

Părinții celor trei frați Ilarie, Spiru și Aretia au fost bulgari și se numeau Danilef. în casă și între ei au vorbit mai mult bulgărește. Mama lor, mai slabă la cap, nici n-a învățat bine românește până la moarte. Au venit în țară ca lucrători la alți bulgari care țineau cu arendă pământuri în lunca Argeșului și făceau bani cultivând intensiv zarzavaturi pe care le vindeau în Pitești, plecând iarna cu banii adunați înapoi peste Dunăre. Danilef a fost mai harnic și a ajuns repede din pălmaș arendaș întâi de un pogon, apoi de

mai multe, și în sfârșit proprietarul celor trei moșii ce le-a și lăsat moștenire copiilor. Când s-a mai înstărit, și-a cumpărat casă la Pitești (chiar corpul de casă în care s-a întâmplat crima), a început să se numească Dăniloiu, cum l-a învățat un avocat, și s-a împământenit prin Cameră și Senat, cheltuind destule parale cu ocazia aceasta. Moșiile le-a păstrat până a murit și nici altă negustorie n-a făcut decât cu zarzavaturi și fructe de-ale lui. Dealtfel s-a prăpădit timpuriu, abia la cincizeci și cinci de ani, după ce cu câțiva ani în urmă îi murise și femeia. Oamenii spuneau c-au murit de prea multă muncă, pentru că într-adevăr viața lor n-a cunoscut altceva decât munca de dimineața până seara, iarna, vara, fără odihnă, fără sărbătoare… când a murit bătrânul, Ilarie avea treizeci, Spiru douăzeci și Aretia doisprezece ani. Ilarie a devenit capul familiei, fiind dealtminteri însurat la rândul lui de patru ani cu o romancă băștinașă care i-a adus o mică zestre, în bani, încât așa a putut începe prima întreprindere personală.

După moartea bătrânului, viața a continuat la fel în familia Dăniloiu. Moșiile erau lucrate ca și înainte. Aveau logofeți și chiar unii zilieri bulgari, de încredere. Comerțul cu zarzavaturi rămase și mai departe baza afacerilor lor. până când a venit vremea să se însoare și Spiru. Deoarece avuseseră câțiva ani răi, dar mai ales fiindcă Ilarie reușise să-și înzecească micul capital în negoțul de cherestea și cu magazinul de fierărie, cei doi băieți se înțeleseră, convingând și pe Aretia, care avea numai șaptesprezce ani și nu voia să știe de afaceri, să vândă moșiile și cu banii realizați să înceapă tot în comun niște întreprinderi mai rentabile. Au urmat însă ani de criză care le-au încurcat socotelile. într-un moment greu cei doi frați au vrut să mărite pe Aretia, care ajunsese la douăzeci de ani, cu un negustor armean, bătrâior, văduv, urât foc, având însă o băcănie ce mergea minunat, în piață, și pe deasupra mari rezerve la bancă, încât nu pretindea nici o zestre, ba promitea să le dea o mână de ajutor în greutățile ce-i chinuiau. Aretia a refuzat categoric. Era proaspăt îndrăgostită de tânărul Pascal Delulescu, practicant fără leafă la judecătorie, care pe-atunci era un băiat levent, drăguț și dezghețat de se scurgeau ochii fetelor după el. Era prima ei dragoste… Peste cât va timp Aretia le-a declarat că vrea să se mărite cu Pascal. Frații nici n-au vrut să audă, căci Pascal n-avea după ce să bea apă. în zadar plângea Aretia și le explica, frații ripostau aproape într-un glas că tânărul trebuie întâi să câștige măcar atâta ca să aibă cu ce să-și hrănească nevasta. După patru ani de tărăgănează și amenințări, Aretia, fiind deja majoră, se logodi cu Delulescu în taină. Ca să evite scandalul, frații con simțiră, dar cu

condiția ca el să nu se amestece în afacerile lor, ci să-și vază de judecătoria lui, unde ajunsese să aibă și o leafă de treizeci de lei pe lună. Pascal era modest, Aretia nepricepută și amândoi foarte îndrăgostiți. Frații le-au oferit casa de pe bulevard, pe care o cumpărase Darie de curând, o ocazie admirabilă, au mobilat-o parte din nou, parte cu de-ale lor, au făcut o nuntă frumoasă și i-au trimis chiar și în voiaj de nuntă, două săptămâni, la Constanța. Pe urmă, ici- colo, i-au ajutat cu bani, sume mai mici sau mai mărișoare… între timp dealtfel Darie s-a despărțit de Spiru cu afacerile, rămânând fiecare cu ale lui. Căsnicia Aretiei avea atunci o vechime de zece ani, binecuvântată cu un copil de opt ani. Delulescu câștiga abia cât să trăiască. Sora a început atunci să-și reclame partea de moștenire, dându-și seama că a fost frustată. De-atunci, mai mult de douăzeci de ani, a trebuit să se mulțumească cu fărâmituri aruncate de frații bogați subt formă de pomană. Nu recunoșteau c-au păgubit-o, ci o acuzau că și-a mâncat partea de moștenire treptat, deoarece și-a luat bărbat incapabil să ție o casă ori să fructifice un capital…

La masă, Delulescu nu se putu abține să nu se înduioșeze iar:

— Multe am suferit noi de la dânșii, dar cumplit au mai ispășit!…

— Dumnezeu plătește la toți după faptele fiecăruia! zise Aretia indiferentă.

— Cine să-i fi omorât, ce crezi, Tică? întrebă bărbatul curios.

— Tâlhari și ucigași se găsesc destui — răspunse ea. Aș zice că numai Spirică i-a ucis ca să-i poată prăda pe urmă, dar îl știu cât e de laș și fricos… Cine l-a omorât trebuie să fi fost om voinic, puternic. Altfel cum să-i sugrume așa… Să nu te miri dacă frate-meu n-o fi tocmit niscaiva ticăloși, poate străini, că era tocmai sâmbătă, zi de târg… Ucigașul o fi plecat și ia-l de unde nu-i, iar frate-meu s-a repezit să descopere crima și să strângă ce-a fost mai bun…

— Parcă ucigașii n-or fi furat și ei ce-au putut la repezeală?

În realitate Aretia era preocupată să descopere nu pe criminali, ci banii și valorile ce s-au furat. N-avea nici o încredere în magistrații anchetatori, cum de altfel nu mai avea în nimeni. Pe cât de încrezătoare a fost în tinerețe, pe atât de bănuitoare era azi. Pe primul-procuror Negel îl știa om cinstit, și dealtminteri cu avere, dar când e vorba de atâta bănet cât trebuie să se fi găsit la Ilarie, nici pe el nu-l mai credea fără prihană.

— Tu, care zici că ești calculat și liniștit, după câte ai auzit mereu, an de an, de la oameni și acuma în urmă de la Romică—întrebă ea deodată,

urmându-și firul gândurilor — cam ce avere crezi că a putut să aibă nenea Ilarie?

— De — făcu Pascal gânditor. De… Eu aș zice așa: cel puțin cinci și cel mult zece milioane în lei d-ăștia proști… Firește socotind toate, casele, acțiunile, banii, devizele, giuvaericalele, amanetele… în sfârșit toate!

Aretia se înfurie iar, ca și când ar fi ofensat-o:

— Ei vezi?… Și dumnealor n-au găsit nici măcar un milion… Ei, apoi să nu mă supăr?…

Peste o clipă se întrerupse, ca și când un gând i-ar fi fulgerat prin minte:

— Pascale! Numaidecât să dăm o telegramă băiatului să vie acasă!… Ai auzit?… Să vie chiar azi, chiar cu ultimul tren!… Să fie Romică lângă mine! Cât e el de deștept, dragul mamii, nu se poate să nu scoatem banii, oriunde i-ar fi ascuns Spirică și cu ceilalți!

Delulescu aprobă cu admirație:

— Foarte bine, Tică!… Prea bine!…

7 - SOLOMIA VREA SĂ PLECE

Spiru, tocmai fiindcă soră-sa s-a purtat atât de urât în fața judecătorilor, voia să dovedească oame-nilor de treabă că familia Dăniloiu nu trebuie jude-cată după Aretia, ci după cei doi frați, fruntași ai negustorimei piteștene. în vreme ce el alergă să se ocupe de cosciuge și de locul de la cimitir, pe Vasi-lica o trimise să cumpere zăbranicul, lumânările, florile și ce mai trebuiește, lucruri pe care femeile le aranjează mai bine.

Până la amiazi Spiru a isprăvit cu bine ce-și propusese: a găsit cosciuge gata de stejar, încât numai cifrele și literele urmau să fie bătute pe capac, a terminat cu locul, s-a dus chiar până în deal ca să vază unde vine și cum încep groparii săpatul pământului, lucru destul de greu pentru dânsul pe înghețul și zăpada ce erau…

A sosit acasă ostenit și asudat, gâfâind și totuși mulțumit c ă și-a împlinit datoria.

— Îndată după-amiazi mergem la biserică, dragă nevastă — zise dânsul mișcat, așezându-se la masa pusă mai de mult de Solomia pe care d-na Dăniloiu o lăsase acasă când a plecat după cumpărăturile morților. Parcă nici nu mă simt complect liniștit până nu-i voi vedea așezați cum se cuvine unor oameni ca dânșii… Aretia nu s-a arătat, firește… Am știut eu prea bine. Numai la câștig vrea să se îmbulzească… Parcă nici n-ar fi sora noastră, așa e de haină!

De fapt nici el, nici Vasilica nu cheltuiseră nimic. Prudenți, cumpăraseră toate pe datorie, lăsând ca plata să se facă din moștenirea răposaților. Spiru chiar se gândise că toate cheltuielile cu înmormântarea și celelalte vor trebui să fie scăzute din globalul moștenirii înainte de împărțire, așa că, vrând-nevrând, va contribui și Aretia cu partea ei…

La sfârșitul mesei, pe când dânsul tocmai moțăia ca de obicei înainte de-a trece pe sofa în dormitor să-și facă siesta, iar d-na Dăniloiu aduna mecanic fărâmăturile de pâine în jurul tacâmului, Solomia se plecă la urechea ei și-i zise domol:

— Să nu uiți, cucoană, să-i spui și domnului că trebuie să plec…

Spiru auzi șoșăitul glasului ei și mormăi ca prin vis:

— Ce să plece?… Unde să plece?…

— Lasă, nu-ți strica tu somnul pentru ea—zise d-na Dăniloiu liniștit. Ia, prostii de-ale ei! Degeaba am crescut-o și am învățat-o, că din ale ei nu iese I

— Nu cumva tot despre Lixandru e vorba?… Atunci eu vă și las, să mă odihnesc nițel… numai un sfert de ceas! făcu bărbatul urnindu-se greoi și trecând la sofaua pregătită cu o pernă albă la căpătâi.

Sfertul de ceas dura totdeauna un ceas, altfel se scula morocănos și mai frânt de cum se culcase.

Vasilica rămase singură cu servitoarea care se încăpățâna să plece numaidecât.

— Vai, fată dragă, ai început să mă sperii cât ești de nebună! se cruci cucoana. Tu nu vezi ce-a dat peste noi?-.. Tu n-ai un pic de omenie în suflе-tul tău de te poți gândi să pleci acuma și să mă lași singură cu înmormântarea și cu necazurile?

— Apoi, nu, cucoană! răspunse senin Solomia. Că, dacă e bine Lixandru, nu stau acasă! Nu ți-am spus?… mâine dis-de-dimineață sunt înapoi!…

— Nici să nu-mi mai vorbești, d-astea, Solomie, că mă superi rău de tot!… Așteaptă, să isprăvim mâine cu înmormântarea, pe urmă pleacă și stai cât poftești, că de nebune ca tine geme târgul!

Servitoarea se mai învârti puțin prin odaie, strângând masa mai îndelung și mai meticulos, iar când chibzui că doamna s-a liniștit, reveni:

— Cum nu crezi d-ta, cucoană, la durerea săra-cului!… Încaltea dacă n-ai cunoaște necazurile mele cu Lixandru mai bine ca mama mea, că nu ți-

am ascuns nimic și nu m-am ferit… Și l-ai văzut sâmbătă și d-ta cum era de prăpădit că de-abia l-am coborât din căruță să intre la doftor…

— Ei, și dacă ai să te duci tu acuma, crezi că ai să-l înzdrăvenești ? răspunse Vasilica înduioșată puțin de glasul întristat al Solomiei. Nu ți-a spus toată lumea și toți doctorii că boala lui se vindecă greu, dacă se vindecă?… sâmbătă, nu-s nici trei zile, l-ați târât iar la doctor și doctorul v-a spus să nu-l mai chinuiți cu drumurile…

— O, Doamne, ziua de sâmbătă numai în mormânt am s-o uit! zise Solomia cu ochi în gol, cu o durere mare pe față.

— Pentru că nu ești în toate mințile, femeie! se aprinse din nou d-na Dăniloiu. Ai pierdut mai toată ziua pe la doctor și prin farmacii, ca și când te-ar da banii afară din casă… Te-am lăsat, cum te las de atâta vreme, să-ți îngrijești bărbatul cum crezi tu mai bine. Dar văd că ai început să te împărți între Valea Ursului și casa mea! De câteva luni n-a fost săptămână de la Dumnezeu să nu lipsești când ziua, când noaptea, ca să te repezi la Lixandru…

— Am să vă slujesc, cucoană, toată viața, numai să mă ajuți să-l punem pe Lixandru în picioare! murmură servitoarea fără emfază, cu o sinceritate din adâncime.

D-na Dăniloiu, ea însăși fată de cârciumar bogat de la țară, avea o mare slăbiciune pentru Solomia și fiindcă era din satul ei, dar mai ales că a luat-o de la vârsta de cincisprezece ani, a crescut-o și a ținut-o în casă, nu ca pe o servitoare ce era, ci ca pe un copil al ei cu care se înțelegea dealtfel mai bine decât cu propria ei fată care, învățând prea multă carte (absolvise liceul de fete din Pitești) și dezvoltându-se sufletește în alt mediu, iar pe urmă măritându-se cu un ofițer și trăind în altă lume, i se părea înstrăinată. Adevăratele confidențe le avea cu Solomia. Cu ea se sfătuia despre toate; față de ea n-avea taine. A dorit și multă vreme a fost convinsă că, la rândul ei, și Solomia își deschide complect sufletul, până ce a început să constate că ea păstra anume ascunzișuri în care nu lăsa pe nimeni să pătrundă, desigur nici pe Lixandru la care totuși spunea că ține mai mult ca la orice pe lume. Solomia era o fire mai întortocheată. D-na Dăniloiu se enerva de multe ori că nu putea urmări șerpuirea sufletului ei. Fata totdeauna rezerva câte-o surpriză, dar nu rezultată din gânduri mincinoase. A controlat-o de nenumărate ori și n-a prins-o niciodată cu minciună. Prefera și primea să fie certată, chiar ocărâtă, decât să încerce a-și ascunde greșeala prin tertipuri sau să se ferească a o ispăși.

Mai cu seamă de când s-a încurcat cu Lixandru, Solomia a devenit năucă de tot. D-na Dăniloiu a socotit la început că fata, care abia avea atunci optsprezece ani, s-a îndrăgostit și de aceea i-a trecut cu vederea unele neglijențe explicabile. Lixandru se numea Alexandru Ionescu și era pe-atunci șofer la sucursala băncii Marmorosch-Blank. Băiat curățel și parcă mai de treabă ca alții de teapa lui, nu și-a bătut joc de biata fată — zicea d-na Dăniloiu—și nu i-a întors spatele, cum fac toți, ci s-a alipit mai mult de ea și chiar a vrut să o ia de nevastă. Dar banca s-a închis și Lixandru a rămas fără de lucru, își adunase o mică sumă de bani ca să poată trăi câteva luni până va găsi alt loc. N-a găsit. Tovarășii și prietenii îl sfătuiau să plece la București, unde, ca șofer destoinic ce era, ar fi găsit mai repede ocupație. N-a vrut să plece fără Solomia, iar pe ea n-o putea lua fiindcă n-ar fi avut cu ce s-o ție… Asta a fost pentru Solomia întorsătura vieții. îl iubise și până atunci cum poate să iubească o fată de optsprezece ani, dar pe urmă, după ce a văzut că Lixandru nu se desparte de ea nici chiar de dragul viitorului său, iubirea ei s-a transformat într-un amestec straniu de devotament, spirit de jertfă și admirație oarbă care, frământat cu senzualismul ei primitiv și sfios, a pus stăpânire pe însăși rădăcinile ființei ei. Scopul vieții Solomiei a devenit Lixandru. în afară de el și mai presus de el nimic nu exista pe lume…

Muncind câte ceva pe unde apuca, Lixandru s-a oploșit prin curtea Dăniloiu cu învoirea tacită a doamnei. Iama următoare, lucrând odată afară, în ger, la o reparație de automobil particular, a răcit. Neluând în seamă și continuând zilele următoare alte lucrări la fel, fiindcă tocmai s-au ivit ocazii, boala s-a încuibat într-însul, a clocit și a crescut, iar când n-a mai putut-o îndura și s-a arătat unui medic, a aflat că e rău de tot și că ar trebui să se îngrijească foarte serios… Solomia și apoi d-na Dăniloiu abia toamna următoare au aflat, nu de la el, care nu spunea nimic și bolea ca un animal trudit, ci de la însuși doctorul la care fusese, că Lixandru e în mare primejdie.

De-atunci Solomia nu mai avea alt rost în viață decât salvarea lui Lixandru. Pentru aceasta și-a cheltuit toate economiile ce le făcuse la d-na Dăniloiu, pe urmă toată simbria ce o primea… când un medic i-a recomandat, în loc de medicamente, să meargă undeva la țară, să stea liniștit, să se odihnească și să se hrănească bine, Solomia i-a propus imediat să meargă în satul ei, Valea Ursului, la părinții ei. Lixandru a stăruit însă ca, mai înainte să se căsătorească, să nu zică oamenii că Solomia își aduce

ibovnicul acasă, ci bărbatul legiuit. Nu numai d-na Dăniloiu, dar și Spiru s-a înduioșat de „delicatețа" băiatului, deși el de multe cri bombănise că i s-a oploșit în curte un pierde-vară. Baremi Solomia a plâns cu hohote în timpul cununiei, încât d-na Dăniloiu, nașa mare, i-a șoptit în două rânduri să-și maiție firea.

După o lună, Solomia s-a întors înapoi în serviciu, lăsând pe Lixandru la țară. Trebuia să muncească pentru a-i putea plăti întreținerea. Totuși, într-un an de ședere la aer și odihnă, Lixandru, în loc să se îndrepte, se topea văzând cu ochii. Solomia s-a gândit că ar trebui să-i mai dea niște leacuri, să nu-l lase fără ajutor ca pe un câine. Și I-a adus la Pitești de mai multe ori să-l mai examineze doftorii Așa s-a întors sâmbătă Lixandru la Valea Ursului cu câteva sticluțe pe care Mirescu, cel mai popular medic din Pitești, după ce „I-a băgat la raze", i le-a prescris să le ia negreșit, fără să garanteze o vindecare grabnică, dar promițând o îmbunătățire cu ajutorul lui Dumnezeu…

D-na Dăniloiu înțelegea și azi nerăbdarea Solomiei de a vedea efectul medicamentelor. Dacă n-ar fi intervenit pacostea cu crima, ar fi dăscălit-o puțin, ca să se păstreze în nota ei, dar i-ar fi dat drumul să se repeadă până acasă, mai ales că acuma, cu autobuzele, poți pleca seara la Valea Ursului și dimineața să fii înapoi Azi îi era urât să rămâie singură. Având-o pe Solomia alături se simțea infinit mai curajoasă, ca și când energia tinerească a țărancei i s-ar fi transmis ca un fluid magnetic…

În cele din urmă, văzând-o prea abătută și mai amărâtă ca niciodată, i se făcu milă de suferința ei și îi făgădui s-o lase să plece mai pe seară, cu condiția ca întâi să isprăvească la biserică îngrijirea morților și ca mâine dimineața să fie negreșit înapoi sa-i dea ajutor la înmormântare.

Solomia se bucură numai pe jumătate, ca și când nici n-ar mai fi fost în stare să se bucure aievea de nimic în lume. Murmură abia perceptibil:

— Să-ți răsplătească Dumnezeu binele pe care mi-l faci…

Tocmai când isprăviră toaleta sufrageriei, așezând toate la locul lor, se pomeniră cu un aprod de la tribunal care aducea două citații. D-na Dăniloiu se înspăimântă. În viața ei n-a avut de-a face cu judecăți. Aprodul îi spuse și din gură că judecătorul de instrucție poftește și pe domnul Spirică la cabinet pentru informații în legătură cu crima, de-asemenea pe d-na Dăniloiu și pe Solomia.

— Ia fugi, băiete! se supără deodată d-na Dăniloiu. Doar n-o să ne amestecați și pe noi în nelegiuirea asta, Doamne ferește!

Apăru din dormitor Spiru, căscând și întinzându-se și mormăind, ca totdeauna după somn. Citația îl făcu să-i sară brusc moleșeala.

— Informator ? se liniști mai pe urmă. Ei da, da, firește. Trebuie să ajutăm pe bieții judecători să descopere pe criminali… La ce oră e?„. A, la trei ?… Adică acuma?… Atunci ia vezi, Vasilico!… Dă-mi ce-mi trebuie, să nu întârziem…

Dădu drumul aprodului. Nu voia să-l vadă cineva mergând împreună cu un aprod de la tribunal între aprod și jandarm i se părea că e numai deosebire de uniformă…

D-na Dăniloiu cu Solomia erau citate pentru a doua zi.

— Ei vezi, tot nu poți pleca, Solomie, până ce nu te întreabă judecătorul… Eu te-am lăsat, dar dacă legea nu vrea? zise Vasilica în chip de consolare.

Solomia ridică din umeri, murmurând cu amărăciune:

— Doamne, iartă-mă și nu mă lăsa!…

8 - JUDECĂTORUL ȘI POLIȚAIUL

Aurel Dolga se afla numai de trei luni în Pitești, dar cunoștea mai toată lumea, în special avocați, profesori, ofițeri, ingineri, funcționari, în sfârșit ceea ce se numește, cu o exagerare provincială, boierimea. De fapt în boierimea aceasta se cuprind numai cei ce au bani sau altfel de avere care să le dea putința de a participa la jocurile de cărți și de a primi cel puțin de două ori pe iarnă cât mai multă lume bună care să joace cărți până la ziuă, la cât mai multe mese… Noul judecător, tânăr și neînsurat, a devenit imediat invitatul favorit în familiile cu fete de măritat, deși el nu trăda încă intenții matrimoniale, dorind în prealabil să devie celebru în specialitatea sa spre a putea face o partidă mai strălucită. Era foarte sociabil, păstrând totuși marea decență și rezerva cerute unui magistrat. Ici-colo, la vreo petrecere cu ultra-prelungire, i s-a întâmplat să cânte sau să danseze solo sau împreună cu tovarășii de chef, sau chiar, într-un elan de fericire, să îmbrățișeze pe vestitul lăutar Dură care, ajutat numai de un țambal ist chior și de un chitarist șchiop, era capabil să întreție buna dispoziție de seara până a doua zi seara…

Dragostea cea mare a lui Dolga rămânea totuși instrucția criminală. Din pricina ei avea acum o remușcare: că n-a cunoscut până azi familiile Dăniloiu… De aici trăgea însă concluzia pentru viitor: un bun detectiv, deci

și judecătorul de instrucție, trebuie să-și lărgească necontenit relațiile în toate straturile societății…

De la casa crimelor până la tribunal, Dolga a tăcut, privind drept înainte, parc-ar fi urmărit cu ochii interiori o pistă foarte palidă și întortocheată.

Reținu pe polițaiul Ploscaru care, nu pentru meserie, dar prin felul lui de viață, cunoștea Piteștii cum își cunoștea buzunarele. Nu orașul, ci oamenii, până la cei mai umili. Asta era meritul lui unic, dar considerabil, în poliție, mai ales că informațiile lui erau întotdeauna exacte și corecte.

După ce încheie cu grefierul formalitățile de ri-goare pentru întocmirea dosarului, comandă cafele. Polițaiul interveni jovial:

— Dacă-mi dai voie, domnule jude, a mea să fie cu un coniac înlăuntru și altul separat alături! După o crimă atâta de scârnavă, trebuie să-ți stingi greața măcar cu un pic de alcool!…

— Într-adevăr scârnavă! aprobă Dolga. Foarte bine ai spus. Eu încă n-am cunoscut, din păcate, familia Dăniloiu…

— Ai s-o cunoști acuma, cu ocazia instrucției, până în rărunchi!… Ilarie Dăniloiu a fost un om ciudat și plin de taine!

— Dar ceea ce m-a mirat — urmă judecătorul — ceea ce m-a nedumerit mai mult, este mizeria morală pe care am simțit-o în casa lor… Nu mizeria în sine, care totdeauna e impresionantă și provoacă cel puțin milă, ci mizeria unor oameni despre care se spune că erau foarte bogați, de mai multe ori milionari…

Polițaiul surâse și dădu din cap aprobativ.

— Exact, domnule judecător! zise dânsul. zgârcenia, pricit de aprigă, nu poate explica o viață în ticăloșie materială desăvârșită!… Explicația o dă numai rasa, domnule jude ! Ce ideal de trai poate să aibă un om coborând din părinți care numai dumineca aveau pe masă mâncare caldă?… Eu eram copil când a murit bătrânul Danilef, bulgăroiul, cum îi zicea lumea în piață cu un fel de ură amestecată cu admirație. Mi-a rămas însă în minte cu niște ochi negri foarte vicleni și mai ales cu hainele nemțești care-i veneau îngrozitor, parc-ar fi fost adunate din toate colțurile orașului… Dintre copii nici unul n-a moștenit în totul pe bătrânul bulgăroi. Ai văzut, domnule jude, ce pirpiriu era Ilarie… Să-l sufli ca pe o luminiță de ceară… Spirache seamănă cu bătrânul la voinicie și stângăcie, dar e greoi și prostănac și în același timp șiret ca un vulpoi. Iar d-na Delulescu se zice că e leită maică-sa: credincioasă, mojică și încăpățânată, dar foarte cinstită. Dealtfel cinstiți

au fost și frații ei, căci nu i-a prins nimeni niciodată cu vreo abatere de la codul penal. Impresia mea însă a rămas că sufletește, în adâncul lor, nu erau corecți. N-aveau adică cinstea interioară, singura valabilă, pentru că nu e dictată de teama sancțiunii exterioare…

— Cu toate astea pare să fie oameni foarte res-pectați — observă Dolga.

— Cum să nu fie, dacă n-au greșit niciodată contra legilor?… Pe urmă averea acoperă totdeauna micile turpitudini ale oamenilor. Pe un milionar îl privești cu alți ochi, nu cu ai bănuielii. Să nu fiu rău înțeles, domnule jude! Ilarie Dăniloiu a jucat un rol marc în ultimile trei decade în viața negustorimii piteștene. Fiindcă era bogat și cu destulă influență în lumea lui, liberalii l-au acaparat pentru partidul lor l-au pus în consiliul comunal, apoi în cel județean l-au făcut mai târziu ajutor de primar și pretutindeni a făcut treabă bună și a fost corect ca nimeni altul în cele din urmă, adică după război, s-a ales senator și a făcut figură onorabilă și la București prin cuviința și modestia lui înnăscută. Vezi, prin urmare, domnule jude, că avem de a face cu un exemplar tipic de piteștean notabil!

Dolga asculta atent, iar Ploscaru care, ca toți povestitorii dorea să fie ascultat, se încălzea din ce în ce la amănunte:

— Ei bine, toate demnitățile și onorurile, în loc să-l civilizeze, mai rău îl sălbăticeau lăuntric. Pasiunea economiilor, care pe tatăl său l-a îmbogățit, a transformat-o într-o avariție patologică. Deși nu i-am cunoscut viața intimă, știu că de la o anume vârsta cam de când a intrat în viața oficială, a fost cuprins de patima tezaurizării. Treptat și, firește, pândind ocazii excelente, a vândut moșiile părintești, a vândut diferite case ce mai avea prin oraș, se zice că și te București, iar banii îi strângea. Dacă ar fi putut nici pe mâncare n-ar mai fi cheltuit, ca să puie gologani: la păstrare. Oamenii de originea lui, când fac avere încep să facă lux la mâncare și să cheltuiască cu masa mai mult decât pe toate celelalte necesități de viață Belșugul la masă e primul lux și ultimul la oamenii simpli. Dovadă că Spiru Dăniloiu mânca uneori, nu știu dacă o mai face și azi, până ce nu se mai putea urni de la masă. Ilarie însă, cu cât se îmbogățea, cu atât își reducea mâncarea. Circulă prin oraș anecdote despre peregrinările lui prin piață. Cu toate că după război s-a retras oarecum din afaceri, se ducea în fiecare dimineață în piață să facă, zicea el, cumpărăturii pentru menaj. De zgârcenie însă cumpăra pâine veche pentru că e mai ieftină, iar carne o singură dată p săptămână din rămășițele măcelarilor, cu jumătate preț. Pește lua din când în când, dar

numai sâmbătă când îl găsea stătut și ieftenit, căci era cel rămas de vineri… La fel făcea cu zarzavaturile și cu toate cele trebuincioase casei. Așa a ajuns fostul senator batjocura și râsul zarzavagiilor și măcelarilor, iar de altă parte, din pricina asta s-au născut legendele despre bănetul ce l-ar avea ascuns cine știe unde.

— Atunci d-na Delulescu are dreptate să pro testeze?

— Principial poate că da — zâmbi polițaiul. Sunt sigur că s-au înstrăinat multe lucruri înainte de-a sosi noi la fața locului. Rămâne să stabilești d-ta daca înstrăinările sunt opera asasinilor sau a celor ce au veni după asasini. Pe madam Aretia ați găsit-o operând după cum am auzit ulterior. Poate că dom' Spirică mai prost dar și mai șiret, a avut norocul să opereze mai înainte. Dacă nu s-ar fi găsit testamentul, n-ai avea mare importanță. Acuma însă se schimbă lucrurile… în cearta moștenitorilor trebuie să se amestece și instrucția! Dacă era aici feciorul lui Delulescu, scandalul ar fi luat proporții chiar în casa morților. în orice caz e numai o amânare. Romulus Delulescu aștepta moartea lui Ilarie ca lozul cel mare la loterie. Toate viața, tot viitorul lui e clădit pe speranța sa. Are si fie furios când va afla ce s-a ales din visurile lui… Altfel băiat simpatic. Dacă a fost el în stare nu numai să se împace cu Ilarie, dar să devie mosafirul lui aproape zilnic, de câte ori venea prin Pitești, vezi ce talent trebuie sa aibă!… Păcat că nu-l are și la scrisul lui. Și câtă pasiune pune să rămână cel puțin gazetar, dacă scriitor n-a putut ajunge… Mi se pare că și d-ta l-ai cunoscut acum vreo trei săptămâni într-o seară, la cofetărie, la Borănescu?

— Nu-mi amintesc—zise judecătorul.

— Era împreună cu Dică Secuianu chiar lângă masa d-tale… Un băiat slăbuț și cu ochelari, o mutră de onanist cu părul spălăcit… Altminteri însă, cum spuneam, simpatic, foarte inteligent și îndrăzneț, cu toate că își ia niște aere de modestie umilă, lipicioasă…

După ce sorbi ultima picătură de coniac și aprinse a nu știu câta țigară (era fumător feroce din pricina nopților ce le pierdea), polițaiul reluă gânditor, ca și când ar fi vrut să ghicească cine să fie asasinii:

— Bătrânul Ilarie cunoștea pe toată lumea și n-avea nici un prieten de teamă să nu trebuiască să cheltuiască cu vreo masă sau vreo întâlnire la cafenea. Cred că afară de câte un servitor străin, trimis de câte cineva, nu-i intra nimeni în curte, cu atât mai puțin în casă. Timp de câțiva ani se atașase de Dică Secuianu într-atâta că oamenii prevedeau într-însul pe moștenitorul lui Ilarie. Dică însă nu putea să nu-și dea în petec. îl cunoști, cine nu

cunoaște în Pitești pe Dică Secuianu—băiat bun, dar haimana… După ce a tapat pe toți piteștenii cu diverse sume, a încercat, mi se pare, și la Ilarie. într-o zi, la mare ananghie, i-a cerut o sută de lei… Și bătrânul, mare minune, i-a dat! Peste câteva zile, încurajat, Dică i-a înapoiat suta, ca peste alte câteva zile să-i ceară o mie. Bătrânul n-a mai putut. A refuzat, ba l-a și ocărât… Dică se afla în mare încurcătură. A înghițit mustrările și a revenit mai stăruitor. bătrânul nu s-a înduplecat, iar Dică s-a supărat și a plecat trântind ușile… Cel puțin așa povestește lumea, fiindcă nici el și nici Ilarie n-au spus nimănui nimic… De-atunci Dică îl înjura pe toate potecile.

— E mult de atunci?

— Doi ani, da… da, doi ani și ceva —întări poli-țaiul. Trebuie să fi fost o explicație mai severă decât ar reieși din spusele lumii, altfel nu s-ar justifica ura cu care-l vorbea Dică de rău, cu toate că se silea să-și ascundă ura subt o mască de dispreț. îmi aduc aminte, iarna trecută, d-ta încă nu erai aci, la o petrecere, la „Calul Bălan", cum îl auzeam înjurând și dorindu-i moartea, mi-a fulgerat prin gând că Dică ar fi capabil să și ucidă pe bătrânul Ilarie dacă i-ar cădea în mâini… Firește, un simplu gând, sugerat pare-se nu atât de cuvintele lui, cât de unele priviri, de unele scăpărări de ură care nu erau demne de un tânăr dintr-o familie așa de onorabilă, nepotul primului președinte al tribunalului nostru, în sfârșit, crema societății piteștene… De la Dică a aflat lumea că Ilarie Dăniloiu, în afară de altele, ar fi adunat în ultimul timp numai bancnote străine, dolari, lire sterline, franci elvețieni. Zicea c-ar avea un portofel anume, cum au negustorii în piață, ca o geantă de damă cu multe compartimente, plin cu astfel de hârtii…

— Da, dar ai văzut că nu s-a găsit așa ceva! zise Dolga.

— Bine, povestirile lui Dică nu trebuie luate ca literă de evanghelie — surâse Ploscaru. El are o fantezie demnă de un mare reporter. Portofelul poate să existe numai în închipuirea lui, poate să aibă proporții mult mai modeste…

— Sau poate să fi fost furat de asasinii bătrânului — complectă judecătorul.

— Absolut! recunoscu polițaiul. Deși, spun sincer, presupunerea aceasta mi se pare cea mai puțin verosimilă, după cum cunosc eu pe prietenul Dică… Dar în sfârșit, ancheta va lămuri toate… Mi-am adus aminte de toate astea numai fiindcă s-a împlinit pofta lui Dică și bătrânul Ilarie într-adevăr a fost omorât!… în asemenea caz, fără să vrei, faci toate legăturile posibile și imposibile, iar lucruri cărora înainte nu le dădeai nici o

importanță, devin deodată tulburătoare… În ultimii ani Ilarie Dăniloiu n-a întreținut relații prietenești cu nimeni decât cu Dică Secuianu în anii trecuți și cu Romulus Delulescu de vreun an sau doi… Ce curios! în timpul cât Dică a fost favoritul bătrânului, Deluleștii ca și Spiru Dăniloiu erau în panică… Acuma fac legătura: poate că apropierea lui Romulus de unchiul său s-a căutat și s-a realizat tocmai de teama ca nu cumva moștenirea să fie amenințată prin vreun capriciu al bătrânilor… Asasinatul a picat, pentru rudele interesate, ca o salvare!… Dacă cumva testamentul nu va aduce altă încurcătură!

— Sunt multe puncte obscure și tulburătoare în afacerea aceasta! observă gânditor judecătorul de instrucție.

— Poate că mai mult în aparență, domnule jude — murmură polițaiul.

9 - INFORMATORUL OFENSAT

Spiru Dăniloiu urcă gâfâind treptele tribunalului. Sala pașilor pierduți era mai liniștită ca la prânz. împricinații cu avocații se aflau în sălile unde începuseră ședințele; pe-afară rămăseseră doar rarii mosafiri fără treburi, care leneveau de colo până colo. Negustorul nu se uită nici în dreapta, nici în stânga, ci trecu repede spre scara care duce la etaj. Un aprod îl opri în ușa cabinetului de instrucție:

— Așteptați un moment, dom' Spirică… Vă cheamă numaidecât!

Cele câteva minute i se părură nesfârșite. De emoție îl năpădiră toate căldurile, încât se făcu leoarcă de sudoare. Când se pomeni înlăuntru trebui să se sprijine de biroul judecătorului ca să nu se clatine pe picioare.

— Te-am poftit, domnule Dăniloiu, să-mi dai oarecari informații în legătură cu crima ale cărei victime au fost fratele și cumnata d-tale —îl întâmpină Dolga, șezând cu figura severă, măsurându-l și învăluindu-l într-o privire înțepătoare de suspiciune. Mai cu seamă că d-ta ai fost cel dintâi care ai descoperit…

— Nu, domnule judecător! întrerupse Spiru cu groază ca și cum i-ar fi spus că el e criminalul. Eu n-am descoperit nimic. Nevastă-mea cu Solomia, adică cu servitoarea, s-au dus azi-dimineață să vază ce o fi pățit Ilarie și…

Judecătorul Dolga se ridică în picioare. Fața i se îndulci zicând:

— Mi se pare că ești obosit… Ia loc, te rog, colea, lângă birou, pe scaun… Așa!… Ca să putem vorbi în liniște… Lasă-ne, domnule grefier, singuri!

Grefierul se sculă și ieși fără o vorbă. Spiru se lăsă greoi pe scaunul care pârâi sub dânsul gata să se sfărâme. Scoase batista pe care o ținea mai mult de lux și-și șterse fruntea și gâtul de nădușeala care-l supăra.

— Vă mulțumesc, domnule judecător! bâlbâi dânsul umil Nu mă simt deloc bine… N-am umblat niciodată pe-aici și am o emoție ca la școală…

Dolga schiță un zâmbet care păru o strâmbătură de batjocură:

— De ce să ai emoție?… Un om ca d-ta? Aș re-greta… Contez pe informațiile d-tale foarte, foarte mult!… Și ca frate al victimei, dar și ca bărbat cu mare experiență în diferite chestii… Așa că, te rog, povestește-mi tot ce știi despre crimă!

— Nu știu nimic — răspunse repede Spiru, vrând parcă astfel să se spele pe mâini De unde să știu?

— Ceva trebuie să știi! stărui judecătorul. Că doar ai fost înaintea noastră în casa crimei… și probabil ai scotocit prin dulapuri ori prin sertare, ca și sora d-tale…

Spiru Dăniloiu se dezmeteci deodată, îi trecu parcă și emoția și frica, se sculă de pe scaun și zise, uitându-se jicnit la Dolga;:

— Va să zică mă bănuiți pe mine că aș fi în stare?,..

— Domnule — întrerupse judecătorul — pentru mine sunt vinovați, sau cel puțin suspecți până la proba contrarie, toți cei ce au vreun amestec cu o crimă, orice amestec ! E un principiu călăuzitor pentru mine!… Alții, dimpotrivă, socotesc pe toată lumea nevinovată până la producerea unei dovezi de culpabilitate!

— În orice caz mare rușine pentru bătrânețea mea de negustor cinstit să fiu bănuit de d-voastră! zise Spiru amărât. N-am meritat cu nimic astfel de soartă !

Judecătorul Dolga își dădea seama că a exagerat și a depășit marginile obiectivității, îi părea rău, dar în același timp îi trecu prin minte că Spiru ar fi înrudit de departe cu primul-procuror și asta îl întărâtă. Auzise că aici magistrații trebuie să fie atenți la calitatea socială a inculpaților, altfel riscă a-și compromite situația. Cu toate că Spiru Dăniloiu îi apăruse chiar prea cuviincios, Dolga acuma, gândindu-se la înrudirea cu primul-procuror, avea impresia că informatorul încearcă să-l sfideze. Răspunse rece:

— Am să te rog să renunți la orice reflexii parti-culare ! Eu sunt chemat să descopăr pe ucigașii fratelui d-tale și n-am timp să mă ocup de sensibilitățile speciale ale informatorilor… Am crezut că în d-ta voi avea un

colaborator zelos întru împlinirea sarcinii ce mi-a revenit. Mi-ar părea rău să constat că m-am înșelat!… D-ta ce crezi, cine a putut să-i omoare?

— Răufăcători sunt destui, domnule judecător — zise Spiru resemnat. Și dușmani cine n-are ? Mai ales când e vorba de un om despre care lumea spune c-ar avea comori acasă…

— D-ta erai în termeni buni cu răposații, nu-i așa?… Nu ca sora d-tale?

— Ne iubeam, domnule, ca frații cei buni, fără paradă, fără tămbălău, dar cu adevărat. Noi iubeam și pe Aretia, măcar că dânsa a fost ingrată după ce s-a măritat. Ați văzut cum m-a insultat și în fața cadavrelor și a d-voastră. Așa l-a insultat de atâtea ori și pe bietul nenea Ilarie; uneori chiar în piață, în fața lumii întregi, ca țiganii. Noi am lăsat-o în plata Domnului. Eu sunt sigur că în adâncul inimii și ea ne iubește. Mizeria și nevoile înrăiesc și pe îngeri… Pentru mine însă Ilarie a fost mai mult decât frate. El m-a făcut ce sunt, m-a îndrumat, m-a ajutat nu numai cu sfatul, ci cu fapta. îi voi fi recunoscător până voi închide ochii !

— Vă întâlneați deseori ?

— Destul de des… Aproape în fiecare zi. Dacă nu bărbații, cel puțin femeile noastre.

— Atunci cum se face că n-ați aflat până azi de moartea lor?… Medicul crede că sunt morți de sâmbătă. Azi e marți.

— Întâmplarea, domnule judecător. Poate unde și vremea s-a stricat sâmbătă, ninsoarea și gerul… Aseară, când ne-a spus Ciufu, servitorul părintelui Tănăsescu, că i-a căutat de trei ori și nu i-a găsit acasă, am făcut observație soției mele că nu s-a dus cel puțin duminecă să se intereseze de dânșii…

— Ciufu? repetă judecătorul. A fost de trei ori?… când?

— N-am reținut. Mi se pare că ar fi fost în fie-care zi…

— Un moment! întrerupse judecătorul Grefier! strigă apoi, ca și când și-ar fi adus aminte, ducându-se la ușă și deschizând. Grefier! Trimite să-mi aducă imediat pe Ciufu, servitorul preotului…

Se opri și se întoarse spre Spiru, vrând să ceară lămuriri mai precise asupra lui Ciufu. Grefierul însă complectă singur:

— Servitorul de la biserica Sf. Nicolae… Am în-țeles, domnule jude!

— Pe urmă să reintri să înregistrăm declarația d-lui Dăniloiu!

Închise ușa și se plimbă de două ori prin cameră.

— Dacă nu venea Ciufu, poate că nici azi nu s-ar fi dus nevastă-mea și cine știe cât ar mai fi stat acolo sărmanii! reluă Spiru cu alt curaj. Ce-i

drept, părintele Tănăsescu m-a întrebat duminecă după-amiazi, ne-am întâlnit întâmplător pe strada mare, m-a întrebat, zic, unde-o fi frate-meu Ilarie, că nu l-a putut găsi nicăiri și avea mare nevoie de dânsul Am luat în glumă întrebarea și am răspuns ceva tot în glumă…

— A, va să zică duminecă ți s-a spus și totuși…

— Dacă-aș fi știut, domnule judecător, că e serios, aș fi alergat, păcatele mele ! Dar cum pot să-mi închipui o grozăvie ca asta? Că doar sâmbătă dimineața ne-am întâlnit în piață și…

— Când l-ai văzut ultima oară pe fratele d-tale?

— Cum vă spuneam, sâmbătă dimineața…

— La ce oră?

— Poate să fi fost înspre ora nouă… în orice caz mai de dimineață, căci sâmbătă e târg, știți, și noi deschidem prăvălia de cum se face ziuă, din pricina mușteriilor de la țară… Ilarie a venit cam la un ceas după ce am deschis…

— Ai putea să-mi spui despre ce ați vorbit?

— Cum nu, domnule judecător! răspunse Spiru din ce în ce mai vioi. Cu câteva zile în urmă un popă de pe lângă Costești m-a întrebat unde ar putea schimba niște bani americani ce-i avea nu știu de la ce țăran întors din America de curând. Pentru că Ilarie strângea bani americani, când îi putea cumpăra pe preț de chilipir, am spus popii că și noi suntem amatori, iar popa îmi spuse că va veni cu banii vineri, când are iar treburi prin oraș… Ilarie m-a întrebat despre popa cu banii americani. Popa nu venise vineri și am crezut că are să sosească sâmbătă. Frate-meu însă, mai cunoscător, îmi spuse să nu-l mai aștept că n-are să mai vie… Era sigur că a găsit pe altcineva care i-a oferit un preț mai bun decât oferisem eu…

— Da… Banii americani — murmură judecătorul gânditor. Altceva nu?

— Nu prea… Nici n-a stat mai mult de un sfert de oră. Erau mulți clienți și trebuia să fiu cu ochii în patru… Avea o pâine la subsuoară și-mi spuse că vrea să cumpere un crap, dacă va găsi… Pe urmă a venit servitoarea noastră, care făcuse cumpărăturile obișnuite prin piață, să mă întrebe dacă am să trimit vreo vorbă sau altceva cucoanei; așa e obiceiul în familia noastră… Ilarie i-a dat servitoarei pâinea, să i-o ducă acasă, că dânsul vine mai pe urmă. A plecat la pește, iar Solomia a mai așteptat puțin că tocmai târguisem și eu niște bunătăți ieftine și vroiam să le trimit…

— Pe urmă nu l-ai mai văzut deloc? Și nici nu te-ai mai interesat de dânsul ?

— Ce să mă interesez, domnule judecător? Cum puteam să bănuiesc ce are să se întâmple?

— Dar când preotul ți-a atras atenția? N-ar fi fost normal să te repezi să vezi dacă nu i s-o fi întâmplat ceva?… Ziceai că-l iubeai și-i vei fi recunoscător toată viața…

— Acuma, după ce s-a întâmplat nenorocirea, firește, îmi reproșez și eu că n-am mers — recunoscu Spiru îndurerat. Dar, în mod obișnuit, întrebarea părintelui era mai mult o vorbă aruncată, întocmai cum zici: Ce mai faci?… Ilarie dealtfel avea curiozitățile lui. De multe ori se încuia în casă și, când venea cine nu-i plăcea, nu răspundea deloc, făcându-se că nu-i acasă…

— Bine, bine, dar puteai și altfel să treci pe la dânsul. Ești sigur că de sâmbătă dimineața nu te-ai mai întâlnit deloc?

— Absolut sigur!

— Nici pe la el n-ai fost?

— Dac-aș fi fost, i-aș fi găsit cum i-am găsit azi…

— Când servitorul popii v-a spus că de trei ori nu l-a găsit, de ce n-ai anunțat poliția?

— S-ar fi putut să lipsească într-adevăr de acasă; domnule judecător! S-a mai întâmplat să plece din oraș fără să spuie nimănui…

— De ce te-ai dus singur să vezi morții, fără să aștepți sosirea autorităților ?

— Cum să nu mă duc când mi se vestește c-a fost asasinat fratele meu?

— Și ce-ai luat?

— Ce să iau?

— Te rog să răspunzi la întrebarea ce-ți pun: ce ai luat din casa fratelui d-tale când ai pătruns acolo, deși știai că s-a săvârșit o crimă monstruoasă?

Spiru Dăniloiu îngălbeni, parcă l-ar fi pălmuit. Răspunse încet, cu ton de protest:

— Domnule judecător, chiar dacă aș fi luat ceva — deși n-am luat — aș fi fost în dreptul meu ! sunt fratele victimei și deci, fiindcă n-are copii, moștenitorul lui legal, firește împreună cu sora mea Aretia…

— Ești așa de sigur ? zise puțin ironic judecătorul Dar dacă a lăsat un testament și dacă d-ta nu figurezi printre moștenitori?

— Asta nu se poate !

— Dacă…

— Ei atunci…

— Atunci, fapta d-tale are o anume calificare! triumfă Dolga. O calificare ce rămâne însă chiar dacă ai fi într-adevăr moștenitor…

— Domnule judecător — vorbi iar grav și ofensat Spiru Dăniloiu — protestez din toată ființa mea împotriva bănuielii cu care mă insultați!

— Ce insultă? Ce insultă! se supără judecătorul. Iar uiți că aici se instruiește o crimă? Amabilitatea mea nu poate trece înaintea obligației de a afla adevărul și pe cei vinovați! D-ta ai pătruns într-o casă unde zăceau două cadavre, deși știai că reprezentanții justiției au fost anunțați și trebuiau să sosească din moment în moment. Nu poți să mă convingi pe mine că ai intrat din simplă curiozitate sau chiar din dragoste pentru cele două victime. Eu știu foarte bine: ai vrut să o iei înaintea sorei d-tale. Dealtfel ea însăși ți-a spus-o în față. Atunci de ce să protestezi ? Mai bine te-ai dezvinovăți cu argumente acceptabile sau…

— Din moment ce nu vreți să mă credeți —ripostă domol Spiru.

— Eu nu pot crede decât afirmațiile dovedite! Celelalte le primesc sub beneficiu de inventar… Dacă un om bogat poate să se lăcomească într-atâta, cum să nu mă cuprindă toate bănuielile? De unde știu eu dacă într-adevăr n-ai fost și ieri sau alaltăieri la fratele d-tale?… Prin oraș lumea șoptește că asasinii sunt din familia d-voastră…

— Domnule judecător, d-voastră nu puteți asculta șoaptele oamenilor răuvoitori! Familia Dăniloiu are o cinste de păstrat și de apărat!

— În privința asta suntem de acord! aprobă iro-nic Dolga. Deocamdată însă trebuie să înregistrăm declarațiile d-tale, domnule Dăniloiu… Tocmai bine sosește grefierul…

Grefierul trimisese după Ciufu.

— Până va sosi, avem timp să terminăm cu dumnealui… Va să zică…

10 - „CÂND AI MINȚIT?"

Ieșind din cabinetul judecătorului, Spiru Dăniloiu întâlni în vestibul pe Ciufu, subt paza unui sergent de poliție.

— Aoleu, domnule Spirică! răbufni servitorul plângător. Fie-vă milă de mine! Puneți o vorbă bună la domnul judecător, că m-a adus aci nu știu de ce și…

— Lasă, n-ai grijă, Ciufule! zise Spiru. Dacă nu ești vinovat, Dumnezeu o să te apere de necazuri…

— Nu sunt, domnule Spirică, păcatele mele!… Și m-a luat chiar din biserică, de lângă catafalcul domnului Ilarie, că mă pusese părintele să dau

o mână de ajutor…

Spiru nu-l mai ascultă. Se simțea ostenit mai ales pentru că nu îndrăznea să se revolte. Pleca cu bănuielile judecătorului înfipte în inimă ca niște cuie. Nu-și dădea seama ce învinuiri îi aduce și unde voia să ajungă cu suspiciunile. De fapt i-a găsit vină în toate. Poate că-l crede și ucigaș.

„Hain om! E în stare să te bage în ocnă de po-mană !" se gândi dânsul coborând în sala pașilor pierduți și apoi strecurându-se afară unde aerul aspru îl reînvioră. „Dacă el crede că noi suntem niște haimanale, se înșală ! adăogă în sine mai încrezător. Că doar nici noi nu suntem de pe drumuri, să-și bată joc oricine…".

Ciufu continuă să se plângă sergentului și să protesteze că e nevinovat până când apăru în ușă grefierul

— De ce nu spuneai, băiete, c-ați sosit? se răsti grefierul către sergentul care luase poziție. Aide, Ciufule! Treci înlăuntru!… Iar tu aștepți aci, sergent ! Ai înțeles?…

Judecătorul examină pe Ciufu câteva minute, fără nici un gest și nici o mișcare. Pe urmă, ca și când s-ar fi edificat, rosti:

— Mda… bine… Vino mai aproape!… Cum te cheamă?

— Mihai Ciufu, domnule judecător!

— De câți ani ești?

— Am împlinit treizeci și doi…

— Ești de mult în serviciul bisericii?

— De șase ani.

Răspunsurile servitorului erau umile, dar precise. Judecătorul, ca și când ar fi așteptat altceva, îl scrută iar un răstimp, apoi continuă prietenos:

— Ai auzit cum au fost omorâți amândoi soții Dăniloiu Ilarie…

— O, Doamne! suspină Ciufu.

— Ei bine, ucigașii trebuie găsiți cu orice preț ca să-și ia pedeapsa meritată! Toată lumea, toți oamenii de treabă sunt obligați să ajute justiția să descopere pe cei vinovați. Așa e, Ciufule?

— Așa e, domnule judecător!

— Ei, Ciufule, atunci tu ai să ne pui pe urmele tâlharilor ?

Servitorul își recăpătase toată încrederea și se simțea în siguranță. Răspunse dibuind ca omul care într-adevăr vrea să ajute:

— De, domnule judecător, despre cine o fi făp-tuit nelegiuirea nu vă pot spune nimic, că nu știu nimic… Dar să vă spun ce știu și ce am povestit

aseară domnului Spirică, după cum mi-a poruncit sfinția-sa, că după spusele mele s-a dus azi-dimineață coana Vasilica și a găsit nenorocirea împlinită!

— Da, tocmai! făcu Dolga, dând din cap.

Ciufu repetă povestirea de-aseară de la Spiru Dăniloiu, în toate amănuntele, și judecătorul îl lăsă să vorbească fără a-l întrerupe. Numai când isprăvi și tăcu singur, îl întrebă candid:

— Va să zică ai fost în curtea răposaților sâmbătă, duminecă și luni… La ce oră ai fost sâmbătă? înainte ori după-amiazi?

— După, după! Cum vă spusei, după ce am tras clopotele pentru slujba de a doua zi…

— Adică după ceasul cinci… Atunci trebuie să fi fost întunerec de tot, mai ales că și viscolea?

— Nu era așa de întunerec…

— Atunci ai fost mai devreme? înainte de a trage clopotele ?

— Ba eu cred că mai întâi am tras clopotele și pe urmă…

— Nu vreau să știu ce crezi tu, băiete, ci cum a fost!… Gândește-te bine și răspunde limpede!… Curtea e întunecoasă și ziua din pricina copacilor. Acuma se înserează foarte devreme… Dealtfel pe seară, tocmai pe la cinci a început să ningă sâmbătă și viscolul s-a potolit…

— Așa trebuie să fie, domnule judecător, cum ziceți d-voastră făcu Ciufu cu un aer de recunoaștere confidențială. N-am dat importanță ceasului și de aceea…

— Poate că părintele te-a trimis înainte de prânz să-i amintești domnului Dăniloiu ca să nu uite?

— Ba nu! se îndârji servitorul. După-amiazi m-am dus !

— În sfârșit, părintele poate că are să-și amin-tească mai bine — zise judecătorul indiferent. Dumnealui are să ne spuie și cum ai plecat… și tot adevărul pe care tu vrei să-l ascunzi!

— Nu vreau să ascund nimic, domnule judecător, iertați-mă! se pripi Ciufu puțin speriat.

Dolga rămase câteva clipe pe gânduri, apoi reluă cu alt glas:

— Duminecă părintele te-a trimis din nou… Te-ai dus?

— Se poate, domnule judecător, să nu mă duc ? Dacă mi-a poruncit sfinția-sa…

Te-ai dus sau nu te-ai dus? repetă Dolga mai energic.

— M-am dus!

— Ai intrat numai în curte sau și în marchiză?

— Numai în curte. Ușa marchizei o închisesem așa că…

— Ai observat ceva deosebit față de ce fusese ieri?

— Nu.

— Nici zăpada?

— Da, zăpadă era destulă …

— Pe urmă ieri, luni, ai fost a treia oară?

— A treia oară.

— Și iar ai intrat în curte și ai pătruns până unde?

— Până la marchiză, domnule judecător. Numai până la marchiză. Și dacă am văzut că tot nu răspunde nimeni…

— Nu ți-ai închipuit că s-o fi întâmplat ceva?

— Ba mi-am închipuit din prima zi, domnule judecător, dar n-am cutezat să spun nimica. De ce să iasă de la mine vorbe urâte?

— Și nici ieri n-ai observat nimic deosebit în curte ?

— N-am observat nimic, domnule judecător, nimic.

— Zăpada era tot așa, neumblată ?

— Tot așa…

— Pe unde ai intrat în curte?

— Pe portiță, domnule judecător.

— Potecă era prin zăpadă ?

— De unde să fie…

— Dar urme de pași ?

— Erau ale mele, de duminecă…

— Sigur ?

— Vai de mine, domnule judecător, s-ar putea să nu fiu sigur? Dacă am intrat, cum să nu fi rămas urme!

Judecătorul Dolga se oprise în fața lui și arunca întrebările repede, ca niște mingi pe care Ciufu urma să le prindă instantaneu. Acuma însă se retrase doi pași și zise rar, răspicat:

— Și totuși, d-na Dăniloiu, când a intrat azi-dimineață cu servitoarea, n-a găsit nici o urmă în zăpadă !… Portița nu fusese deschisă de când a nins, încât abia a putut răzbi în curte… Cum explici d-ta asta?

— De, domnule judecător, bâlbâi Ciufu. Mă mir… Că doar eu am intrat și duminecă și luni…

— Atunci poate că minte d-na Dăniloiu, Ciufule? zise judecătorul. Ori d-ta n-ai mai dat deloc pe acolo nici duminecă și nici luni?

— Iertați-mă, domnule judecător, dar…

— Ei, haide, scurt și cinstit: ai dat ori n-ai dat?

— Domnule judecător, vă rog din suflet să mă credeți…

— Va să zică n-ai mai dat pe acolo de sâmbătă când…?

— Ba am dat — zise Ciufu repede, întrerupând. Jur pe sfânta cruce, domnule judecător! Am fost până la poartă și duminecă, și luni, dar mi-a fost urât să mai intru în curte…

— De ce urât, ziua-n amiază mare? stărui Dolga.

— Mi-a rămas de sâmbătă o spaimă în inimă… Poate din pricina tăcerii și a pustietății, nu știu… Aveam parcă o presimțire rea și mi-a fost frică să mai intru…

Ciufu mai bolborosi câteva cuvinte, din ce în ce mai încurcat și mai domol, uitându-se în ochii iro-nici ai judecătorului ca un șoarece în ochii pisicii. Dolga se mulțumea să-l privească. Se făcu o tăcere. Grefierul, pe scaun, alături, cu condeiul la ureche, se uita la Ciufu, placid, ca și când nimic n-ar fi fost în stare să-i tulbure liniștea.

— Când ai mințit, Ciufule? întrebă deodată judecătorul puțin batjocoritor, dar numai în glas. Adineaori când ai spus că n-ai intrat sâmbătă în casă, ori când spuneai că ai intrat în curte duminecă și luni?

— În casă n-am intrat, domnule judecător! se închină deodată servitorul plângător. Jur pe ce am mai sfânt în lume, domnule judecător! Jur pe mormântul mamei mele!

— Eu vreau să te cred, Ciufule—spuse Dolga întorcând spatele. Dar nu mai știu ce să cred… Dacă încerci să mă prostești spunând că n-ai mai intrat în curte pentru că ți-a fost urât? Bărbat în toată firea să nu intre ziua în curtea unor oameni cumsecade din pricina urâtului? Cine să creadă așa ceva? Uite, colea pe domnul grefier… întreabă-l dacă poate crede!

Grefierul tresări, dovedind că era cu gândul aiurea. Pe urmă surâse în semn că a înțeles gluma șefului. Ciufu însă parcă stătea pe jăratec. Fața i se strâmbase, iar gura rămasă deschisă bâlbâia în neștire:

— Nu-s vinovat, domnule judecător… Jur, domnule judecător…

— Eu n-am spus că ești vinovat —urmă Dolga. Nu știu dacă ești ori nu ești. Dar mincinos, da, ești, Ciufule! Adevărat?

— Iertați-mă, domnule judecător — murmură servitorul într-una.

— Deocamdată m-ai mințit!… Dacă n-ai intrat duminecă și luni în curte, înseamnă că știai ceva de sâmbătă, fie că ai văzut ceva, fie că ai făcut ceva în casă!

Așteptă câteva clipe o confirmare, Ciufu începuse a-și frânge mâinile.

— Va să zică așa stăm, Ciufule! reluă Dolga mai înviorat. Uite, nu te arestez că poate într-adevăr nu ești vinovat!… îți dau răgaz să te gândești, să chibzuiești și să-mi mărturisești adevărul. Ai înțeles, băiete?

Îngrozit deodată, parcă subt o apăsare cumplită, servitorul căzu în genunchi, bâiguind înecat în lacrimi:

— Domnule judecător, fie-vă milă, nu-s vinovat…

— Destul! strigă deodată judecătorul. Mie să nu-mi faci teatru!… (Apoi către grefier, cu același ton sever:) rămâne la dispoziția noastră!… Trimite-l subt pază la poliție! Să fie ținut la secret ca să nu comunice cu nimeni!

— Da, domnule jude! zise flasc grefierul.

11 - DOUĂ BIETE FEMEI

Spiru Dăniloiu nu mai avea astâmpăr. De la tri-bunal a pornit spre biserica Sf. Nicolae să vadă ce-au făcut femeile cu așezarea morților. In colț, la băcănia Steriade, se întâlni cu preotul de pe lângă Costești care-i oferise dolari pentru Ilarie. întâlnirea i se păru de rău augur. Cu toate că preotul ar fi dorit detalii asupra crimei, Spiru reuși să se derobeze, mințind că are alergături în legătură cu nenorocirea. Se duse la prăvălie, dar nici acolo nu putu rămâne, fie din cauza cunoștințelor care veneau să afle amănunte subt pretextul condoleanțelor, fie din cauza depresiunii lui sufletești. Ca să scape de toate, plecă acasă. Acolo Vasilica tocmai se întorsese de la biserică împreună cu Solomia și vorbeau despre înmormântarea care se înțelesese cu preotul s-o facă a doua zi, miercuri, după-amiazi, „ca să poată asista toți cei ce au iubit și stimat pe sărmanii bătrâni" — după cum s-a exprimat Tănăsescu.

— Aoleu, Spirache, nu cumva ești bolnav? îl întâmpină Vasilica speriată, văzându-l atât de abătut și parcă tras la față.

— Lasă, frate, nu te mai alarma așa numaidecât! răspunse Spiru mohorât. Doar n-ai vrea să dansez când bietul Ilarie și țața Mița se află pe catafalc, iar eu sunt silit să mă hărțuiesc cu judecătorii ca un criminal !

D-na Dăniloiu se potoli, dar apoi se înfurie mai rău când află ce-a pățit bărbatul ei în cabinetul judecătorului :

— Despre boanghina asta am auzit că n-are delicatață nici de două parale… Să-i fie rușine! Mă mir cum aduce guvernul aci oameni fără educație să ofenseze lumea, parcă ar fi servitorii lui !… Ar trebui să ne plângem la primul-președinte ori chiar la București, să-l învețe cum să se poarte cu noi! Dacă e mojic, să fie cu nepricopsiții lui de ungurenii.. Ești tu

moale din fire, că altul l-ar fi pus la locul lui imediat… Cu toate că e mai bine că nu ți-ai pierdut cumpătul, că mitocanul ar fi fost în stare să te și aresteze!

— Ei, acu vorbești și tu, ca să nu taci! ripostă Spiru speriat numai la ideea că i s-ar fi putut întâmpla și asta. Parcă așa se arestează oamenii!

— Apoi dacă te bănuiește c-ai luat ceva? făcu Vasilica din ce în ce mai potolită. De, știu eu ? Sper că nu te-a pișcat ispita să iei Ceva, Spirache, să ne pomenim cu o percheziție de râsul târgului?

— Muiere, tu numai de rău știi să tragi! se indignă bărbatul cu o moliciune însă care îngăduia toate presupunerile.

Vasilica hotărâse să meargă pe înserat, înainte de cină, cu Solomia, să mai așeze câteva luminări și să vegheze puțin la căpătâiul morților. Acuma renunță și trimise pe Solomia singură, mai ales că de la ea pornise gândul. Numai să nu zăbovească prea mult, ca să nu se întârzie cu masa.

Solomia s-a întors la timp, plânsă și istovită, parcă ar fi jelit ce avea mai scump în lume. Vasilica o înțelegea, știind că răposata Mița iubea pe Solomia precum și Solomia iubea pe Mița, încât de multe ori se ducea la cucoana și singură ca să stea de vorbă și să primească povețe.

Pe când punea masa, Solomia povesti stăpânei sale că n-a plâns niciodată cum a plâns acuma în biserică, mai cu seamă pentru că i-a găsit așa de părăsiți și de singuri, dar că pe urmă s-a speriat așa de rău de a crezut că înnebunește. I s-a părut anume deodată că cucoana începe să se miște în cosciug… A dat buzna afară și nici nu s-a oprit până la părintele Ilie căruia i-a anunțat minunea. Preotul era supărat din pricină că Ciufu a fost oprit la parchet de către judecătorul de instrucție, totuși a mângâiat-o și s-a dus cu ea înapoi în biserică și i-a explicat că probabil fâlfâirea lumânării a făcut să aibă vedenia aceea. Atunci, printre altele, sfințitul s-a mirat că nu s-a gândit nimeni să fi îmbrăcat cum se cuvine pe cei doi morți și să nu-i fi lăsat în hainele celea urâte de toate zilele. Apoi a trimis după dascăl să mai citească de sufletul lor…

La cină au vorbit numai despre nenorocirea ce s-a abătut asupra familiei din cauza bietului Ilarie. D-na Dăniloiu, obsedată de observația preotului, se scuza că ea a spus c-ar trebui să-i primenească, dar Spiru i-a astupat gura că și-a adus aminte prea târziu, că se puseseră sigiliile pe uși și ar fi trebuit să vie cineva de la parchet… Dealtfel de ce nu s-ar ocupa cu astea Aretia, care pentru moștenire a știut să se repeadă la Spirică și chiar să-l insulte, încât

numai din pricina ei a îndrăznit și judecătorul să-l umilească. Dar Aretia s-a mulțumit să stea acasă și să reapară la biserică abia când toate erau gata.

— Ai să vezi, Spirache, ce-or zice oamenii! oftă totuși mai târziu, îngrijorată, d-na Dăniloiu. Și, când au atâtea haine, pline dulapurile! Parcă cine o să profite de ele?… Nu știu, dacă im mi-ar fi rușine, mâine m-aș duce să-i primenesc… Cu toate că acuma, ar fi prea târziu și mai multe clevetiri ar putea să stârnească…

— Lasă și tu că nu-i nimica — încercă soțul ei s-o liniștească. La urma urmelor tot în pământ o să-i bage, fie cu haine bune, fie cu rele… Poate că ar fi păcat să se prăpădească hainele cele bune, dacă s-au întâmplat așa lucrurile…

Despre Ciufu însă nu le părea rău că l-a reținut la parchet. într-un fel le apărea ca adevăratul vino-vat de toate cele ce li se întâmplă, fiind el cel care le-a adus vestea rea și a stârnit descoperirea crimei cu urmările ei.

— Să nu te miri dacă n-o fi chiar el ucigașul — zise Vasilica înfiorându-se. Că înfățișare de criminal are. Mi-e și frică acum când mă gândesc la dânsul… Apoi trebuie să-l fi prins cu ceva judecătorul, dacă l-a și înhățat!… Dealtfel cu minciuna l-am prins și noi, nu-i așa, Solomie? Zicea c-a intrat și ieri la Ilarie în curte și când colo portița era înțepenită în zăpadă, încât abia am deschis-o…

— Apoi atunci d-aia l-a închis — făcu Spiru, adăogând puțin îngrijorat: Să băgați de seamă și voi ce vorbiți mâine…

— Din partea noastră să fii liniștit — declară d-na Dăniloiu aproape cu mândrie. Noi n-avem nici o pată pe suflet…

Solomia lângă scaunul stăpânii sale, ca totdeauna, murmură parcă pentru sine:

— Mie-mi vine parcă nici să nu mă duc mâine, cucoană…

— Fugi, fată, nu fi proastă! se supără Vasilica. De ce să nu mergi? Vrei să dai de dracul, să te ducă cu poliția?… Ori ți-e frică, unde ai auzit ce-a pățit domnul?

— Ba mie nu mi-e frică, zău, cucoană — zise Solomia tăgăduind și din cap. Că o viață am… Dar mi-e scârbă…

— Parcă mie nu mi-e scârbă! făcu d-na Dăniloiu rădicând cu dispreț din umeri. Lasă, Solomie, că mergem împreună și isprăvim repede!…

A doua zi se prezentară la cabinetul de instrucție prea devreme și trebuiră să aștepte mai bine de un ceas până să sosească judecătorul D-na

Dăniloiu tocmai se plângea grefierului că are să vie acasă soțul ei și nu va găsi nici măcar masa așternută.

Dolga era foarte bine dispus. își frecă mâinile și se scuză, adăogând însă că el le-a convocat abia pentru ora douăsprezece jumătate, încât nu e vina lui dacă au avut să piardă timp așteptând. Vasilica se învioră, îl găsi foarte politicos și drăguț și se miră în sine de unde l-a scos Spiru așa de urâcios.

— Dânsa cine este? întrebă judecătorul arătând pe Solomia, dar răspunzând tot eh Adică, da, știu… Ea v-a însoțit ieri când ați făcut descoperirea pe care ne-ați denunțat-o… Foarte bine!… Doamnă, poftiți înlăuntru L. Fata va aștepta aici…

— Domnule judecător, să nu vă supărați, dar am să vă cer o favoare — zise d-na Dăniloiu încurajată. Fata e de la țară și n-a umblat pe la judecăți… Vă rog s-o lăsați lângă mine… Suntem două biete femei și…

— Bine, doamnă! aprobă Dolga galant. Cu toate că tot pe rând o să vă ascult, după cum e legea și obiceiul…

— D-apoi că noi n-avem secrete, spuse d-na Dăniloiu mulțumită. Solomia e crescută la noi…

Judecătorul îi oferi același scaun pe care șezuse ieri Spiru. Solomia rămase în picioare lângă stăpână-sa, cum obișnuia și acasă. După ce răsfoi câtva timp în dosarul ce i-l pregătise pe birou grefierul, Dolga reluă mai serios, dar mereu politicos:

— Povestirea d-voastră de ieri, de la domnul prim-procuror, am auzit-o, doamnă Dăniloiu, despre cum ați dat peste cele două cadavre… De fapt aș dori numai câteva precizări și repețiri ca să le putem înregistra în procesul-verbal…

Ridică ochii spre Vasilica, dar privirea îi alunecă asupra Solomiei. O examină un răstimp cu o curiozitate nereținută. Frumusețea și mai ales delicatețea țărăncuții îl țintuiau fără voie și-l uimeau.

— Da… exact — urmă smulgându-și privirea de pe Solomia. întâi să-mi spuneți ce urme ați găsit în curte, pe zăpadă?…

— De-abia am putut deschide portița opintindu-ne amândouă— răspunse Vasilica. Era și portița înghețată, dar mai cu seamă era zăpada întărită, căci portița nu mai fusese deschisă de când a nins și nici zăpada curățită sau făcută potecă… Așa că nici urme nu puteau fi în zăpadă, dacă nu umblase nimeni. Dealtfel v-am spus astea și ieri, la domnul Costică, în biurou, când v-am dat de veste… Servitorul părintelui Tănăsescu ne mințise

în ajun că el a umblat prin curte, dar zăpada neprihănită l-a dat de gol. Noroc că eram în șoșonii-cizmulițe, că te scufundai în zăpadă până în genunchi…

— În casă ați intrat numai d-voastră, singură ?

— Singură! zise d-na Dăniloiu. Yoisem să trimit pe Solomia, dar ea a refuzat. îi era frică. Și mie mi-a fost frică, mărturisesc acuma, dar n-am vrut să mă arăt mai slabă ca servitoarea și de-aceea am intrat. Acuma, după ce am văzut ce-am văzut, mă minunez și eu cum am avut curajul!

— Vă rog să-mi spuneți ce-ați făcut în casă, doamnă? întrebă iar judecătorul după o pauză.

— Prea bine nu mai știu nici eu ce-am făcut… când am trecut din antreu în camera de culcare, țin minte că m-am împiedecat de picioarele bietului Ilarie, că nu mă uitam pe jos… Dar nu știu cum a venit că totuși nu m-am oprit și n-am băgat de seamă de ce mă împiedecasem. Am trecut în sufragerie și de acolo am văzut în bucătărie pe țața Mița moartă-umflată cum ați găsit-o pe urmă și d-voastră. Am vrut să mă apropii și n-am mai avut puterea să merg decât până la ușă și să-mi arunc ochii în bucătărie parcă aș fi căutat ceva, desigur pe Ilarie… Atunci, în momentul acela, mi-am amintit că m-am împiedecat și că trebuie să fi fost chiar dânsul. M-am întors înapoi în dormitor, am văzut acuma bine picioarele și apoi corpul între paturi, dar capul nu i l-am văzut… Abia atunci m-a cuprins mai mare spaima și am ieșit afară să chem pe Solomia, să cercetăm împreună mai de aproape ce și cum s-a întâmplat. Dar ea s-a îngrozit și mai rău când m-a văzut ieșind și a început să plângă încât de-abia am potolit-o…

Judecătorul aruncă iar o privire spre Solomia, care însă se uita în pământ, ca și adineaori, încât nu-i putea vedea culoarea ochilor, ci doar obrajii palizi.

— N-ați pus mâna pe nimica în casă? Pe nici un obiect?… N-ați deschis vreun sertar ori vreun dulap? stărui Dolga, cu un glas blând care nu supăra.

— Parcă-mi ardea mie atunci, în spaima aceea, să mă mai gândesc la dulapuri ori la comori? zise d-na Dăniloiu. Eu mă mir cum nu mi-a venit rău și n-am leșinat! Dar omul e ca oțelul când dă primejdia peste el…

— Un amănunt poate totuși să vă amintiți: ușa marchizei era închisă?

— Închisă, închisă—spuse repede Vasilica, și cu importanță. Uite acuma, când mă întrebați, îmi amintesc foarte clar că era chiar lipită puțin, probabil tot din cauza gerului, încât a trebuit să apăs mai tare clanța, trecându-mi chiar prin gând că poate e încuiată…

— Foarte bine!… Dar cea de la antreu?

— De… știu eu? făcu femeia deodată nesigură. N-aș putea spune… După amintire parc-ar fi fost numai ațінată… Poate și unde mă obișnuisem cu rezistența de la marchiză…

Dolga mai răsfoi puțin filele dosarului, apoi treci: la grefier și consultă însemnările lui — ciorna răspunsului d-nei Dăniloiu. Mormăi ceva în sine, ca și când ar fi recapitulat, se întoarse și se așeză la birou. Apoi deodată se adresă Solomiei cu glas mai rece și cu privirea scrutătoare:

— Pe tine cum te cheamă, fetițo?

Servitoarea se cutremură parcă ar fi izbit-o un pumn în piept. Întoarse ochii spre judecător, speriați și totuși mai violeți și învăluitori. Bărbia îi tremura, încât abia rosti cu glas gâtuit:

— Pe mine?… Solomia…

— Solomia și mai cum?

— Solomia lui Ilie Motroc — răspunse ea aproape dârdâind, fără a-și putea stăpâni emoția.

— De unde ești?

— Din comuna Valea Ursului…

— Câți ani ai împlinit?

— Douăzeci și unu.

D-na Dăniloiu n-o vedea, numai glasul i-l auzea și simțea cât e de înfricoșată. Se întoarse pe scaun spre Solomia și-i zise matern:

— Liniștește-te, fată, și nu-ți fie frică! Domnul vezi cât e de delicat… Tu ești femeie cinstită și nu trebuie să te sperii!

— Așa e! adăogă judecătorul cu un zâmbet de încurajare. Noi nu mâncăm oameni, fetițo! Numai oamenii răi și vinovați au să se teamă de noi! Tu n-ai mutră de ucigașă… Așa că potolește-te frumos și răspunde drept la întrebările mele. Ai înțeles?

— Da — șopti Solomia.

După o pauză, în care Dolga primi o privire de recunoștință de la d-na Dăniloiu, interogatoriul continuă:

— Domnul Dăniloiu, stăpânul tău, ne-a spus că sâmbătă dimineață, în magazinul său, răposatul Ilarie ți-a încredințat o pâine cumpărată ca să o duci și să o lași la dânsul… Mi-ai putea spune pe la ce oră a fost asta?

— Eu nu știu carte, domnule… Dar pe ceas cu-nosc… Era nouă și un sfert!

— Nouă și un sfert… De unde știi așa de precis?

— Fusesem la farmacie chiar atunci și am văzut pe ceasul din perete…

— De ce te interesa pe tine ceasul exact?

— Eram grăbită pentru că venise de la țară Lixandru cu mama ca să mergem la doctor… La unsprezece trebuia să fim la domnu' doctor Mirescu…

— Și ce-ai făcut cu pâinea?

— Am dat-o cucoanei…

— Care cucoană?

— Cucoana Mița.

— Adică te-ai abătut pe la d-nul Ilarie și…

— Da, și i-am dat-o — zise Solomia.

D-na Dăniloiu nu se putu abține să nu întrebe:

— Mie nici nu-mi spuseși c-ai fost pe la țața Mița !

— Ce să-ți mai spun, cucoană… Parcă nu mă trimitea domnul Ilarie mai în fiecare zi din piață să-i duc câte ceva?… Dealtfel domnul nostru a văzut când m-a trimis. Putea să-ți spuie dumnealui.

— Bine, bine, nu-i nimic — se liniști Vasilica. Dar…

— Cucoana ce făcea când i-ai dus pâinea? reluă judecătorul.

— Spăla niște rufe în bucătărie — răspunse Solomia.

— Ai zăbovit cumva la cucoana?

— Eram grăbită și nu puteam zăbovi… Așa și tot am întârziat la domnul doctor…

— De ce ai întârziat? Aveai destul timp de la nouă și un sfert…

— Am mai avut de lucru și acasă, că nu puteam lăsa, pe stăpâna mea să facă singură toate… Pe urmă până am găsit banii pentru doctor…

— Unde i-ai găsit?

— Am vândut un bănuț de aur din salbă…

— Va să zică tot ai vândut? se supără d-na Dăniloiu. Te-am bănuit eu, știi bine! Iar umbli să te ascunzi de mine, fată, și n-are să-ți fie bine.

— Nu mă ascund, cucoană, dar ce-ai fi vrut să fac? zise Solomia cu o blândețe resemnată. Că d-ta nu mi-ai mai fi dat, că mi-ai dat destul de nici într-un an n-am să mă plătesc. Mi-ar fi fost și rușine să-ți mai cer. Apoi la doctor trebuia să mergem c-ai văzut și d-ta în ce hal era bietul Lixandru…

Judecătorul nu înțelegea din schimbul lor de cuvinte decât că Solomia a ascuns ceva stăpânei sale, ceva însă fără legătură cu afacerea ce se instruia. Readuse deci lucrurile la ceea ce-l interesa:

— În sfârșit, să ne întoarcem la cucoana Mița… Văd că te interesa ceasul.. Poți să-mi spui precis ce oră era când ai plecat din curtea răposaților?

— Cucoana Mița n-avea ceas —zise Solomia simplu.

— De la magazin la cât ai plecat spre casă?

— Atunci, îndată…

— Te-ai mai abătut pe undeva?

— Am mai luat de zece lei frișcă proaspătă de la cofetăria Borănescu…

— Pe urmă?

— Pe urmă am coborât la coana Mița, i-am lăsat pâinea și am plecat repede acasă…

— Va să zică la ora nouă jumătate, cel mult zece fără un sfert, sâmbătă, este sigur că doamna Ilarie Dăniloiu trăia? întrebă mai apăsat judecătorul.

— Vezi bine că trăia dacă i-am dat pâinea — spuse Solomia natural

— Baremi domnul Ilarie nici nu sosise acasă? adaogă Dolga. Firește. Abia după ce ți-a dat pâinea s-a dus să cumpere peștele pe care l-am găsit agățat în cuierul din antreu…

— Da…

Judecătorul iar consultă dosarul, iar se uită la Solomia, apoi se sculă în picioare:

— Pentru asta v-am convocat doamnă! Vă mul-țumesc !

12 - TOIAGUL BĂTRÂNEȚELOR

Romulus Delulescu sosi la Pitești cu acceleratul marți seara, adică cu primul tren, căci telegrama părinților n-a primit-o decât pe la ora cinci după-amiazi. Toată seara au ținut sfat în familie. Romu-lus era neconsolat, nu atâta de moartea bătrânilor, cu toate că din când în când ofta „bietul nenea Ilarie" sau ‚sărmana tanti Mița", ci pentru că n-a fost aici când s-a descoperit crima. Avea certitudinea nezdruncinată că unchiul său Spiru a rășluit ce a fost mai bun, adică bijuteriile și poate mare parte din bani.

— Suntem o familie fără noroc ! exclamă tânărul de mai multe ori. Dacă și acuma am fost trași pe sfoară, nu mai e nici o speranță de fericire!

Părinții îl aprobau în toate. El era mândria lor. îl vedeau frumos, inteligent, vrednic să ajungă om mare nu doar în Pitești, ci pe toată țara. Se simțeau vinovați față de dânsul, pentru că au fost săraci și nu i-au putut oferi destule mijloace să meargă la Paris, să se perfecționeze, ca alții. Ba, de câțiva ani, bietul Romulus le-a mai zvârlit el ici-colo câte o sumuliță, după

puterile lui; le era rușine destul, dar primeau… Aretia, care tiraniza pe oricine venea în contact cu ea, numai pe el îl respecta aievea. S-a întâmplat totuși, foarte rar, să-l bruftuluiască; totdeauna i-a părut rău. Ce spunea Romulus era pentru mămica lui literă de evanghelie. Dealtfel și el, spre deosebire de alți băieți, a rămas mai atașat de maică-sa și mai respectuos.

— Acuma vezi, Pascale, câtă dreptate am avut să mă supăr când tu mă potoleai? făcu Aretia triumfătoare. Dacă-ți spun că ești moale și fricos, te superi!

— Ascultă, Romică — zise Delulescu, tu nu te uita la maică-ta că ea multe vorbește, dar puține bune! Chestia stă așa că, deocamdată, s-au pus sigilii pe toate ușile și că, până nu va decide justiția într-un fel sau altul, nu se poate atinge nimeni de nimic!

— Dar cel puțin instrucția crimei a început? se interesă tânărul.

— Ba bine că nu !… Și noi suntem chemați mâine pentru informații, cu toate că noi n-avem cu ce să-i informăm dacă de atâția ani nici măcar n-am vorbit cu alde Ilarie… Aretia a aflat de la popa Tănăsescu că pe servitorul lui l-ar fi arestat ca ucigaș!

— În orice caz, vom vedea mâine ce vom face ca să salvăm ce se mai poate! zise Romulus cu gravi-tate. Am să merg și eu cu d-voastră la tribunal, să vorbesc cu judecătorul!…

— Ei, bravo ! strigă Aretia mulțumită. Bine c-ai venit, dragul mamei, să nu mă mai simt așa de sin-gură !

— Apoi da, că eu nici nu contez — mormăi Delulescu…

A doua zi Romulus se duse la biserică să se în-chine puțin la catafalcul unchiului său și să mai afle oarecari știri. De la Dică Secuianu auzi că prin prostime circulă zvonul că asasinul ar fi chiar el, nepotul… Râseră amândoi. Erau la Borănescu, în cofetărie. Dar Romulus simți o împunsătură în inimă. în realitate îl sâcâia faptul că există oameni în Pitești care-l cred capabil de o crimă atât de oribilă…

— Fără glumă, Dică — întrebă mai târziu tânărul Delulescu — cine crezi să fie asasinul sau asasinii ?

— N-am idee — zise Secuianu. Dar că l-au omorât, mai ales pe el, foarte bine au făcut. Era păcat să consume lumina soarelui un suflet atât de acru. Nu te supăra, Romică… A fost o scârnăvie unchiul tău Ilarie !

— Exagerezi… Și în orice caz rău faci că-l ocărăști când se află pe catafalc și după o moarte așa de crâncenă prin care a plătit tot ce a greșit în viață! Dacă te-ar auzi cineva vorbind așa, ar crede că n-ai inimă, Dică!

— Nici nu vreau să am față de asemenea monstru.

La a treia mescioară un domn se uita la ei, auzind probabil convorbirea lor. Secuianu îl recunoscu și-i strigă:

— Tragi cu urechea, măi grefierule? Crezi că mă jenez de tine sau de oricine?

Era într-adevăr grefierul judecătorului Dolga care salută zâmbind și răspunse:

— Ce-s de vină eu dacă d-ta vorbești tare de te aude toată cafeneaua?

— Apoi d-aia vorbesc tare, să auziți toți!

Lumea piteșteană cunoștea obiceiurile lui Secuianu și făcea haz de butadele lui, mai ales când era beat sau măcar amețit, căci la trezie nu prea avea sare…

Familia Delulescu sosi la tribunal îmbrăcată în negru; de aici urmau să treacă la biserică, să par-ticipe la înmormântare. Ușierul îi anunță îndată.

Judecătorul, având în vedere importanța afacerii, amânase toate lucrările obișnuite, rezervându-și toate orele de serviciu numai pentru anchetarea asasinatului din strada Speranței. După ascultarea d-nei Dăniloiu și a Solomiei a avut liberă aproape o oră ca să-și claseze materialul în vederea continuării cercetărilor.

Dolga îi primi în cabinetul său pe toți trei Romulus se recomandă singur.

— Parcă nu erați în Pitești! se miră puțin jude-cătorul.

— Mi-au telegrafiat părinții ieri și am venit ime-diat— zise tânărul, întristat. Cum să nu viu când un dublu omor fioros…

— Da, adevărat—întrerupse Dolga, ca și când ar fi știut urmarea. Ați venit desigur să dați concurs justiției pentru descoperirea vinovaților?… Vă mulțumesc. Am să vă chem îndată ce se vor clarifica puțin cercetările. Poate mâine, poate mai târziu… Vom vedea!

Judecătorul devenise atât de ceremonios, că Romulus răspunse la fel:

— Voi fi la dispoziția d-voastră…

— Va să zică începem cu d-na Delulescu, reluă Dolga. Permiteți?

Bătrânul Delulescu se retrase împreună cu Romulus. După formalitățile obișnuite, judecătorul ceru informatoarei să povestească tot ce știe despre împrejurările omorârii fratelui și cumnatei sale. Impresionată de tonul grav, Aretia făcu o întreagă spovedanie a vieții ei, relațiile cu frații, căsătoria, cum a fost înșelată la moștenire, cum a ajuns să fie certată cu Ilarie și cu Spiru… sfârși lăcrimând, cu glas înecat:

— Am sperat mereu că ni se va face dreptate măcar la moartea lui Ilarie. Acum văd că și speranța asta s-a spulberat. Oameni fără noroc!

Dolga a ascultat calm și numai când d-na Delu-lescu a tăcut, a întrebat-o:

—Nu bănuiți deloc cine ar putea fi asasinii?… Ieri părea că vreți să învinuiți pe…?

— Pe frate-meu Spirică? complectă Aretia puțin uimită. Apoi la supărare omul multe spune, dar cine aude nu trebuie să le creadă pe toate… Cum aș putea să mărturisesc așa ceva cu mâna pe cruce? M-ar trăzni Dumnezeu din cer. Păcate o fi având el Spirică multe, dar să făptuiască un omor, Doamne iartă-mă, nici prin vis n-ar fi în stare… îmi aduc aminte, când eram copii, că lui îi venea să leșine de câte ori vedea tăind vreo găină… Pe urmă, slavă Domnului, e și el putred de bogat și are o singură fată, măritată bine… Atunci de ce să făptuiască asemenea nelegiuire?

— Nu spun eu c-a făcut-o — zâmbi judecătorul. D-voastră ați lăsat să se înțeleagă ieri… Dealtfel, cum bine observați, cel ce i-a ucis a făcut-o sau din interes, sau din răzbunare. Avea mulți dușmani ră-posatul ?

— Ce dușmani să mai aibă un biet moșneag? zise natural d-na Delulescu.

— De pildă d-voastră ! zâmbi iar judecătorul

— Dușmănia între frați e altceva…

— Depinde… când e și interes la mijloc?

D-na Delulescu se uită' bănuitor la Dolga ca și când s-ar fi întrebat ce vrea. Apoi răspunse cu un început de indignare:

— Nu cumva vă închipuiți că i-am omorât noi?

— Eu n-am dreptul să-mi închipuiesc nimic decât pe bază de dovezi — rosti enigmatic judecătorul.

— Apoi numai asta ne mai lipsește, vezi d-ta l Și săraci, și criminali!

— Dar, iată, vă declar că n-am nici o dovadă! continuă Dolga iar surâzător. Dimpotrivă, mi se pare că fiul d-voastră era în relații foarte bune cu răposații în timpul din urmă?

— Adevărat! aprobă Aretia cu un oftat de ușurare. Noi l-am îndemnat pe Romică să nu fie mândru și să se apropie de unchiu-său, că băiatul numai din pricina noastră se înstrăinase de Ilarie… Apoi cum e Romică băiat plăcut, Ilarie aproape că s-a amorezat de dânsul Baremi luna asta, cât a stat acasă, mai mult la Ilarie a petrecut-o… Ca să vedeți cât îl iubea, pot sa vă

spun că la plecare i-a dăruit câteva mii de lei! La un om zgârcit și ursuz, cum era bietul Ilarie, așa ceva e mare minune!

— Când a plecat fiul d-voastră de aici, din Pitești?

— Sâmbătă… A avut ghinion, bietul băiat — urmă d-na Delulescu redobândindu-și încrederea. Se hotărâse de vineri să plece a doua zi cu acceleratul de dimineață; trebuia să fie la zece la București, că avea niște afaceri urgente. Ei bine, închipuiți-vă, domnule, cum-necum, n-a sunat deșteptătorul și Romică s-a trezit tocmai bine la opt, când trenul era în gară… S-a supărat, a tunat și fulgerat că de ce nu l-am sculat, că eu la șase sunt totdeauna în picioare… în sfârșit a plecat cu personalul de două, că nu mai avea alt tren, și a sosit la cinci după-amiazi…

— Se întâmplă—încuviință judecătorul, adăogând însă după o mică pauză: Și ce-a făcut pe urmă până la două?

— Ce să facă băiatul?».. A ieșit în oraș. S-o fi dus pe la Dică Secuianu, poate și pe la unchiu-său… Știu eu ?

— Spuneați, doamnă, că răposatul i-a făcut cadou o sumă de bani la plecare… Nu știți când i-a dat banii sau câți?

— Nu știu, domnule — răspunse Aretia cu o sinceritate familiară. Zău, nu știu. Mie mi-a dat două mii de lei, la masă, la dejun, fiindcă mereu mă plângeam că nu mai răzbesc cu cheltuielile din pensia bietului Pascal Poate că nici n-avea mai mult, atâta i-o fi dat unchiu-său… Are o inimă de aur. îmi seamănă mie în privința asta. D-aia nu ne-am procopsit…

— Altfel, venea des pe-acasă fiul d-voastră? întrebă judecătorul întrerupând și căutând parcă înadins să schimbe vorba.

— Mai în fiecare săptămână, dar numai câte-o zi, uneori o jumătate, după cum avea timp liber…

— Câștigă bine din… ce slujbă are?

— Avocat și ziarist —zise d-na Delulescu cu mândrie. câștigă binișor pentru dânsul, cât să trăiască omenește… Și să ne mai ajute și pe noi din când în când, dacă n-am avut noroc să-l ajutăm noi, că el e toiagul batrânețelor noastre…

Grefierul încheie repede declarația, i-o citi tot atât de repede și d-na Delulescu iscăli bucuroasă că s-a terminat, deși, după cum spuse lui Romulus pe urmă, judecătorul s-a purtat foarte „gentil"…

Bătrânul Delulescu se mărgini să declare că n-are nici o cunoștință despre împrejurările în care s-a comis crima, că numai ieri înainte de amiazi au fost anunțați prin servitoarea cumnatului său Spiru Dăniloiu și au alergat

să vază ce s-a întâmplat… Spuse că el personal n-a avut niciodată nici o discuție cu răposații, deoarece n-a vrut să se amestece în afacerile dotale ale soției sale, preferând, certurilor, sărăcia. Aretia a știut să se descurce singură cu frații ei, deși fără nici un rezultat practic. De când băiatul s-a făcut mare, el a susținut necontenit că trebuie să păstreze legături bune cu unchii săi, mai cu seamă cu Ilarie, de la care putea spera să. moștenească o avere frumoasă. Aretia, mai țanțoșă, s-a opus multă vreme. Numai când au înțeles (într-un timp a și umblat zvonul prin oraș) că Ilarie ar putea lăsa prin testament toată averea altora sau la spitale ori biserici, neavând obligația legală de-a testa ceva. moștenitorilor colaterali, s-au dezmetecit și au îndemnat pe Romulus să se ducă la unchiu-său…

— N-ai putea, domnule Delulescu, să-mi dai o lămurire de ordin domestic, ca să zic așa? întrebă judecătorul. Răposații n-aveau servitori, am văzut. Nu importă din ce motive. Dar muncile mai ordinare și mai grele pe lângă casă nu le putea face nici domnul Ilarie și nici doamna: tăiatul lemnelor, căratul apei, măturatul curții și altele… Nu știi d-ta cine le făcea astea? Servitorii din vecini sau oameni tocmiți din piață? Fiul d-voastră nu v-a vorbit despre asta, fie chiar întâmplător?

— În trecut nu țin minte — răspunse Delulescu. Dar, acuma, în ultimele luni, ne spunea Romulus că bătrânii se serveau mai ales de ordonanța ofițerului care șade alături, la d-na Secuianu, iar alteori preotul Tănăsescu le trimitea pe servitorul lui, pe care dealtfel am auzit că l-ați și arestat…

— Nu l-am arestat —zise repede judecătorul L-am prins doar cu niște minciuni care mi l-au făcut suspect…

— Se pare că Ilarie avea încredere în servitorul popii, căci odată l-a trimis și la noi după Romulus, să-l cheme nu știu unde și pentru ce… Dar cred că mai mult recurgeau la serviciile ordonanței care era mai aproape, încât puteau să-l strige oricând.

— Când a scăpat trenul, sâmbătă dimineața, fiul d-voastră s-a mai dus pe la unchiul său ori…?

— Nu cred, domnule judecător — răspunse bătrânul Delulescu puțin uimit de întrebare. Aretia v-a spus c-a fost?

— Nu, nu, dar îmi adusei aminte și m-ar fi inte-resat să precizez — zise Dolga repede și aproape indiferent, parcă ar fi vrut să renunțe.

— Ați găsit vreo pistă, domnule jude, dacă-mi permiteți să întreb? făcu Delulescu deodată cu o intimitate care era de fapt o simplă uitare de sine a fostului grefier.

Fiindcă judecătorul, în loc de răspuns, îi aruncă o privire mustrătoare, bătrânul pensionar adăogă îndoindu-se ușor și umil:

— "Scuzați, domnule jude… M-a luat gura pe dinainte… Am uitat că sunt informator… Mi-am închipuit o clipă că sunt iar ce-am fost odată… Atunci așa întrebam pe șeful meu, când se termina cu interogatoriu…

— Atunci poftim, scrie-ți singur declarația, după notele dânsului! zise Dolga cu un mic râs sec. Căci interogatoriul dumitale s-a terminat intr-adevăr!

13 - CORTEGIUL FUNERAR

Spiru Dăniloiu a uitat să tipărească obișnuitele anunțuri mortuare, cum s-ar fi cuvenit unui om ca Ilarie. își pusese în gând să le comande ieri după ce va fi isprăvit la cabinetul de instrucție, pe urmă s-a zăpăcit.

Lumea a aflat totuși că înmormântarea va fi la orele patru și de la două a început să se îndrepte spre biserica Sf. Nicolae. în Pitești, localitate cu mari ambiții urbane, crimele nu sunt în general tocmai rare. Dealtfel ar fi semnul unei îngrijorătoare lipse de temperament dacă parchetul n-ar avea de lucru suficient într-un oraș care a dat țării atâtea celebrități în toate domeniile vieții. Dar în mod obișnuit se întâmplau numai crime ordinare care nu atrăgeau la curtea cu juri nici măcar pe avocații fără clientelă. Dublul asasinat din strada Speranței a mai reabilitat puțin renumele orașului la cronicile judiciare ale ziarelor din Capitală. De-aceea înmormântarea victimelor a devenit un eveniment social la care toată lumea găsea justificare să participe. De la trei și jumătate biserica era ticsită, iar afară strada Griviței până la strada mare se înnegrise de oameni. Deoarece sediul poliției se afla aproape, Ploscaru a socotit nimerit să ia cuvenitele măsuri de ordine, concentrând câțiva sergenți de pe străzile dimprejur, ca să menție liberă cel puțin intrarea în biserică…

În jurul catafalcului, de o parte familia Delulescu, de cealaltă parte Vasilica și Spiru Dăniloiu, iar la spatele lor Solomia… Toți fruntașii negustorimii au ținut să dea ultima cinstire celui ce a fost multă vreme adevăratul părinte al breslei lor. Conducătorii locali ai partidului liberal s-au înfățișat în corpore spre a dovedi că partidul știe să prețuiască pe negustori și după moarte. Cu toate că mortul fusese liberal, au venit și câțiva corifei țărăniști, în frunte cu tânărul și popularul șef, desigur cu gândul de-a ademeni pe seama lor pe unii burghezi încă neînregimentați. A stârnit uimire plăcută apariția primului-președinte Scarlat Măinescu, însoțit de primul-procuror Negel și de judecătorul Dolga, care instruia crima. La putere fiind, ca totdeauna, liberalii, primarul a depus o coroană frumoasa pe catafalcul celui ce a fost odinioară un ajutor de primar model. Și în sfârșit, când să înceapă slujba mortuară, a sosit în automobil însuși prefectul județului, primit la intrare ceremonios de polițaiul Ploscaru…

Trei preoți au slujit cum au știut mai frumos, iar corul de ucenici, adus anume, a dat răspunsurile. în timpul slujbei toate privirile căutau să observe cum arată cadavrele după moartea silnică ce au îndurat-o. Preotul

Tănăsescu a avut însă grije să le acopere cu flori, astfel încât să nu se pângărească solemnitatea înmormântării. S-a băgat de seamă de către cei curioși că Aretia stătea țeapănă, cu vălul lăsat pe față, fără să plângă deloc, de asemenea că Romulus își scotea mereu ochelarii și-și ștergea ochii cu batista îndoliată. Delulescu avea urme de lacrimi pe obraji, ca și Spiru, ia d-na Dăniloiu plângea într-una domol, discret, ca si nu atragă atenția.

Cea dintâi cuvântare funebră a ținut-o părintele Tănăsescu, lăudând zelul și jertfele ce le-a depus Ilarie Dăniloiu pentru biserica în care își lua acuma rămas bun pentru totdeauna de la lumea aceasta păcătoasă în cursul cuvântării Solomia a izbucnit deodată într-un hohot de plâns, încât toate privirile s-au îndreptat o clipă spre ea, iar preotul a trebuit să ridice puțin glasul D-na Dăniloiu s-a întors și i-a șoptit dojenitor: „Solo mie, astâmpăra-te, Doamne ferește!" în mâna servi-toarei însă lumânarea de ceară a mai tremurat câteva minute în ritmul sughițurilor de plâns abia stăpânite..

Oratorul partidului liberal a glorificat pe marele român care a fost asasinat mișelește, iar primarul a reamintit serviciile prețioase ce le-a adus orașului răposatul…

Pe urmă, în sunetele „veșnicei pomeniri", dricari; au purces la acoperirea cosciugului, la baterea capacelor, la pregătirea carului mortuar… în acest timp notabilii au exprimat condoleanțele de rigoare familiei, adică mai ales lui Spiru, căci pe Aretia numai puțini au luat-o în seamă…

Cortegiul s-a format după toate regulile protocolare, subt supravegherea șefului dricarilor care, în asemenea ocazii, devine și maestru de ceremonii. Muzica militară a fost oferită de primărie. în sunetele marșului funebru de Grieg, s-au pus în mișcare colivarii oamenii cu crucile, trăsura cu preoții, apoi dricul ce! mai luxos din Pitești, urmat de membrii masculin: ai celor două familii îndoliate, la care s-au adăogat imediat și fruntașii participanți. Mare și bună impresie a făcut că, cel puțin pe strada mare, primarul și șeful liberalilor au ținut cordoanele alături de doi bătrâni negustori. După grupul nobililor urmară întâi două cupeuri cu cele două cumnate care, nevorbindu-și de ani de zile, nu puteau merge împreună, apoi un șir lung de trăsuri și automobile, înghesuite de mulțimea de popor care nu încăpea pe trotoare. D-na Dăniloiu regreta mult că fiica ei Filofteia n-a putut fi alături de ea în momentele astea dureroase, dar și înălțătoare pentru familie. I-au telegrafiat ieri trista veste, dar cum să vie tocmai de la Maramureș ? Au primit însă o foarte frumoasă și lungă telegramă de condoleanțe iscălită de Filofteia, de soțul ei, până și de băiețelul lor… înainte de a se sui în cupeu, d-na Dăniloiu

a avut grijă să trimită acasă pe Solomia. Izbucnirea ei în biserică a mișcat-o, căci rari mai sunt azi servitorii credincioși și cu recunoștință față de stăpânii care-i hrănesc. Dar pe de altă parte era supărată că a atras atenția oamenilor cu bocetele ei nechibzuite, căci omul cuminte și la durere trebuie să știe să se stăpânească. Solomia nu s-a arătat nemulțumită, a răspuns doar „Bine, cucoană", și a plecat cu lumânarea în mână, parcă s-ar fi întors de la Înviere…

Prefectul județului, subt pretext că e foarte ocupat, nici nu a mai intrat în cortegiu, ci s-a făcut nevăzut îndată ce s-a terminat serviciul religios. La tribunal s-au retras apoi și primul-președinte cu primul-procuror și cu judecătorul Dolga. Primul-procuror spuse tare, să audă cei dimprejur, ca o scuză pentru toți trei, că au întrerupt serviciul numai ca să nu lipsească de la înmormântarea unui mare muncitor și martir…

Dolga nici nu apucă bine să-și deschidă dosarele, că se și pomeni cu primul-procuror Negel la o cură de taifas. N-avea de lucru, în orice caz nimic important, și-i ardea de vorbă.

— Mi se pare că mai aștepți clienți ? întrebă dânsul. până sosesc, fă-mi cinstea cu o cafea bună, amice Dolga !

— Cu mare plăcere! răspunse judecătorul sunând. Tocmai și eu mă gândeam… O înmormântare totdeauna parcă îți sporește pofta de viață…

Până să vie cafelele vorbiră despre înmormântare, adică mai mult Negel, care, localnic, găsi prilejul de-a bârfi puțin pe prieteni și pe neprieteni deopotrivă.

— În orice caz, au avut o înmormântare impozantă — observă judecătorul. Se vede c-au fost foarte iubiți…

— Iubiți, n-aș putea spune — observă Negel aprinzând o țigaretă, după ce sorbi întâi cu zgomot din cafeaua gingirlie. Românului, știi, nu prea îi place munca, dar o respectă la alții, mai ales la străini N-ai băgat de seamă că nicăiri nu se face mai zgomotos apologia muncii ca la noi, cu toate că noi suntem poporul care muncim cel mai puțin? în fond numai nemții și nordicii au inventat necesitatea și religia muncii. Omul nu e creat ca să muncească, ci să se bucure de viață. Idealul nu e munca sau cel puțin n-ar trebui să fie… Dar, în sfârșit, asta-i altă socoteală. Cum ziceam, Ilarie era respectat pentru că toată viața a muncit ca un bou, ca la urmă să vie cineva să-i sucească gâtul ca unui pui de găină… Păcat de toată viața și de toată munca lui!

Dolga, crescut în cultul muncii, zâmbea confuz și tăcea.

— Dar, a propos, cum stai cu ancheta? reluă primul-procuror. îmi închipui cât de greu trebuie să-ți vie s-o urnești din loc… Pe servitorul popii bine făcuși că l-ai reținut — știi, e o satisfacție pentru opinia publică, mică, dar este… ! până una-alta ar trebui poate să grăbim deschiderea testamentului, pe de o parte să astupăm gura moștenitorilor, pe de altă parte ca să vezi dacă nu-ți oferă oarecare indicii.

— Mă rog, eu aș fi foarte mulțumit dacă s-ar putea grăbi — zise Dolga simplu.

— Am vorbit chiar adineaori, în biserică, cu Măinescu — adăogă Negel confidențial. E și el de părere. Dealtfel din partea noastră s-au încheiat formele…

— Desigur, s-a depus încă de ieri…

— Atunci voi mai face eu diligențe verbale — murmură primul-procuror. Știi, deviza mea: mână de fier în mănușă de mătase!

Judecătorul cunoștea părerile acestea, repetate de atâtea ori de către Negel, care căuta să-și sporească popularitatea în jos, adică în lume, păstrând în sus reputația de strict legalist. în realitate, primul-procuror dorea să fie bine cu toată lumea și să aplice legea după obraz.

— Numai să nu exagerăm, dragă Dolga! continuă mai insistent Negel. N-aș vrea să dăm ocazii la plângeri… Ai ascultat pe Spirică Dăniloiu, fratele victimei. Un om de treabă, cuviincios, respectuos,, cu o situație frumoasă în oraș, ca și Ilarie… Ei bine, bietul om numai că nu plângea povestindu-mi azi-dimineață ce-a pățit aici.

— Domnule prim-procuror, mă mir că s-a putut plânge—ripostă judecătorul cu răceală.

— Nu s-a plâns, omule, stai, nu exagera iar! zise repede Negel, ostoindu-l parcă. Nu… Dar mi-a povestit și era necăjit și amărât… A rămas cu impresia că-l suspectezi și pe dânsul, că în sfârșit…

— Când e vorba de o crimă atât de urâtă, sunt obligat să verific orice amănunt care ar putea să mă puie pe urmele asasinului—răspunse Dolga cu o încăpățânare care se accentua. Nu mi-e permis să am considerații lăturalnice și nu vreau să cunosc legăturile particulare ale informatorilor. Datoria e mai presus de toate!

— Exact! Just! Totuși asta nu împiedecă anume diplomație, anume subtilitate, chiar în interesul succesului !

— Nu vă supărați, domnule prim-procuror, orice sugestie în privința aceasta mă ofensează!

Negel tresări ușor. Rezistența judecătorului îl zăpăci Pe urmă se întunecă. Răspunse cu alt glas.

— Nu mă supăr, dar îmi pare rău!

— Vă rog să mă iertați!

— Eu ți-am vorbit amical, ca un om mai bătrân, cu experiență mai multă, iar d-ta îmi răspunzi înțepat ca și când aș vrea să te influențez sau să-ți forțez mâna… Îmi pare foarte rău!

— Poate că m-am exprimat greșit, domnule prim-procuror, dar…

Convorbirea fu întreruptă de apariția ușierului, care anunța sosirea d-lui Dică Secuianu. Se făcu o scurtă tăcere, apoi Dolga zise:

— Numaidecât !… să aștepte puțin !

— Dică Secuianu ? întrebă Negel uimit după ce se retrase ușierul. L-ai citat și pe el? Ai vreo bănuială împotriva lui sau…?

— Vreau să-i cer niște lămuriri asupra victimelor…

— Bine, dar erau certați de multă vreme… Nu știai?

— Știu… Am aflat… Totuși sunt vecini și…

Negel se sculă să plece. După doi pași se întoarse:

— Nu uita, dragă Dolga, că Dică Secuianu e nepotul primului-președinte și că primul-președinte ține foarte mult la el, cu toate că…

— Domnule prim-procuror, pentru mine e un informator ca oricare altul!

— În sfârșit, ești încăpățânat, amice! spuse Negel îndulcind tonul și schițând un surâs. Eu te-am prevenit și mă spăl pe mâini!

Ieși trimițându-i o bezea din vârful degetelor.

Dolga rămase în picioare răspunzând de asemenea cu un zâmbet protocolar. Așteptă câtva timp închipuindu-și că primul-procuror are să schimbe amabilități cu nepotul primului-președinte. Pe urmă sună prelung și zise aprodului care întredeschise ușa:

— Să vie domnul Secuianu !

14 - CELEBRITATE PITEȘTEANĂ

— Salut! strigă familiar Dică Secuianu, intrând în cabinetul judecătorului, urmat de grefierul care stătuse pe-afară cât a fost primul-procuror înlăuntru.

Își lăsase în vestibul șoșonii, blana și căciula de lutru. Se apropie de birou cu mâna întinsă, încât Dolga trebui să i-o strângă. Se cunoșteau și din familii, și de la unele petreceri. Secuianu l-a tutuit din prima zi, cum tutuia

pe toată lumea. Judecătorul, din timiditate și din prudență, a continuat să-l domnească… Era de statură mijlocie, bine legat, vânjos, cu umerii largi, capul rotund, cam roșcovan la față ca și la păr, tuns scurt ca un neamț, puțin buhăit din pricina băuturii și a nopților nedormite, cu niște ochi albaștri-oțel, mici și obosiți, parcă veșnic în suferință de somn, totuși cu străfulgerări de energie din când în când. Părea greoi și trecut pentru cei treizeci și șase de ani. Tatăl său a fost o glorie a baroului argeșan. A murit timpuriu, pe când Dică termina liceul, lăsând o avere destul de importantă pentru împrejurările locale, mai ales că și soția sa, Cezarina, sora mai mare a actualului prim-președinte Măinescu, a avut zestrea ei. Cezarina a fost o mamă prea blândă pentru un băiat ca Dică L-a răsfățat și l-a lăsat în voia lui, iar el s-a adâncit din ce în ce în viața ușoară de petreceri și trândăvie, Cu chiu și vai a luat o licență în drept tocmai la Iași; dar în barou nu s-a înscris, pentru că i-a repugnat începutul firesc de trepăduș de tribunal. în schimb a ajuns curând un stâlp al localurilor de petreceri, întâi, un răstimp la București (cât a avut bani mai mulți) pe urmă la Pitești și în toate orășelele dimprejur, începând cu Găeștii și Curtea de Argeș, trecând prin Câmpulung, Târgoviște, Slatina și sfârșind cu Craiova. Reședința o păstra însă la Pitești unde maică-sa a rămas în cele din urmă numai cu casa din strada Speranței, fiind silită la bătrânețe să închirieze două camere mobilate, pentru traiul de toate zilele. Dică reușise să devie o celebritate piteșteană. Simpatic și vorbăreț, spiritual după gusturile piteștene, dansator neobosit, cunoscând toate cântecele populare mai bine ca lăutarii înșiși, precum, și pe cele moderne lansate prin teatrele de reviste, cântând din gură deopotrivă ca și la vioară, era un mosafir deosebit de prețuit la toate ceaiurile cu prelungire, la nunti și botezuri în familiile bune din Pitești. mândru de originea lui, de gloria tatălui său, avea un dispreț neascuns față de mitocanii cu avere care i se părea că acaparează viața socială piteșteană. Pe măsură ce sărăcia se făcea mai batjocoritoare, se lăuda mai mult cu ceea ce a avut sau ar fi putut deveni. Simțea că e idolul lăutarilor, al cârciumarilor și șantanurilor și al tuturor tinerilor care debutau în viața de petreceri, iar asta îl măgulea, fără să bage de seamă că tovarășii de chefuri se cumințeau repede și. că numai el rămânea mereu același.

— M-ai chemat, onorate domn? zise Dică Se-cuianu puțin ironic, așezându-se pe scaun fără a aștepta invitația judecătorului încurcat. Dacă venea băiatul cu un ceas mai târziu, nu mă găsea, că tocmai mă pregăteam să plec la Argeș, unde…

— Atât mai bine! întrerupse deodată Dolga mușcându-și buza, părându-i-se că atitudinea aceasta îi scade autoritatea. Altfel poate ar fi trebuit să…

— Să mă aduci cu poliția? Nu? făcu Dică mai mult batjocoritor decât sfidător. Și pentru ce, rogu-te? Am săvârșit vreo crimă? Am călcat vreo lege?

Judecătorul stătea tot în picioare și-l privea, silindu-se să-și păstreze calmul și astfel să dobândească ascendența necesară. Zise politicos și demn:

— Domnule Secuianu, te rog să ai răbdare ! Eu aici îmi fac datoria ! sunt pus să fac o cercetare pe-nibilă, cu răspunderi grave… Au fost uciși doi bătrâni, vecinii d-tale. Știi, firește. Crima nu poate rămânea nesancționată. Ești obligat și d-ta, ca toată lumea, să ne dai concursul ca să descoperim pe autorii crimei!

Secuianu, aproape împotriva voinței sale, se po-meni impresionat nu atât de cuvintele, cât de înfă-țișarea austeră a judecătorului și de tonul lui convins. Reluă mai potolit, cu glasul încă morocănos:

— Despre omorârea vecinilor mei nu pot să-ți spun părerea ce o am, cel puțin aici. Poate că ai auzit-o că în orașul ăsta merge vorba rea ca gândul…

— Te rog să nu-mi repeți părerea! zise Dolga. Nu vreau s-o aud!… Mi-e teamă că ar trebui să-ți dresez proces-verbal pentru glorificare de crimă!

— Așa e! aprobă Secuianu. De aceea mă mir că am mai fost citat…

— Totuși am putea eventual preciza, cu ajutorul d-tale, unele lucruri… De pildă momentul comiterii crimei!… Medicul legist a opinat că bătrânii ar fi fost omorâți sâmbătă. Din datele de până acuma s-ar părea că într-adevăr sâmbătă s-a întâmplat nenorocirea. Ar avea însă mare importanță dacă am dobândi o precizare mai categorică. Din cauza aceasta m-am gândit la vecini… Nu pot fi uciși doi oameni fără să scape un țipăt sau măcar un zgomot care să atragă atenția vecinilor. D-ta erai acasă sâmbătă?

— Cred că da, dar…

— Știu, dormeai înainte de amiazi, ca totdeauna… Da! Totuși poate că servitorii au auzit sau au văzut ceva suspect?…

— N-am idee, dar nu cred… Ai văzut, casa noastră are o curte largă spre casa lor, mărginită de un zid înalt, peste care nu se poate privi dincolo. Așa că nu e verosimil să fi putut observa ceva servitorii noștri, deși nu i-am întrebat…

— Nu s-a vorbit zilele acestea la d-voastră despre crima care a răscolit tot orașul?

— Despre servitori nu pot spune nimic. N-am obiceiul să țin sfat cu ei. Mama însă a plâns destul, deși oamenii aceia nu meritau lacrimile ei.

— D-ta știai că ordonanța ofițerului care șade la d-voastră făcea servicii domestice la Ilarie Dăniloiu?

— Cum nu. De ani de zile toate muncile grele și le-au făcut cu servitorii altora, mai ales cu ai noștri, chiar după ce am rupt orice legături cu hodorogii… Pardon!.. când nu puteau ai noștri, se milogea la părintele Tănăsescu. La ei am cunoscut și eu pe Ciufu, pe care, în treacăt, cred că degeaba l-ai arestat… O fi mincinos și lăudăros, dar nu e capabil de crimă, în primul rând pentru că e fricos…

— Se poate! întrerupse judecătorul Dealtfel mi s-a spus că e credincios, chiar foarte credincios față de cei pe care-i slujește…

— Asta cel mult popa o spune! râse Secuianu. Trebuie să fie foarte afectat că i-ai sechestrat bună-tatea de slugă.

Dolga ezita și-și ascundea ezitarea subt o politețe din ce în ce mai mare față de Secuianu. îi era teamă să nu simtă ce căuta și unde vrea să ajungă cu întrebările înadins anodine.

— Nu mă miră — zise judecătorul O slugă bună e un tovarăș prețios în toate întreprinderile serioase.

— Dezghețat este Ciufu, deși unii spun că e prost, de pildă chiar Romulus Delulescu—făcu Secuianu cu îngâmfare de triumfător, având impresia că a pus la locul lui pe Dolga. Eu, când am ceva important, pe Ciufu îl însărcinez, nu pe Iacob, adică ordonanța…

— Și totuși și domnul Delulescu se servea de Ciufu când avea nevoie — urmă Dolga.

— Mai puțin, căci el nu șade mereu la Pitești — zise Dică. Poate în vremea din urmă, de când s-a împăcat cu bătrânii și venea deseori pe la ei, să-l fi întrebuințat mai des, dar tot pe seama lor și din pricina lor și ca să-i servească pe dânșii…

— Fiindcă veni vorba de domnul Delulescu, v-ați întâlnit sâmbătă împreună? întrebă deodată judecătorul foarte natural. Părinții dumnealui mi-au spus cum a scăpat acceleratul de dimineață…

Dică Secuianu plecă într-o ureche capul și rămase așa, cu o privire disprețuitoare, ca și când l-ar fi cântărit; apoi răspunse râzând cu superioritate:

— Ce te îndreptățește pe d-ta, domnule… jude-cător de instrucție, să te crezi mai deștept ca mine sau să mă crezi pe mine mai prost ca d-ta?

— Domnule Secuianu! protestă Dolga. Nu-ți permit astfel de…

— Permiteți, nu permiteți, puțin îmi pasă! zise Dică iarăși cu superioritate. îți închipui poate că am venit aci ca să-ți exerciți asupra mea agerimea minții d-tale? Am răspuns, domnule, la chemarea justiției, dar te rog să nu încerci a mă prinde pe mine în rețeaua d-tale de abilități!

— Domnule, mă silești să-ți atrag atenția că datorești deferență justiției! făcu solemn judecătorul.

— Deferență pentru deferență — ripostă Secuianu, cu glas ridicat.

— Te previn, domnule, că orice lipsă de deferență va avea urmări pe loc! declară Dolga devenind palid. D-ta confunzi acest cabinet cu alte localuri! Sau poate te bizui pe anume legături… Eu sunt aici suveran în conducerea și efectuarea instrucției și nu voi permite nimănui să-mi zădărnicească opera de ecarisaj social!

Dică Secuianu se ridicase în picioare parcă ar fi vrut să părăsească biroul. Ochii mici aveau scăpărări de ură. O tăcere aspră stăpâni câteva clipe. Pe când cei doi încrucișau privirile dârze, grefierul la masă se făcuse mic de tot, băgase capul între umeri și nici nu cuteza să ridice ochii.

— Pe mine nimeni și nimic nu mă poate abate de la împlinirea datoriei! continuă judecătorul. Și mai ales nimeni nu mă poate intimida ca să renunț la anume cercetări!

— Iar eu sunt om cinstit, domnule! Să știi bine asta! zise Dică aproape înăbușit de mânie.

— Nu sunt chemat să examinez cinstea și corectitudinea nimănui! răspunse Dolga mereu sever. Mă interesează numai fapte, date și dovezi Calificările le dau alții…

— Dar în definitiv ce dorești de la mine, domnule judecător? strigă indignat Secuianu. întreabă direct, fără ocoliri! Și voi răspunde la fel! Eu n-am nimic de ascuns și n-am obiceiul să mint!

— Am întrebat: te-ai întâlnit sâmbătă dimineață cu Romulus Delulescu? Se poate ceva mai clar? zise judecătorul mai calm; apoi, deoarece Secuianu res-pira profund ca să-și domolească nervii, adaogă cu amabilitate oficială: Te rog ia loc și răspunde! Dacă vrei firește. Poți să refuzi a răspunde, dacă…

După o scurtă pauză, Dică Secuianu răspunse:

— Da, m-am întâlnit sâmbătă dimineața cu De-lulescu.

— Ai vrea să precizezi?… La ce oră?

— Cam unsprezece… așa cred… M-a sculat din somn…

— A avut să-ți comunice ceva important și urgent?

— Pentru el era important și urgent, pentru mine numai plicticos.

— N-ai vrea să precizezi despre ce a fost vorba?

— Cu toate că e ceva intim, ca să nu ți se para că vreau să sabotez instrucția, iată, precizez: a venit să mă roage să-l învăț unde ar putea să schimbe grabnic cincizeci de dolari. Mi-a spus că a primit în ajunul plecării, adică vineri, o sumă de dolari de la unchiul său.

— Când ți-a spus aceasta, domnule Secuianu?

— Atunci, sâmbătă dimineața, când m-a sculat din somn.

— Dar vineri nu v-ați întâlnit?… Serile erați tot dea una împreună, dacă nu mă înșel?…

— Am fost într-adevăr împreună și vineri seara, dar nu mi-a mărturisit. Poate ca să nu-l ademenesc să facem un chef și să risipească banii. ..

— Da, perfect — zise judecătorul. Pe urmă te-ai sculat și…

— Nu, mi-a fost lene să mă scol, căci mă culca-sem abia la șapte dimineața și eram frânt de somn — răspunse Secuianu liniștit. Voia să schimbe dolarii și m-a rugat să-l ajut. Dacă s-ar fi dus Romulus chiar la omul meu și în numele meu, jidanul ar fi bănuit că sunt banii lui. Pe cine să trimitem? mi-am zis cu ochii închiși, ca să nu mă trezesc de tot. Iacob, ordonanța chiriașului nostru, e un tont, nici străzile nu le știe bine… Atunci mi-am adus aminte de Ciufu, pe care l-am mai întrebuințat în chestii d-astea delicate de bani, adică mai mult împrumuturi Am poruncit lui Iacob să cheme pe Ciufu, iar între timp am mâzgălit pe o carte de vizită câteva cuvinte pentru Lieberman… Ciufu a venit imediat și într-adevăr a făcut treabă bună, ca totdeauna. Peste jumătate de oră s-a întors cu aproape zece mii de lei. Jidanul a fost serviabil și mi-a făcut schimbul cel mai favorabil… Romulus a așteptat la mine, adică m-a păzit, fiindcă eu am adormit iarăși și numai ca prin vis îmi amintesc de sosirea lui Ciufu cu banii și de mulțumirile prietenului…

— Ordonanța cum spuneai că se numește?

— Iacob și nu mai știu cum, mi se pare Cociorva!

Judecătorul așteptă un minut, uitându-se numai cu coada ochiului la Secuianu care părea istovit, li zise apoi cu o mică ironie:

— Iți mulțumesc, domnule Secuianu… Cum vezi, nu era nevoie de enervare. Nu ți-am cerut nimic nedelicat…

— Tonul face muzica, onorate domn — mormăi Dică amintindu-și supărarea și gata iar să se înfurie.

— Dar urechea o interpretează greșit, când nu e muzicală — răspunse Dolga zâmbind. Duhovnicul, medicul și judecătorul nu pot ofensa, căci ei nu caută decât adevărul. De aceea am să-ți mai cer o lămurire in legătură cu Ilarie Dăniloiu. Pentru că a fost vorba de dolari… Mi s-a spus că răposatul a avut mania să tezaurizeze dolari și în general valută grea… Cineva mi-a precizat chiar că poseda un portofel anume în care ținea numai banii străini. când am descins în casa crimei n-am găsit nici urmă de portofel, nici de bani străini… D-ta ai fost odinioară foarte intim cu bătrânul Se vorbea că te va face moștenitor universal și unic, că ți-a și făcut un testament… Ce crezi despre afacerea cu banii străini și cu portofelul? Că a avut dolari, mi-ai confirmat d-ta însuți….

— Mi-e penibil, adică mai mult mă dezgustă să vorbesc despre bătrânul Dăniloiu — zise Dică într-adevăr plictisit. Eu unul nu-l iert nici după moarte, declar sus și tare! Am motivele mele!… C-a fost avar fără pereche și a adunat avere multă, nu mai încape discuție. A trăit ca un animal, cum să nu adune! Ceva precis însă în privința averii lui nu știu, iar cine spune că știe, minte. Intimitatea cu moșul se oprea net în preajma banilor. Se ferea și de umbra lui… Ce-a mai făcut pe urmă, ar putea să te lămurească Romulus Delulescu, firește relativ, că nici cu el n-a avut intimități de bani, afară de cadoul cu dolarii din care se vede c ă i s-a tras și moartea… Eu de aproape trei ani i-am întors spatele. Dar îmi aduc aminte că, într-adevăr, l-am surprins odată cu un portofel mare, vechi, soios, doldora probabil de bancnote; habar n-am dacă erau hârtii străine sau românești. Cumpăra și pe-atunci bani .străini, când i se ofereau ocazii foarte avantajoase, dar știu de-asemenea că și vindea, ceea ce înseamnă că făcea negoț, nu tezaurizare…

— Da, într-adevăr — observă judecătorul .pe gânduri. Și totuși protofelul a dispărut! Dacă era gol de ce ar fi dispărut? Afară dacă bătrânul nu l-o f aruncat când s-a învechit prea tare…

— Ilarie Dăniloiu să arunce ceva? Ooh! Cred ca in viața lui n-a aruncat nimic, nici un petec de hârtie… Cel mult l-o fi vândut!

— În sfârșit…

Dolga își curmă brusc vorba. Secuianu observă și iar se ofensă:

— De ce te-ai oprit? Ai vreo îndoială?,.. Ți-am spus că mă jicnesc cuvintele și gesturile în doi peri. sunt om franc și…

— Era să-ți pun o întrebare fără legătură directă cu ancheta, de ordin personal — zise judecătorul aproape scuzându-se. Voiam să te întreb ce motive ai de nu-l poți ierta pe Ilarie Dăniloiu nici după o moarte atât de

crâncenă? Dar mi-am dat seama că întrebarea ar putea să-ți răscolească amintiri penibile și…

— Adevărat, mai mult decât penibile! murmură Dică. Sunt lucruri care nu mă interesează decât pe mine. Afară de mama nici nu le-am spus nimănui Ei a trebuit să-i explic de ce Ilarie Dăniloiu, pe care tatăl meu l-a sprijinit mult odinioară, nu merită nici să fie scuipat. Pentru ceilalți n-avea nici o importanță. Față de străini mă răcoream înjurându-l birjărește, singurul fel care era pe înțelesul lui, știind că se vor găsi destui care-i vor raporta cuvânt cu cuvânt toate sudălmile…

Tăcu abătut, amărât, ca și când amintirea l-ar fi îndurerat în străfunduri. Apoi deodată se întoarse spre grefierul cu condeiul în mână și-i zise aspru, ca unui servitor:

— Aide, lasă-mă singur cu dumnealui …. Vreau să-i vorbesc în particular!

Grefierul aruncă o privire spre Dolga, întrebătoare și înfricoșată, dar, fără să aștepte aprobarea lui, se sculă și ieși repede, ca un câine cu coada între picioare.

— Nu te supăra că l-am dat afară — zise confidențial Dică. D-ta m-ai stârnit și acuma simt nevoia sa mă răcoresc. Altfel m-aș înăbuși…

Surprins, judecătorul Dolga rămase privindu-l cu nerăbdare și emoție. înainte de a mai spune el ceva, Secuianu continuă:

— Îmi plac oamenii întregi, chiar dacă mă sâcâie!… De aceea mi-ai inspirat încredere, indiferent dacă eu nu-ți inspir d-tale…

— Cu toate astea…

— Nu, nu, știu… Indiferent!… In clipa asta am nevoie de d-ta! Mâine poate o să-mi pară rău… Acuma însă am să-ți mărturisesc tot, absolut tot…

Dolga își stăpâni o tresărire nervoasă ca în așteptarea neprevăzutului. Nu mai zise nimic de teamă să nu-i turbure hotărârea. Dealtfel Secuianu continuă fără să-i privească, vorbind parcă mai mult pentru sine și pentru despovărarea-i proprie:

— Am fost printre puținii oameni care am iubit pe Ilarie Dăniloiu… Cât am fost copil, din milă pentru înfățișarea-i umilă, bolnăvicioasă, strecurătoare. Mai târziu pentru că avea tot ceea ce nu aveam eu: dragoste de muncă, stăruință în sforțare, spirit de economie și, în ciuda aparenței, o anume rectitudine în relațiile cu oamenii. Eram buni vecini, fără să avem legături sociale; neamul nostru nu se putea amesteca cu un neam de slugi, oricâtă avere ar fi adunat și orice situație lumească ar fi dobândit. Dealtfel și

ei își cunoșteau lungul nasului și nici n-au încercat vreo apropiere. Decadența noastră materială, din vina vieții pe care am dus-o eu, m-a făcut pe urma mai puțin intransigent și așa, încetul cu încetul, m-am legat de bătrânul Ilarie cu o simpatie sinceră, dezinteresată. îl consideram ca un confident căruia îi poți încredința orice taină, cu siguranța că nu te va trăda niciodată. Am ajuns să fiu mosafir zilnic în casa lor, unde mă simțeam ca acasă la mine, cu toate că și atunci trăiau tot atât de oribil și erau în stare nici să nu mănânce ca să facă economii. Jucam tabinet pe boabe de fasole căci numai astfel jocul de cărți nu e otrăvitor. Nu i-am cerut niciodată nimic, cu atât mai puțin bani. Ei se împrumutau la noi cu toate fleacurile și uitau să le dea înapoi, deși noi acuma ajunsesem să ținem doi chiriași cu luna ca să ne echilibrăm Indiferent… Din când în când bătrânul Ilarie îmi oferea sfaturi și îndemnuri, gratis, firește. îl ascultam cuviincios și încolo îmi vedeam de treburi Viața în care mă înglodasem trebuia urmată așa până la capăt. Pornisem greșit. Uneori îmi dădeam seama, dar inerția mă ducea înainte, pe același drum… în sfârșit acum trei ani s-a întâmplat întorsătura cea mare. în viața fiecărui om cred că există o răscruce decisivă, chiar dacă omul trece fără să-și dea seama de existența ei. în răscrucea asta se poate schimba tot: binele în rău și răul în bine… Pentru mine a apărut răscrucea acum trei ani. O prieteni de-a mamei, femeie săracă, i-a încredințat trei mii de lei să-i păstreze, ca să nu-i știrbească cumva, având să plătească cu ei chiria la un proprietar care amenința s-o scoată din casă dacă nu plătește la zi. Te scutesc de nume și de amănunte—n-au nici o importanță. Important este numai că, exact cu două zile înainte de termenul când femeia avea neapărată nevoie de bani, eu am dat peste ei, scormonind într-un scrin vechi, i-am pus în buzunar ca să fac o glumă proastă cu mama, crezând că a făcut economii fără să-mi spuie… Seara cu băieții ne-am întins la o petrecere. Ca și alte dăți, m-a cuprins galanteria și am cheltuit din banii mamei Pe urmă ne-am abătut pe la niște prieteni unde era joc de cărți, am vrut să complectez ce știrbisem și până dimineața am pierdut tot, de n-am avut nici cu ce să plătesc birja care m-a dus acasă… După-amiazi i-am mărturisit mamei ce-am făcut, iar ea mi-a spus ce fel de bani erau și că mâine dimineață trebuie să-i înapoieze nenorocitei care i-a încredințat, socotindu-i mai în siguranță la mama decât în bancă… N-am să fac fraze și să-ți spun vorbe mari: m-aș fi împușcat, dar moartea mea n-ar fi împiedecat rușinea mamei Atunci, în ceasul acela de desperare pe care nu-l poate înțelege decât cel ce a privit până în adâncuri prăpastia rușinii ucigătoare,

mi-a venit în gând salvarea: Ilarie Dăniloiu. M-am dus la dânsul. L-am surprins tocmai numărând galbeni și așezându-i în fișicuri. M-am spovedit ca unui duhovnic. I-am mărturisit tot, tot… Și am adăogat că întâmplarea aceasta m-a hotărât să rup pentru totdeauna cu trecutul meu, să încep o viață nouă, să muncesc, să urmez într-adevăr pilda lui… A ascultat continuând a înfășură fișicurile în hârtie de jurnal, fără o tresărire, fără măcar să mă privească. Pe urmă, când am tăcut cu sufletul pe buze, a ridicat la mine ochii vicleni și nepăsători și a răspuns doar atâta: „Nu pot, dom'le Dică… Nu pot!" Eram așa de spăimântat că am mai stăruit, l-am implorat — mi-e rușine când îmi aduc aminte. S-a mulțumit să repete: „Nu pot, dom'le Dică.." Mă mir cum nu l-am strâns de gât atunci casă nu mai sfideze soarele asemenea bestie umană ! Dacă-mi sărea atunci în ajutor monstrul, azi aș fi alt om!… Da, da L.. A fost singurul moment când mi-aș fi putut schimba destinul!… Bestia m-a lăsat să mă târăsc în prăpastie, deși mântuirea mea atârna de un singur strop de bunătate !… N-am să-l iert niciodată!…

Era în picioare, congestionat, gesticulând ca un dement. Judecătorul tăcea și-i urmărea mișcările cu o curiozitate rece, științifică.

— Am să regret toată viața că nu l-am sugrumat atunci!

15 -LIXANDRU

— Acuma, cucoană, eu nu mai stau nici să mă legi cu lanțuri!… Nu mai pot sta!… Trebuie să plec!

D-na Dăniloiu se supără auzind-o pe Solomia că o întâmpină așa de cum se întoarce acasă de la cimitir.

— Ia ascultă, Spirică — zise doamna în culmea indignării — ce spune fata asta și ce poftește ! Ascult-o și tu, că pe mine nu mă crezi când îți spun că nu e în toate mințile!

Solomia era îmbrăcată de ducă în hainele cele bune și călduroase, pentru că iar începuse a fulgui și vântul bătea mai a ger. Repetă cu încăpățânare:

— Nu mai pot sta, cucoană, păcatele mele, d-ta nu vrei să mă înțelegi?… Am făcut cum ai zis, am mers la judecată, am fost la înmormântare;.. Dar acuma fie-ți milă și de sufletul meu că-s om, nu-s vită!

Vasilica se supăra și se încăpățâna la rândul ei, deși îi făgăduise că-i va da drumul după înmormântare. Spiru interveni împăciuitor și ostenit de emoțiile zilei:

— Las-o, frate, să se ducă, dacă te roagă… O fi având și ea necazurile ei…

— Necazuri, cum nu! făcu doamna mai ațâțată, pentru că bărbatul a dat dreptate servitoarei și deci a coborât-o pe ea. Parcă nu știu eu necazurile ei !… Dar bine-mi faci, că numai eu sunt de vină că am răbda t-o ani de zile cu prăpăditul cela de Lixandru…

— Nu-l sudui, cucoană, că-i păcat! zise Solomia cu o imputare plină de tristețe. Poate că săracul trage să moară ori o fi și murit, și-i păcat!

— Aide, du-te, nenorocito, și nici să nu te mai întorci, că mi-ai amărât sufletul de nu ești vrednică! declară d-na Dăniloiu energic, ca să curme discuția.

— Ba eu mă întorc, cucoană, dac-o vrea Dumnezeu să… Acu sărut mâna și să vă găsesc sănătoși!

Se înserase. Autobuzul spre Valea Ursului trebuia să fie plecat, dacă n-o fi avut vreo reparație de făcut. Solomia porni pe jos, gândindu-se că în două ceasuri, dacă merge bine, ajunge acasă și fără mașină, iar banii îi rămân în buzunar. Avea în mână o bocceluță cu două pâini și mezeluri și o sticlă de țuică înfășurate în hainele ei de purtare, ca să nu le strice acasă pe cele de sărbători…

De cum ieși din oraș vântul începu să sufle mai tare, biciuindu-i fața cu fulgi aspri de zăpadă. Pe șosea însă zăpada se topise în cursul zilei, transformându-se în băltoace de apă și noroi, care acuma dădeau să înghețe. Noaptea coborî repede, dar lințoiul de zăpadă ce acoperea câmpurile îndulcea întunerecul, încât Solomia putea chiar să ferească ochiurile de noroi ca să nu-și murdărească prea rău cizmele și rochia.

Când trecu prin Bascov și apoi coti spre Valea Ursului, se simți mai ușoară, cu toate că era asudată leoarcă. Pe aici o ajunse din urmă, cu farurile aprinse, autobuzul care într-adevăr întârziase la atelier pentru o reparație, ca de obicei. Șoferul îi dădu câteva semnale de claxon și chiar încetini ca să o ia în mașină, dar Solomia făcu semn că nu vrea și se feri să n-o stropească… Pe la pod, mai încolo, o sanie cu doi căluți prăpădiți dădu să treacă pe lângă ea înainte, căutând pârtie pe marginile șoselei desfundate. Recunoscu pe Dumitru al Smărănditei, chiar din Valea Ursului, care opri și o luă în sanie. Venea de la Dobrogostea, unde dusese un butoiaș de țuică unui cârciumar. Solomia întrebă ce mai e prin sat, iar Dumitru, înțelegând întrebarea, răspunse dând cu biciul în amândoi căluții pe rând:

— Apoi ce să fie, că bine nu-i!

Nu mai schimbară nici o vorbă. Țăranul îndemna mereu caii, când cu vorba când cu biciul, iar Solomia ședea cu bocceluța în poală și se uita numai înainte, parcă ar fi așteptat să se ivească negreșit ceva în cale. La gura uliței apoi sania se opri și Solomia se dădu jos bolborosind:

— Noapte bună, nea Dumitre, și mulțumim…

— Noapte bună! răsună în urma ei glasul răgușit, însoțit de îndemnul obișnuit: Hai, ha!

Pe uliță cele mai multe case erau adormite în întunerec. Numai ici-colo veghea câte o luminiță galbena ca un ochi bolnav de griji. Solomia văzu de departe lumină la casa lor și se gândi îndată:

„Lasă că-i bine! Nu s-au culcat încă!"

Când împinse portița, câinele tâlharul făcu numai „ham", o recunoscu și în semn de dragoste, se tăvăli la picioarele ei, încât trebui să treacă peste el. Ușa tinzii se deschise și în prag apăru maică-sa Ioana parc-ar fi știut că sosește:

— Bine că te-a adus Dumnezeu că de luni se trudește să moară și nu poate fără de tine!

În tindă, pe vatră, la lumina tăciunilor, ședea fratele Solomiei, Eremia, care nici nu se mișca parc-ar fi fost încremenit Numai când Solomia șopti bună seara, răspunse și dânsul, fără a se întoarce., „bună seara".

Maică-sa îi luase bocceaua și o pipăise. Zise mulcom:

— Degeaba ai mai adus că nu mănâncă nimic… De sâmbătă numai cu apă trăiește și cu nădejdea ta… Mereu, gâfâie: Solomia… Mia… Că nici glas parcă nu mai are…

Solomia stătea în mijlocul tindei nehotărâtă, speriată, neștiind ce să facă. Maică-sa trebui s-o îndemne:

— Du-te înlăuntru să te vadă… Lasă-ne pe noi… Du-te…

Totuși, parcă-ar fi vrut să amâie împlinirea soartei, mai ezită și mai căută să întârzie:

— Numai să răsuflu nițel că-s moartă de trudită… Apoi poate că și dânsul doarme și să nu-i mai stric odihna…

— Ce să doarmă? zise Ioana, maică-sa, fără nădejde. De sâmbătă stă numai cu ochii deschiși, parcă i s-au înțepenit pleoapele, și se uită la geam mereu țintă ca și când ar vedea ceva sau ar aștepta…

Solomia nu mai avu încotro. Puse mâna pe clanța ușii din stânga, căci în odaia din dreapta ședea Eremia cu nevastă-sa și doi copilași… când păși pragul o izbi un miros cald, greu, răsucitor de suflet, mirosul morții. Aerul

zăpușit era încărcat de aburi putrezi. La căpătâiul patului, într-o ulcică de lut, pe laviță, luminarea de seu se încovoiase cu flacăra palidă mai mult fumegând decât luminând, dar zugrăvind pe pereți umbre uriașe apocaliptice… Solomia nu se uită îndată spre pat, ci își lepădă încetinel haina și cojocelul. Pe când le așeza binișor pe celălalt capăt al laviței, auzi glasul maică-si în spatele ei, răsunând atât de tare în tăcerea sugrumată de parc-ar fi țipat, deși bătrâna vorbea cu milă blândă:

— Uite, a venit Solomia, măi Lixandre!

— Am venit, Lixandre! adăogă repede și Solomia, întorcând-se și apropiindu-se.

Luminița de la căpătâi, ascunsă după colțul pernei, arunca o umbră groasă peste patul de blănii în care zăcea Lixandru, învelit până la gât cu o pătură albă murdară, încât numai capul îi rămăsese slobod și o mână pământie uitată pe dunga din afară, cu degetele lungi, subțiri, răsfirate. Peste câteva clipe, pentru că tăcerea dăinuia, Ioana, spăimântata să nu fi murit, luă ulcica cu luminarea și o ridică deasupra patului. Capul se odihnea pe două perne, cu fața în sus, cu părul negru ciufulit, cu barba și mustățile crescute (deși numai ieri îl răsese Eremia ca să-l găsească soră-sa frumos), cu nasul și buzele subțiate, cu pielița obrajilor lucioasă și cenușie, cu ochii mari, negri, scufundați în orbite, sticloși, în care parcă nu mai licărea nici o urmă de viață.

Solomia se mai apropie, cuprinse mâna de pe dunga patului în mâinile ei abia dezmorțite de frigul drumului și repetă duios, uitându-se în fața lui:

— Eu sunt, Lixandre… Eu, Solomia ta… Am venit…

Atunci fața bolnavului parcă se însenină de o undă de mare bucurie, iar în ochii încremeniți apăru o pâlpâire luminoasă. în același timp Solomia îi simți mâna tremurând ușor în ale ei.

— Așa, Lixandre — adăogă Ioana mai vârtos, ca o încurajare. Ți-a adus de toate bunătățile și ai să te faci bine curând-curând…

Pe buzele fără culoare ale lui Lixandru înflori un surâs foarte plăpând, iar bulbii ochilor se întoarseră spre Solomia cu aceeași licărire de fericire. Apoi buzele, abia mișcându-se, schițară un lihăit mai mult văzut decât auzit:

— Mă… duc…

— Lasă, n-ai grije acuma, Lixandre — zise iarăși Ioana cu încredere. Dac-a venit Solomia, nu te lasă ea să te prăpădești…

Așeză la loc ulcica cu lumânarea și ieși în tindă să-și vază de treburi.

Rămasă singură, Solomia mai stătu un răstimp în picioare, neclintită, cu ochii în ochii lui, ca și când astfel ar fi vrut să-i insufle încredere și nădejde de viață. Lixandru păstra pe buzele livide închipuirea de zâmbet, iar în lumina ochilor, mica scânteiere parcă se lupta cu jocul umbrelor. Pe urmă, ca să fie el mai sigur că ea nu se va mai mișca de aici, dar să și poată veghea mai ușor, Solomia se așeză încetinel pe dunga patului, ținându-i mereu mâna în poală și urmându-i orice semn de viață cu spaima în suflet

Se așternu tăcerea grea, lungă, în odaia otrăvită de boală. Din tindă pătrundea uneori, ca dintr-o depărtare mare, zgomot vătuit de glasuri — Ioana se sfătuia cu feciorul într-o așteptare tainică. Apoi gândurile Solomiei începură să străbată prin zăbranicul tăcerii, să se amestece cu mirosurile ce îmbâcseau mereu mai chinuitor aerul. Gândurile o dureau și-i striveau inima, atâta erau de tulburi și de vălmășite. Numai într-un târziu se limpezi o părere de rău înecată într-o scârbă fără margini:

— Toate au fost degeaba… toate… degeaba…

Nu-și mai dădea seama dacă vremea trece sau s-a oprit pe loc. Deodată însă simți că mâna lui Lixandru s-a răcit în mâinile ei, ca un sloi de gheață. Luă ulcica cu lumânarea aproape trecută și-i lumină fața Era aceeași, cu urma surâsului pe gura ușor întredeschisă, cu aceiași ochi mari în care părea întipărit ca pe sticlă chipul el

— Lixandre! bolborosi dânsa pierdută. Te-ai dus, Lixandre ?

Îi pipăi obrajii și-i netezi fruntea pe care licăreau broboane reci de sudoare.

O clipă mai stătu cu lumânarea ridicată deasupra patului, neștiind ce să facă și încotro s-o apuce. în sfârșit deschise ușa și din prag spuse Ioanei care tocmai se pregătea să se culce:

— Mamă, a murit Lixandru!

Lacrimile îi curgeau șiroaie, dar nu-și dădea seama.

— Aoleu! făcu Ioana. De ce nu m-ai chemat pe mine?… Acu Dumnezeu să-l ierte, că s-a chinuit destul și ne-a chinuit și pe noi!

— Să nu vă pară rău, mamă, că atâta am avut și eu pe lumea asta — zise Solomia în prag, cu lumânarea în mână, parcă ar fi făcut un jurământ. De-acuma nici eu nu mai am nici un rost în viață!

Glasul ei părea atât de straniu mamei că, continuând a-și lega fotele, îi răspunse cu mustrare:

— Ia nu mai supăra pe Dumnezeu, fată, că-i mare păcat! Omul așa e lăsat, să moară când îi vine rândul, iar cel care rămâne să trăiască…

Solomia tăcu. Iar nu mai știa ce să înceapă. Dădu să închidă mașinal ușa, dar maică-sa deschise și tinda, făcându-și cruce de trei ori și zicând:

— Nu închide, Solomie, să poată ieși afară sufletul mortului…

A doua zi, joi de dimineață, Solomia alergă, cu autobuzul, la Pitești să facă bani, căci acasă n-avea nici un leu și chiar de-ar fi avut, n-ar fi cheltuit nimeni cu înmormântarea lui Lixandru. Eremia și maică-sa rămâneau să îngrijească de cosciug, de popă, de groapă, numai ea să plătească și să aducă zăbranicul și cele trebuincioase pentru pomeni… Solomia nu dădu deloc pe la stăpâni în Pitești, de la care nu mai putea spera să capete nimic, îndatorată cum era peste cap. S-a hotărât azi-noapte, după ce și-a venit în fire, să mai vândă doi bănuți de aur din salbă și să cinstească pe Lixandru până la capăt…

Ziua următoare, vineri, s-a făcut o înmormântare cum puține s-au pomenit în Valea Ursului. Vecinele bătrâne, cu Ioana în frunte, l-au bocit pe Lixandru cum s-au priceput mai duios, iar preotul a slujit ca ia boieri, măcar că era frig mare și puteau să-i degere degetele pe cărțile de rugăciune. Solomia a stat numai în genunchi, cu fruntea sprijinită pe dunga sicriului, plângând fără hohote, dar cu sughițuri grele care-i sfâșiau pieptul. Abia când au început să bată capacul, și-a pierdut puțin cumpătul, plecându-se peste cosciug și îmbrățișându-l cu gemete și lacrimi care au înduioșat pe toată lumea. Maică-sa a luat-o binișor de-o parte bâiguind:

— Taci, draga mamei, taci și fii cuminte…

Solomia s-a liniștit încet-încet, dar gura ei nu mai

tăcea suspinând:

— Of, Doamne Dumnezeule, rău mă pedepsești, Doamne!

16 - ALIBI

Romulus Delulescu declară de la început că i-au ajuns la ureche zvonurile stupide și revoltătoare care vor să-l indice ca pe asasinul probabil al unchiului și mătușii sale. De aceea și-a permis încă de ieri, adică de îndată ce a sosit în Pitești, să ceară să fie ascultat, ca să poată spulbera, cu un ceas mai devreme, murdarele calomnii răspândite de dușmanii și invidioșii lui și ai familiei lor sărace, dar curată ca hârtia de lux.

Voia să fie patetic și întrebuința toate frazele comune cu care avocații de judecătorii rurale încearcă să convingă mai ales pe clienții lor naivi își stăpânea teatral indignarea și arăta o politeță supărător de făcută. Ceea ce însă pe Dolga îl indispunea mai rău era surâsul iezuit și onctuozitatea

atitudinii, care căutau să-i demonstreze superioritatea morală îmbrăcată într-o mare modestie.

Fără să aștepte vreo întrebare, Romulus se pomi apoi să povestească, cu o prolixitate obositoare, momentele importante ale vieții lui în legătură cu Ilarie Dăniloiu. După câteva minute însă judecătorul îl opri:

— Toate acestea le-am auzit cu variantele de rigoare, de mai multe ori… M-ar interesa mai mult să-mi relatezi, scurt și documentat cum ai petrecut timpul sâmbătă trecută, între scăparea acceleratului de dimineață și plecarea cu rapidul de după-amiazi! Te rog prin urmare să ne mărginim la asta pentru moment!

— Cu multă plăcere, domnule jude — zâmbi delicat tânărul Delulescu. Pierderea acceleratului mi-a fost din toate punctele de vedere extrem de dezagreabilă. Aveam o întâlnire de afaceri la București, foarte importantă, pe care, scăpând-o, pierdeam o sumă considerabilă, firește pentru mijloacele mele materiale modeste. Dar îmi era neplăcută și pentru că toată lumea de aici, adică prietenii și cunoscuții mei, știau că am plecat și când colo aveau să mă vadă iarăși pe străzile Piteștilor. E ceva neserios și nebărbătesc în aceste faux departs, cel puțin așa mi se pare…

— Ai ieșit în oraș, la ce oră? întrerupse Dolga sătul de vorbărie. Fiindcă ai ieșit, nu-i așa?

— În primul moment mă hotărâsem să nu mai ies deloc, să profit de cele câteva ore ca să-mi pun la punct o lucrare literară schițată mai de mult și să iau primul tren, adică personalul… Pe urmă niște considerații de ordin intim, familiar, m-au silit totuși să fac o vizită unui prieten…

— Nu s-ar putea să precizăm, domnule Delulescu? zise Dolga. Ce fel de considerații te-au scos din casă și ce prieten ți-a primit vizita?

— Dacă e absolută nevoie să dezvăluiesc lucruri cu totul intime, fără nici o legătură cu…

— O să-mi dai voie să hotărăsc eu ceea ce are sau nu are legătură cu instrucția? întrerupse iar judecătorul, rece.

— Mă rog, sunteți suveran — se plecă Romulus prompt. Atunci precizez: mama mi s-a plâns că rămâne aproape fără un ban în casă, fără a-mi cere totuși nimic, pentru că nu știa dacă eu însumi aș fi în stare să-i dau ajutor. In realitate eu primisem în ajun de la unchiul Ilarie un cadou neașteptat—cincizeci de dolari, cu îndemnul, aproape ordin, să-i păstrez ca un prim capital și stimulent pentru economiile ce îi făgăduisem că vreau să le fac de aci înainte, ca să urmez exemplul lui de viață…

— Curios acest cadou din partea unui om cu reputația de zgârcenie ce o avea unchiul d-tale!

— Exact, domnule jude! aprobă tânărul Eu însumi am rămas uluit. De aceea, mărturisesc, am avut de gând să păstrez într-adevăr banii și să-i execut îndemnul. Plângerea mamei mi-a zdruncinat hotărârea. Mi s-ar fi părut monstruos să plec cu o sumă atât de considerabilă și pe mama mea s-o las în suferință… Atunci am ieșit în oraș să vând o parte din dolarii ce-i primisem ca să pot oferi mamei două mii de lei. Iată o precizare poate chiar excesivă!

— Ba nu! Continuă, te rog!… La ce oră ai ieșit de-acasă ?

— Cred că era nouă — ezită Romulus. Exact n-aș putea spune…

— Și totuși o precizare cât de excesivă nu mi-ar displace! zise Dolga ironic.

— A, da—surâse puțin încurcat tânărul Delulescu, vrând să arate că a gustat aluzia judecătorului Mi-e imposibil însă… îmi lipsește un punct de sprijin… Am spus nouă cu o posibilitate de eroare în plus sau în minus de douăzeci-treizeci de minute…

— Dar itinerarul ai să mi-l poți descrie mai precis?

— Cred, domnule jude — zise Romulus. Cu toate că, în mod normal, omul nu-și cronometrează mișcările sau popasurile… Am ieșit numai să schimb banii. Dar, oricât sunt de piteștean get-beget, nu cunoșteam zarafii din Pitești, nici nu știam dacă t există… Am întrebat pe un prieten farmacist din piață. Nu m-a putut lămuri. M-am dus la cofetăria Borănescu. Era goală. Pe casieriță ar fi fost inutil s-o consult. Chelnerul e un tont și m-a sfătuit să încerc la bancă. în speranța că va pica vreun cunoscut care să mă îndrepte, am luat un ceai… Așa a trecut poate o oră. Dacă am văzut că nu vine nimeni, m-am gândit că poate totuși tontul de chelner să aibă dreptate. Hai, să mă duc la bancă, cel puțin sa întreb. Mai aproape era Banca Populară și într-acolo m-am dus. Pe drum însă mi-am adus aminte de bunul meu Dică Secuianu care știe tot. Din nenorocire el doarme până la amiazi… Ce-are a face! Am să-l scol din somn… Așa am făcut Și cu ajutorul lui am obținut un curs convenabil!…

— Aș dori să-mi precizezi ora când ai ajuns la Secuianu! insistă Dolga.

— Aici da, fiindcă m-am uitat la ceas când a plecat servitorul la zaraf! făcu tânărul Delulescu sigur. Era unsprezece și cinci minute!

— Asta da precizie! zise judecătorul, continuând însă cu alt glas după o scurtă pauză: D-ta știi la ce oră a fost omorât unchiul d-tale ?

Romulus Delulescu avu un mic surâs numai în privire, subt ochelari, apoi răspunse cu o uimire care se vedea că e compusă:

— Dacă nici d-voastră nu știți, cum să știu eu?

— Cu toate astea am observat cu câtă grije te-ai ferit să nu sosești înainte de unsprezece la Secuianu, adică să nu treci pe dinaintea casei bătrânului Ilarie!

— Dar poate crima a fost comisă după unsprezece, domnule jude! Poate că am comis-o după ce am plecat de la Secuianu, dacă doriți neapărat să o fi comis eu!

Dolga făcu un gest de nerăbdare. îi părea rău că a precipitat întrebarea. Reveni mai conciliant:

— Nu e vorba de o învinuire, domnule, ci de o nedumerire… Două ore de la monumentul din bulevard până în strada Speranței, nu ți se pare prea mult ?

— Depinde, domnule jude! făcu Romulus iar surâzător. Uneori poate să dureze și două zile Depinde de popasuri.

— Ei bine, popasurile le vom controla, n-ai grijă — ripostă Dolga abia stăpânindu-și acuma enervarea. cât ai zăbovit la Secuianu?

— Aproximativ o oră — zise ferm Delulescu. Cert este că la douăsprezece și un sfert mă aflam din nou acasă oferind mamei cele două mii lei, spre înduioșata ei bucurie.

— Și nu te-ai interesat deloc să dai bună ziua, nici la ducere și nici la întoarcere, binefăcătorului care te punea în situația de a face un gest frumos față de mama d-tale?

— Dimpotrivă, mi-ar fi fost cel mai penibil să mai dau ochii tocmai cu unchiul Ilarie care-mi arătase atâta încredere! atât de penibil încât, vedeți, mi-a fulgerat prin minte, când am pornit spre Dică Secuianu, să ocolesc pe strada Sfânta Vineri și prin bulevardul Catargiu ca nu cumva să mă întâlnesc cu unchiul par hasard!

— N-ai observat nimic deosebit sau suspect când ai trecut prin fața casei?

— Din stradă și de pe trotoar nu se vede în curte, știți bine. Numai dacă aș fi intrat în curte… Ceea ce nu putea fi cazul, cum vă spusei

— Da, bine — murmură judecătorul

Câteva momente îl privi parcă s-ar fi gândit la altceva, apoi urmă:

— Dolarii i-ai primit, zici, de la unchiul d-tale vineri… La ce oră?

— După-amiazi, când am mers să-mi iau rămas bun.

— Și n-ai spus nimănui o vorbă, nu-i așa?… Iar vineri după-amiazi nu știai că mama d-tale e lipsită de bani?

— Domnule judecător, n-am vrut să spun nimănui nimic, tocmai ca să nu mă ating de cadoul primit ! Dacă părinții mei ar fi aflat, mi-ar fi cerut direct, chiar fără să fi (ost într-o jenă atât de mare cum din nenorocire s-a întâmplat să fie.

— Sunt în toate astea o serie de întâmplări și de coincidențe tulburătoare—observă Dolga bănuitor, adăogând apoi cu alt glas: Mi s-a spus că unchiul d-tale avea mari sume de bani în valută străină și totuși noi n-am găsit nimic. Cum îți explici asta? D-ta care erai în intimitatea lui…

— Eram în intimitatea lui, negreșit — sublinie Romulus fără șovăire. Dar nu până la pungă! Ceea ce e natural, cred. Nu pot ști prin urmare dacă intr-adevăr avea sumele mari pe care lumea i le atribuia. Eu, mărturisesc, credeam că le are și am fost foarte dureros surprins când am aflat rezultatul cercetărilor d-voastră la fața locului… E adevărat că unchiul mi-a spus, când mi-a dat cei cincizeci de dolari, că sunt ultimii lui bani străini, dar mi s-a părut că e o simplă afirmație de om zgârcit, care astfel vrea să previe orice eventuală cerere viitoare…

— Va să zică bătrânul însuși ți-a declarat că n-avea valută străină?

— Categoric, domnule jude! apăsă tânărul.

— Totuși oameni de bună-credință și cu totul dezinteresați m-au informat, firește după zvonul public, că bătrânul avea un portofel mare și gros, plin de bancnote străine — reluă Dolga. Presupunând că nu mai avea bani străini, cum ți-ar fi mărturisit d-tale, dar portofelul gol ar fi trebuit să-l găsim undeva, măcar așa, ca o simplă relicvă… Or, a dispărut și portofelul! Ceea ce înseamnă că nu a fost gol, fiindcă nimeni nu fură un portofel gol! Și tocmai portofelul din care ți s-au oferit d-tale cei cincizeci de dolari!

— A, portofoliul ! exclamă Romulus Delulescu. Cine n-a auzit în Pitești despre portofoliul lui Ilarie Dăniloiu? Ani de zile i-au crescut dimensiunile și compartimentele și i s-a umflat conținutul! S-au creat legende despre portofoliul răpciugos în care sunt ascunse comori misterioase… Cu toate astea nimic mai simplu, domnule judecător: portofoliul există—e la mine!

— Va să zică recunoști? zise Dolga cu un glas puțin emoționat.

— Desigur ! N-am tăgăduit niciodată !

— Cum a ajuns la d-ta?

— Mi l-a dăruit unchiul împreună cu cei cincizeci de dolari…

— Curios ce darnic apare deodată unchiul d-tale!

— Tot ce se poate mai natural, domnule jude — urmă tânărul Delulescu, scoțând ochelarii și ștergându-i cu batista îndoliată ce-i atârna din buzunarul pieptului. Mi s-au aburit sticlele, scuzați, vă rog, un moment… Așa!… Ei bine, unchiul poate că a vrut să distrugă o legendă care începuse să-l neliniștească fiindcă putea ispiti poftele chiar ale hoților din Pitești, dacă nu și altele. Fie că avea bani străini, o comoară întreagă, cum spunea lumea, fie că nu mai avea pentru că: îi va fi transformat în valori mai puțin periculoase, i s-a părut logic să se descotorosească de faimosul portofoliu. Și mi l-a trecut pe de o parte ca să-mi demonstreze că nu există comoara, pe de alta ca să-mi servească și mie ca porte-bonheur… M-a mișcat gestul cu portofoliul poate mai mult ca banii.

— Unde se află portofoliul?

— Acasă, în valiza mea de călătorie.

— L-ai arătat cuiva?

— A, nu ! protestă Romulus.

— Nici părinților?… Nici acuma, după moartea bătrânilor?… când mama d-tale a protestat atât de vehement că s-a furat ce-a fost mai bun din averea fratelui ei, făcând aluzie poate tocmai și la faimosul portofoliu?

— Încă nu — recunoscu simplu cel întrebat. De fapt nu mai interesa pe nimeni, dacă era gol.

— Asta e, într-adevăr, dacă era gol! zise judecă-torul măsurându-l… Dar… vreau să văd portofoliul!

— Cu plăcere! Dacă face trebuință, de ce nu?… Vi-l aduc imediat! Iau o trăsura și…

Judecătorul Dolga avu o ezitare înainte de a întrerupe :

— Mai târziu!… până atunci să-mi spui ce relații ai d-ta cu Mihai Ciufu, servitorul bisericii Sf. Nicolae?

— Nici un fel de relații! răspunse Romulus vexat. N-am relații cu servitori!

— Îl cunoști însă?

— Da. De pe la unchiul Ilarie. Făcea mici servicii pe lângă casă.

— D-tale nu ți-a făcut ?

— Nu prea … Afară dacă nu considerăm drept serviciu un drum la tutungerie sau ceva similar, contra cuvenitului bacșiș.

— Nici sâmbătă?

— A, pardon! La asta făceați aluzie?… N-am înțeles. Regret… Ei da, sâmbătă pe Ciufu l-a trimis Dică Secuianu la zaraf să-mi vândă dolarii. L-

am răsplătit cu o sută de lei, destul de generos.

— Știu că l-a chemat ordonanța… Unde l-a întâlnit?

— N-am idee. Nu m-a interesat.

— Va sa zică nu știai că Ciufu ieșea tocmai din curtea unchiului d-tale când l-a întâlnit soldatul?

— Nu știam. Dar chiar dacă mi s-ar fi spus, nu m-aș fi mirat, căci Ciufu intra deseori în curtea un-chiului, cum vă spuneam.

— După ce ați trimis pe Ciufu la zaraf, d-ta ai rămas în camera de culcare a prietenului d-tale?

— Nu, ar fi fost nedelicat. Dică era somnoros și voia să-și continue somnul. Și perdelele erau lăsate și deci semiobscuritate… Am trecut în odăița de alături, un salonaș, unde am răsfoit două ziare proaspete…

— Servitorul, adică Ciufu era… ca totdeauna?

— Cred că da… N-am observat nimic extraordinar. Dealtfel nici nu mi-a trecut prin cap să-l examinez. Pe mine mă interesa atunci altceva.

— Altceva, natural—repetă judecătorul. Nici când s-a întors de la zaraf?… Ați stat de vorbă?

— Câteva clipe, desigur—zise Delulescu-fiul. Ciufu e foarte guraliv. A încercat să-mi istorisească cum s-a grăbit și cât s-a ostenit să mă servească mai bine. N-aveam însă timp. I-am întins suta și i-am astupat gura. Apoi am spus din ușă lui Dică, în trei cuvinte, cum s-a aranjat afacerea și am plecat.

— Împreună cu Ciufu ?

— Domnule judecător, ați observat că mi-am păstrat, cum mi-e și datoria, cel mai perfect calm tot timpul, chiar când întrebările d-voastră m-ar fi îndreptățit să protestez cel puțin. Dar obstinarea d-voastră de a mă alinia cu un servitor e atât de ofensatoare că n-o pot primi fără s-o relev.

— Dacă între d-ta și Ciufu s-au urzit legături, instrucția trebuie să le clarifice! zise judecătorul liniștit. A fost interesant calmul d-tale și l-am înre-gistrat, fii sigur. Toate răspunsurile erau pregătite, studiate cu toată minuțiozitatea, ca nu cumva să rămâie vreo fisură pentru indiscreții suspecte. Da, recunosc. Dar trebuie să-ți declar că nu și-au ajuns ținta și nu m-au convins Dimpotrivă! D-ta ți-ai pregătit câte un alibi pentru orice eventualitate. Ai anunțat ostentativ că pleci sâmbătă dimineață—și n-ai plecat. N-ai vrut să ieși în oraș — și ai ieșit. N-ai spus că ai dolari —și ai schimbat Iar portofoliul l-ai păstrat ca o dovadă că a fost gol Ba, după ce l-ai purtat la București, n-ai uitat să-l pui în valiză, gol, spre a te putea servi

de el.. Mărturisește franc că prea sunt bine ticluite toate acestea ca să poată fi crezute!

Romulus Delulescu își redobândise liniștea. Asculta și în colțul gurii juca surâsul lui obsechios și ironic. Vorbi foarte dulce:

— Dacă se cântăresc lucrurile cu o convingere preconcepută, evident că orice voi spune eu va fi răstălmăcit sau interpretat ca un argument în defavoarea mea. Am socotit că nu trebuie să mă apăr, căci apărarea presupune o acuzare și mai ales un motiv de acuzare. Faptele credeam că au un limbaj mai concludent… Dar iată că și atunci când faptele au motivări firești, devin simple prilejuri de alibi!… Și totuși, domnule judecător, eu sunt absolut liniștit pentru că conștiința curată totdeauna învinge!

— Mai bine să vedem portofoliul! zise Dolga după ce Romulus tăcu. Ar fi interesant însă să-i găsim așa cum se află, adică în valiza d-tale de călătorie… Parcă așa spuneai?.. Bun!… Nu vreau să atragem atenția lumii… Du-te împreună cu grefierul! Știi, ca să am siguranța că, măcar acuma, va fi într-adevăr neviolat!

— Veți avea toate siguranțele până la urmă! zâmbi Romulus cu o foarte ușoară plecăciune.

Când rămase singur, Aurel Dolga își frecă mâinile, murmurând satisfăcut:

— În sfârșit!

17 - INELUL CU BRILIANT

— Am impresia, domnule jude, că sunteți pe o pistă falsă — zise polițaiul Ploscaru jovial, sorbind ultimele picături din marghilomanul cu care-l tratase Dolga. Vă spun asta numai pentru că mi-ați făcut onoarea să mă întrebați, altfel nu mi-aș permite, căci instrucția unei afaceri oarecum misterioase este totdeauna chestie de inspirație…

Judecătorul zâmbi cu superioritatea certitudinii:

— Dovezile materiale vin singure ca un corolar al dovezilor spirituale, dragă domnule Ploscaru!

— Da, hotărât! Cu condiția ca eșafodajul spiritual să fie de nezdruncinat! observă sceptic polițaiul. Aici însă, la fiece cotitură, rămân întrebări deschise. Nu se pot trage concluzii dintr-o rețea de supoziții… Aveți numai un portofel gol pe care se clădește toată construcția, dar chiar portofelul v-a fost oferit grațios de cel bănuit. Și totuși ce ușor l-ar fi putut distruge fără urmă!

— Ar fi inutil să încerc a te convinge la jumă-tatea drumului — zise Dolga radios. Peste două-trei zile, daca nu mai curând, vom relua conversația pe alte temeiuri… D-ta refuzi orice importanță porto-foliului, care ți se pare un argument tocmai împo-triva ipotezei mele. Țin doar să-ți atrag atenția că născocirea afacerii cu dolarii și cu portofelul a fost din partea tânărul ui Delulescu o abilă pregătire și o justificare prealabilă a banilor străini pe care avea să-i puie în circulație mai târziu, după liniștirea lucrurilor…

Judecătorul chemase pe Ploscaru ca să facă îm-preună o percheziție în cămăruța pe care Ciufu o avea în dependințele locuinței preotului Tănăsescu. Spre a nu stârni curiozitate și aglomerație, hotărâse să meargă pe înserat, când începe să se întunece și înainte de a se aprinde luminile. Ciufu, însoțit de un sergent, va fi adus de la poliție direct la biserică, iar de acolo pe urmă la tribunal pentru confruntările și noul interogatoriu ce pregătise Dolga din vreme și la care fuseseră citați cei necesari.

Preotul Tănăsescu se sperie când văzu mai ales pe polițiști, dar judecătorul Dolga se scuză politicos arătându-i că e vorba numai de o mică cercetare spre a verifica unele presupuneri cu privire la Ciufu.

— Of, omule, multă rușine mi-ai făcut! exclamă preotul întristat către servitorul care lăcrima cu ochii în pământ. cât te-am. dojenit pentru patima minciunilor și iată că minciunile te-au nenorocit!

Judecătorul avea o speranță foarte vagă și abu-roasă că ar putea găsi în odaia lui Ciufu parte din banii ce îi va fi cedat Romulus Delulescu din fructul crimei. își dădea seama că ar fi fost o nebunie din partea criminalului să nu fi ascuns într-un loc mai sigur prada, dar conta puțin pe noroc și pe prostia servitorului.

— Am să vă deschid eu, domnilor — urmă părintele Tănăsescu agitat, luând o legătură de chei. când am văzut că l-ați oprit la poliție, am încuiat odaia ca să nu intre copiii sau servitoarea!

Percheziția se făcu destul de repede, căci odaia servitorului, luminată cu un bec atârnat de sârmă din tavan, nu conținea afară de patul așternut milităreşte decât o oglinjoară pe perete, o masă cu un scaun și, pe un cui de lemn bătut în zid, câteva haine agățate cu grijă.

— Lucrurile bune unde le păstrezi, măi Ciufule? întrebă polițaiul cu blândețe. N-ai lădița ta de la armată ?

— Este, domnule polițai! îngână servitorul. Subt pat!…

Trase afară lădița, o așeză pe masă, scormoni cheița din fundul buzunarului pantalonilor, descuie și ridică încet capacul, parcă i-ar fi fost frică să nu sară ceva afară:

— Poftiți…

— Scoate binișor tot! porunci judecătorul trecând lângă masă.

— Sunt numai rufșoare și bulendre și… — murmură înfricoșat Ciufu, golind treptat lada.

Pe fund, într-un plic galben vechi, polițaiul găsi carnetul militar și câteva acte, apoi, înfășurat într-o batistă roșie, alt plic cu două bancnote de câte cinci sute, iar trei piese de câte o sută de lei înnodate separat în colțul batistei

— Ce bani sunt ăștia? întrebă polițaiul cu o privire spre Dolga.

— Ce-am putut strânge și eu de când slujesc pe sfinția-sa—răspunse servitorul cu aceeași înfricoșare.

— A strâns, a strâns — întări preotul Tănăsescu repede. Că n-a fost cheltuitor și nici bețiv ori stricat altfel. Numai de minciună nu s-a dezvățat până ce nu s-a izbit cu capul de zidurile primejdiei!…

— Ba încă și acuma se încăpățânează în minciună în loc să mărturisească adevărul și să-și ușureze sufletul și situația! zise și judecătorul, dar cu ton sever, care voia să risipească mila inutilă.

— Apoi cu adevăr mărturisesc, domnule judecă-tor— grăi Ciufu, încurajat de mila stăpânului său. Dar dacă nu vrea nimeni să mă asculte și să mă creadă…

— Destul! întrerupse sec Dolga. Ce mai e în ladă? adăogă apoi întinzând puțin gâtul. Nu mai e nimic? Dar cutia de chibrituri?… Dă-o încoace!

— Asta, domnule judecător, e…

Judecătorul găsi o foaie de hârtie subțire, moto-tolită, în care era învelit un inel de aur cu un briliant cât un bob de mazăre.

— A, asta era? exclamă Dolga cu un zâmbet de satisfacție, rădicând inelul în dreptul luminii ca să controleze strălucirea pietrei.

Urmă o pauză de uimire. Toți ochii priveau inelul din mâna judecătorului. Polițaiul, nedumerit, rupse tăcerea:

— Îmi dați voie un moment?… E sticlă sau bri-liant ?

— Privește apele! zise Dolga întinzându-i inelul și întrebând apoi pe Ciufu: Ei, acuma ce minciună ai să mai născocești?

Servitorul se retrăsese instinctiv un pas ca și când ar fi vrut să se ferească de o lovitură. Răspunse îndată plângător, dar cu siguranță:

— Domnule judecător, vă jur pe ce am mai sfânt… L-am găsit de mult, poate să fie o jumătate de an, după o vecernie, în fața bisericii și…

— Și n-a reclamat nimeni! făcu batjocoritor Dolga, Cineva a pierdut un inel de treizeci de mii de lei și a tăcut mâlc !

— Da, e briliant! spuse polițaiul înapoind jude-cătorului inelul. Ciudat!

— Nu-i așa? surâse Dolga, înfășurând inelul cum a fost și vârându-l în buzunar. Foarte ciudat! Dar se vor lămuri toate curând !… Va să zică am fi terminat ! Individul să fie condus la cabinetul meu imediat!

— Ei hai, duceți-vă! zise polițaiul morocănos către sergentul însoțitor.

— Vai de capul tău, amărâtule! adăogă preotul Tănăsescu consternat. Să-mi faci tu mie atâta rușine. Du-te cu Dumnezeu!

Sergentul ieși cu Ciufu, în vreme ce judecătorul mulțumi preotului pentru osteneală și-i ceru încă o dată scuze că i-a pricinuit neplăceri fără voia lui…

Pe drum spre tribunal Dolga vorbea triumfător, lăudându-și perspicacitatea cu aluzii ironice la neîncrederea de până adineaori a specialiștilor experimentați. Polițaiul, gânditor și nemulțumit, răspunse parcă în silă. Ieșiră astfel încet pe strada Griviței, până în strada mare. La colț, înainte de a o lua la dreapta, polițaiul zise deodată:

— Pentru mai multă siguranță, aidem să intrăm la Constantinescu să vedem dacă nu cumva ne-am înșelat cu briliantul!

Dolga zâmbi:

— Nu vrei deloc să accepți realitatea, scumpe domnule Ploscaru… Dacă-ți face plăcere, aidem! O confirmare mai mult nu poate decât să folosească!

Ceasornicarul Constantinescu, mărunt, vioi, cu o bărbuță neagră tunsă în colțuri, cu ochi scăpărători, îi întâmpină cu jovială plecăciune. Examină inelul câteva clipe și strigă încântat:

— Un briliant prima, domnule judecător și dom-nule polițai!… Face și între frați cincizeci de mii!

Apoi privindu-l mai de aproape, adăogă ezitând:

— Un moment… Îmi dați voie? Cred că-l și cu-nosc… Dacă nu mă înșel… Acum doi sau trei ani, poate și patru, a fost la noi doamna Cristescu, trebuie s-o știți, văduva inspectorului de la căile ferate, să mă întrebe dacă aș fi amator și cât aș oferi pe un inel cu briliant… Ți-aduci aminte, Sofico?

se întoarse deodată spre nevastă-sa care, mai trecută, cu părul aproape cărunt, împletea ciorapi lângă masa lucrătorilor. Ia uită-te și tu, că femeile, când e vorba de bijuterii…

Râse și întinse inelul d-nei Constantinescu care, după două momente, îl restitui mormăind cu indiferență (pe cât era el de vioi, pe atâta era ea de ursuză):

— Da, da, sigur… de la Cristeasca…

— Bine, dar d-na Cristescu e săracă, de abia se ține din pensia după bărbatu-său?… zise polițaiul necrezător.

— Adevărat, perfect! aprobă ceasornicarul Toc-mai ne-am gândit și noi… Ce să ne amestecăm în afaceri de astea delicate? Cine știe ce poate să fie la mijloc?… Acu, fie vorba între noi, eu bănuiesc că nici nu era al ei, ci a venit trimisă de altă cucoană care nu voia să se afle că are nevoie de bani și-și vinde bijuteria… în orice caz eu sunt ceasornicar. Am colea și câteva inele, cercei, dar numai lucruri ieftine, pentru lumea săracă… Trebuie să luptăm cu viața cum putem!… D-aia i-am spus: „Madam Cristescu, frumos e, de preț e, dar nu-i de mine!…

Ce capital am e vârât în ce vezi aici… îmi pare rău, madam Cristescu!" Am sfătuit-o să se ducă la un giuvaergiu, la Gică Mălurescu. S-o fi dus, nu s-o fi dus, nu mai știu!…

În vreme ce judecătorul împacheta inelul, iar polițaiul asculta gânditor, Constantinescu continuă cu alt glas, curios și confident:

— De la vreun furt, domnule Ploscaru?… Ori l-ați găsit cu ocazia crimei la Ilarie Dăniloiu?… Iacă, se poate, nu m-aș mira deloc… Cristeasca n-o fi găsit preț să-l vândă și l-a pus amanet la coana Mița a lui Ilarie… Ei da…

Strada mare începuse să se animeze, ca în fiecare seară, de mulțimea celor care simt nevoia să ia aer plimbându-se agale de la tribunal până la magazinul Iuga, încurcând circulația trăsurilor și pe oamenii cu ocupații serioase. Plimbarea aceasta serală, pe vreme bună ca și pe vreme rea, vara ca și iarna, e distracția cea mai plăcută a piteștenilor de toate categoriile, întocmai cum a fost odinioară „bulevardul pardon" la Câmpulung, prilej de adevărată înfrățire între cei ce altfel sunt despărțiți prin barierele vieții, într-o dulce comunitate aici se fac cunoștințe între fete și băieți, aici cunosc ofițerii pe domnișoarele rezistente, aici încep exercițiile de flirt elevele și elevii, subt ochii binevoitori ai profesorilor și profesoarelor, aici se dau

primele întâlniri amoroase și celelalte, precum tot aici politicienii locali își cultivă popularitatea, iar oamenii de afaceri pun la cale combinațiile…

Înaintând greu prin mulțimea veselă, judecătorul Dolga rugă pe polițaiul Ploscaru să-i descopere negreșit până mâine la prânz pe proprietarul inelului găsit la Ciufu.

— Întâmplarea, mama tuturor descoperirilor, ne-a servit de două ori — zise Dolga. Acuma nu rămâne decât să continuăm pe pista cea bună… îți încredințez inelul! Treci chiar acum la giuvaergiu sau la d-na Cristescu. Eu, între timp, sper să obțin în sfârșit mărturisirea adevărată… Ei, la revedere! îndată ce ai un rezultat, te rog să mă vestești!

Îi strânse mâna și încercă să-și iuțească mersul, strecurându-se printre figurile zâmbitoare ce cuprindeau strada și trotoarele…

— Ei, gata? întrebă pe grefier intrând în cabinetul său și scoțând grăbit paltonul și șoșonii, ajutat de ușierul zelos.

— Gata de mult, domnule jude — răspunse grefierul luându-și locul la masa lui.

— Sper că Ciufu n-a comunicat cu celălalt!?

— Se poate?… Ordonanța așteaptă cum ați dispus, jos, pe sală…

Pe urmă fu introdus Ciufu. Dârdâia ca apucat de friguri, deși în vestibul era cald. Pe fruntea îngustă, cu două brazde orizontale adânci, smocuri de păr se încâlceau lipite parcă cu clei. Ochii roșiți, ca și când n-ar fi dormit de multă vreme, înecați mereu în lacrimi, se uitau implorând la judecătorul care se plimba de colo-colo, cu mâinile la spate, cu pași rari, într-o tăcere calculată.

— Ei, Ciufule! zise aproape prietenos Dolga, oprindu-se brusc în fața servitorului Vrei să măr-turisești ?

— Cum să nu vreau, domnule judecător! răspunse Ciufu cu o licărire nouă.

— Atunci spune cum ai făcut!

— Ce-am făcut, domnule judecător?

— Cum i-ai omorât! apăsă Dolga țintuindu-l cu privirea.

Ciufu începu să se închine repede, zicând cu glas plângător ca o văicăreală;

— Eu n-am omorât, domnule judecător… N-am omorât… N-am omorât!… Jur pe sfânta cruce! N-am omorât!

Judecătorul tăcu câteva clipe, rămânând nemișcat, privindu-i zvârcolirea.

— Va să zică nu vrei să spui? urmă dânsul mereu liniștit. Bine, Ciufule!… Va să zică stărui în minciună?… Și acuma când am găsit în lada ta inelul pe care l-ai furat după ce ai săvârșit crima?

— N-am omorât, domnule judecător! Nu mă nă-păstuiți, domnule judecător…

— Tăgada e de prisos, Ciufule, pentru că am destule dovezi și voi mai avea!… O mărturisire sinceră îți ușurează soarta și la judecată și în fața lui Dumnezeu, Ciufule!… Orice om poate greși și greșeala i se iartă dacă îi pare rău și o mărturisește… Ai văzut bine, că nu te-am înjurat, nu te-am bătut, nu te-am chinuit, cum fac alții. Dacă făceam așa, ai fi mărturisit de mult. Dar eu nu vreau silă. Vreau să recunoști tu însuți, ca astfel să te îndreptezi!

— Dar dacă n-am omorât, domnule, judecător, păcatele mele, cum să spun c-am omorât? Dacă nu-s vinovat!… Of, măiculiță, de ce m-ai făcut pe lume!

Izbucni brusc într-un plâns cu hohote pe care în zadar se trudea să le înăbușe. Trupul i se zgâlțâia și se cutremura ca o bucată de carne sfâșiată proaspăt. Cabinetul oficial se umplu treptat de durere, ca și când din sufletul omului plângând ar fi răbufnit toate chinurile îngrămădite în nesfârșitele ceasuri de apăsare.

Judecătorul rămase un răstimp rece lângă el, apoi trecu încet după birou, se așeză pe scaun și zise:

— Plângi, băiete, să te ușurezi și pe urmă să vorbim!

Când reuși să se liniștească puțin, servitorul spuse printre lacrimi:

— Domnule judecător, fie-vă milă, iertați-mă…

— Bine, Ciufule! vorbi Dolga cu același glas fără asprime. Eu vreau să te iert și mi-e milă de tine, dar… Dar tu m-ai mințit și mă minți într-una… Atunci cum vine asta?… Ai mințit că v-ați întâlnit cu Ilarie Dăniloiu când ieșeați de-acasă. Adevărul e că v-ați întâlnit în dreptul tutungeriei centrale. Ai mințit că te-ai dus cu părintele în piață… Părintele te-a trimis înapoi, înainte de-a ajunge în piață, ca să spui bătrânului Ilarie să nu vie după-amiază, cum vorbiseră adineaori, pentru că preotul din Costești avea să-l ia la prânz pentru o înmormântare. Ai mințit că te-ai dus după-amiazi, pe înserate, la Ilarie Dăniloiu. Doi martori declară că pe la unsprezece, înainte de amiazi, ai fost la Dică Secuianu, de unde tânărul Delulescu te-a trimis să schimbi bani la zărăfie… Dar alt martor îmi spune subt jurământ că te-a văzut ieșind din curtea lui Ilarie Dăniloiu la ora unsprezece, sau aproape…

— Domnule judecător, nu vă supărați, nu vă mint, domnule judecător — zise Ciufu, ștergându-și ochii cu pumnii. E adevărat că sfinția-sa m-a trimis să spun domnului Ilarie să nu vie după-amiazi, dar m-am dus atunci îndată. Să vedeți, domnule judecător! Am pornit, poate să fi fost pe la unsprezece, să cobor la domnul Ilarie, dar când să intru în curte m-a strigat soldatul de la domnul Dică să merg, zice, că vrea domnul Dică să mă trimită undeva… Și așa am trecut la domnul Dică și mi-a dat un bilet către zărăfia din strada mare. Acolo am zăbovit până la amiazi și n-am avut timp să mă opresc la domnul Ilarie că-mi era frică să nu lipsesc când va pleca părintele la Costești…

Judecătorul ascultă liniștit, apoi reluă:

— Va să zică recunoști o parte din minciuni ? Bine și atâta. Restul va veni… Dar… adineaori am descoperit în lădița ta un inel cu briliant care spui că l-ai găsit pe stradă. Nu cumva l-ai găsit în casa lui Ilarie Dăniloiu ?

— Domnule judecător…

— Nu?… Atunci mai așteptăm până mâine, să te pun față în față cu stăpânul inelului Poate că atunci vei recunoaște că sâmbătă, când ieșeai din curtea lui Ilarie Dăniloiu aveai în buzunar inelul cu briliant, împreună cu alte giuvaeruri…

Ciufu vru să mai zică ceva, dar judecătorul îl opri cu un gest energic:

— Nu vreau să te încurci mai rău în minciună!… Să fie introdus soldatul Iacob Cociorvă! adăogă către ușierul pe care-l sunase.

Peste un minut intră soldatul, înalt, lălâu, speriat, bătând din călcâie și strigând:

— Trăiți, dom' judecător !

— Soldat Iacob Cociorvă — îi zise solemn Dolga, ai jurat pe sfânta cruce azi, când te-am ascultat, că ai spus adevărul. Uite colea pe Mihai Ciufu ! Spune-i în față cum s-au întâmplat sâmbătă lucrurile! Ia seama că ai jurat!

— Da, dom'le judecător!… Eu tocmai văxuiam cizmele domnului locotenent, că fusesem cu dumnealui la cazarmă de i-am dus o geantă cu cărți, și n-am avut timp să le isprăvesc. Atunci m-am pomenit că mă sună dom' Dică și mă trimite galop să-i aduc pe nea Ciufu de la popa că are treabă cu dânsul Am ieșit cum eram, în papuci și cu capul gol și am alergat în sus spre casele părintelui. Dar când ajunsei în dreptul casei domnului Ilarie, întâlnii pe nea Ciufu că tocmai ieșea din curte și închidea binișor portița. Zic: „Bine că te găsesc, nea Mihai, că te cheamă urgent dom' Dică!"

Dânsul parcă era nițel speriat și tot îndesa ceva în buzunar, zice: „Bine, vin, Iacobe! Și am venit împreună, iar eu mi-am văzut de treburi Așa să-mi ajute Dumnezeu!

Soldatul nu se uita la Ciufu, ci numai în ochii judecătorului, ca și când i-ar fi fost teamă să nu greșească și să fie pedepsit.

— Ei, Ciufule, ai auzit? zise judecătorul. Mai tăgăduiești că ai fost în curtea lui Ilarie Dăniloiu înainte de amiazi?

În loc să răspundă judecătorului, Ciufu se adresă ordonanței:

— Poți tu să juri, Iacobe, că ieșeam din curte, măi?… Vrei să mă bagi în ocnă, Iacobe? Ce ți-am făcut oare de mă înnegrești așa fără dreptate?

Iacob Cociorva, încurcat, nu îndrăznea să răspundă. Dolga trebui să intervină:

— Răspunde-i în față, soldat!

— Jur, nea Mihai, că te-am văzut cum închideai portița! făcu ordonanța cu glas tremurat, întorcând capul spre Ciufu.

— Măi omule, adu-ți aminte bine! zise servitorul ca și când ar fi sperat că-l poate convinge. Eram cu fața la portiță, Iacobe, dar voiam să intru în curte, nu ieșeam! Auzi tu? Vream să deschid portița, n-o închideam!

— Ba eu te-am văzut cum te văd acuma, nea Mihai! stărui soldatul. Închideai încet, să nu facă zgomot. Și îndesai cu mâna cealaltă ceva în buzunar … Asta mi-e crucea, că doar eu nu jur strâmb și n-am de ce să te năpăstuiesc, că m-ar bate Dumnezeu, nea Mihai!

Judecătorul curmă controversa:

— Ajunge, soldat Cociorva! Poți să pleci!

— Eu ce-am văzut și ce știu am spus, dom' judecător, trăiți! zise ordonanța aproape cu amărăciune că Ciufu a vrut să-l facă de minciună.

După ce soldatul dispăru, judecătorul Dolga mai făcu o încercare:

— Ciufule! E mai rău cum faci…

— Domnule judecător, a căzut năpasta pe capul meu! răspunse servitorul cu un oftat adânc. Cum n-aș spune dacă…

— Dacă nu ești tu, de ce nu spui cine i-a ucis? continuă judecătorul cu o blândețe de circumstanță. Fiindcă vezi tu, omule, inelul n-a căzut din cer în lădița ta, iar povestea cu găsitul pe uliță nici tu n-o poți crede… Eu vreau să cred că n-ai ucis și nici măcar n-ai fost părtaș la crimă. Dar tu trebuie să știi pe ucigaș, pentru că ți-a făcut și ție parte din tâlhărie… Și parte destul de bună. Giuvaergiul îl prețuiește la cincizeci de mii, adică o avere, Ciufule! Totuși, dacă te pocăiești și-mi spui pe ucigaș, îți făgăduiesc solemn să te

scap eu de orice pedeapsă și-ți dau drumul acasă imediat! Ei, dacă nici așa nu mă asculți, atunci îmi iau mâna de pe tine, Ciufule!

— Domnule judecător, nu știu—gemu servitorul.

— Spune cel puțin cine a ieșit înaintea ta din curtea bătrânului Dăniloiu ? insistă Dolga plecându-se peste masă. Hai, repede !.. Numele!… îl cunoști doar foarte bine! L-ai servit de atâtea ori… De ce taci, Ciufule… Ești prost El a mărturisit. El te-a vândut! El scapă, iar tu mergi la ocnă, Ciufule ! De ce ești prost?,.. Spune!

Ciufu se zvârcolea neputincios. Bâigui pierdut :

— Domnule judecător, eu…

18 - TESTAMENTUL

Aurel Dolga plecă vineri la tribunal cu mai mare emoție decât în ziua, memorabilă și hotărâtoare pentru cariera lui, când a luat în primire la Făgăraș, ca titular, cabinetul de instrucție. Avea presimțirea că azi se va declanșa primul succes care poate să-i procure și celebritatea în analele criminale, dar mai ales să-i asigure în magistratură distincția cuvenită talentelor excepționale. Despre dublul asasinat din strada Speranței au luat notă ziarele Capitalei, dar superficial și minimalizându-l ca fiind sortit să rămâie nerezolvat, în dosarele parchetului. Un corespondent obraznic a evocat cazul similar Agate Vasiliu, întâmplat cu frec zece ani în urmă, pe care toți procurorii și judecători: ce s-au perindat prin Pitești n-au fost în stare să-l lămurească până în ziua de azi, deși… etc.

„Eu în patru zile am lămurit o crimă descoperita abia trei zile după ce s-a săvârșit!" își zicea tânărul! judecător cu mândrie.

Polițaiul îl aștepta jos, în sala pașilor pierduți Dolga îi strânse mâna cu căldură:

— Îți mulțumesc că te-ai mai ostenit… Nu vrei să vii sus?

— Cu plăcere! zise Ploscaru, D-na Cristescu are să povestească tot ce știe… Dar mai este ceva: Ciufu roagă să fie ascultat din nou ca să-și completeze declarația:

— Aha, bravo! făcu judecătorul. Și-a luat seama l. Perfect!… până ce terminăm cu d-na Cristescu, te rog să telefonezi să-l aducă la cabinet!

Urcară împreună scările; Dolga mai grăbit și mai vioi ca totdeauna.

D-na Cristescu, o bătrânică simpatică, uscățivă, bună de gură, intră fără emoție, se așeză pe scaunul oferit, căutând să se instaleze cât mai confortabil ca pentru o conversație lungă și tacticoasă. Iar când își termină

aranjamentul, își puse mâinile cruce în poală și se uită cu mare încredere, prietenos și senin în ochii judecătorului care îi urmărise mișcările cu multă răbdare, deși se gândea că are o zi grea și doamna se pregătește să-i răpească prea mult timp.

— Va să zică, doamnă, cunoașteți inelul cu bri-liant? întrebă în cele din urmă Dolga arătându-i între două degete inelul pe care polițaiul îl scosese din cutia de chibrituri și-l așezase pe biroul lui.

— Cum să nu-l cunosc, vai de mine! începu d-na Cristescu, cu un glas puțin pițigăit, fără totuși a fi dezagreabil. I-am spus doar și dumnealui aseară, când m-a întrebat…

— Va atrag atenția că acuma faceți o depoziție subt jurământ! Așa că…

— Subt jurământ, vezi bine! continuă doamna netulburată. Că la judecată nu poți vorbi ce-ți trece prin cap. Știu !… Cum să nu știu ! Cu toate că n-am umblat pe la judecăți In viața mea, că bărbatul meu, fie iertat, cât a trăit s-a ferit ca de foc, iar eu…

— Atunci spuneți, vă rog, tot ce știți despre inel! întrerupse judecătorul Dar, dacă se poate, scurt căci avem mult de lucru!

— Scurt, scurt, că și eu mi-am lăsat casa vraiște! reluă d-na Cristescu cu aceeași liniște imperturbabilă. Cum zic, cunosc inelul prea bine, pentru că eu am umblat pe la giuvaergii să-l vând, dacă ar fi dat un preț bun, firește, că nu era să dau cogemite briliantul pe câteva mii de lei, cum credeau ei, care cearcă să te strângă de gât când te văd că ești la ananghie. Am fost pe la câțiva și dacă am înțeles că nu e chip, m-am întors la Ilina Dogaru, c-a ei era giuvaerul, și i-am spus ce m-a învățat să fac unul mai de treabă și sărac, neamțul din Domnița Bălașa, că dumnealui, polițaiul, trebuie să-l știe, că tot acolo are dugheana și azi și tot nepricopsit a rămas… Neamțul m-a îndemnat să merg mai bine să-l punem amanet undeva că, zice, sunt destui care dau împrumut pe bijuterii și-i păcat să-l vinzi pe nimica: „încercați, zice, la coana Mița a domnului Ilarie Dăniloiu, că dânsa știu că dă bani cu dobândă, dar numai pe giuvaericale!“ Biata Ilina, Dumnezeu să o ierte, era tare strâmtorată că se apropia plata chiriei și n-avea de unde să ia bani și proprietarul cel nou n-ar fi răbdat-o să întârzie nici o zi. Dar îi era rușine să meargă singură și m-a rugat să merg și eu, că am mai mult curaj și nu mi-e frică decât de Dumnezeu. Coana Mița s-a lăsat greu: că nu mai dă împrumut, că oamenii nu plătesc și că d-aia a rămas fără bani și cu grija amaneturilor… Totuși până la urmă i-a dat cinci mii de lei ca să-i întoarcă șase până într-un an, altfel se pierde inelul… Ilina a fost

bucu-roasă și așa, ca omul la necaz mare. Trei mii de lei i-a și depus îndată la d-na Secuianu, cu care era prietenă intimă, să-i ție dânsa până la termenul chiriei, ca nu cumva să cheltuiască din ei, iar cu restul de două mii și-a plătit toate datoriile mici care o copleșiseră, pe la băcănie, pe la măcelar, pe la zarzavagii, ca femeia săracă…

— De unde avea doamna asemenea inel scump, dacă era așa de săracă? întrebă puțin nedumerit judecătorul

— Apoi să vezi! zise d-na Cristescu bucuroasă că se poate pune în valoare. Dumnealui poate să fi auzit ceva, că e vechi pe-aici… Ilina Dogaru a fost frumoasă de îngheța apele în tinerețea ei și deșteaptă și cultă cum nu erau multe la Pitești pe vremea aceea, învățase carte destulă și ar fi vrut să fie numită învățătoare. Dar n-avea pe nimerii și fără protecție, cum e la noi, nu faci nimic. Atunci a avut norocul de a cunoscut un boier mare de la București, unul Alecu Budeanu, bogat putred și cu trecere la toate mărimile. Boierul, cum a văzut-o, s-a amorezat foc și, ce mai vorbă multă, a numit-o învățătoare numaidecât și apoi a început cu cadourile, dar așa de discret că lumea n-a băgat de seamă. Dealtfel omul era matur, avea vreo cincizeci de ani, poate și mai bine, însurat, cu copii mai mari ca Ilina, așa că nu se putea da în vileag. Totuși Ilina spera că Budeanu are s-o. ia de nevastă; cel puțin așa cred eu, căci ea nu mi-a spus niciodată. Mai ales că peste doi ani a murit d-na Budeanu și, dacă dânsul ar fi vrut, nu mai era nici o piedecă. Dar se vede că bărbatul, oricât era de îndrăgostit, nu și-a pierdut mințile de tot. Ilina a mai continuat doi ani cu dragostea ascunsă, apoi, poate tocmai ca să-l silească să se pronunțe, într-o bună zi i-a declarat că vrea. să se mărite, că trebuie să-și asigure viitorul… Budeanu a încurajat-o și i-a promis că are s-o ajute toată viața. Atunci i-a dăruit inelul cu briliant, care e pe masa d-tale, ca să-l aibă amintire de la dânsul… Pe urmă s-a măritat într-adevăr cu Dogaru și s-au înțeles bine c-a fost și el un om înțelept, așezat, dar n-a avut noroc în lume. Era funcționar la prefectură, cu leafă micșoară. A murit destul de tânăr. Ilina, cu legile astea noi, a trebuit să se lase de școală. A rămas cu pensia bietului Dogaru de vreo două mii de lei. Dar inelul l-a păstrat câteodată îmi spunea că vrea să moară cu el în deget ca să-i amintească fericirea de odinioară. Pe urmă vremurile tot mai grele, viața mai scumpă…

— D-na Cristescu parcă se înduioșase. Tăcu. Judecătorul însă nu-i dădu răgaz:

— Ești sigură d-ta că doamna… d-na Dogaru n-a mai răscumpărat amanetul și a rămas la d-na Dăniloiu?

— Cu ce să-l răscumpere, domnule, dacă abia își ținea zilele? făcu d-na Cristescu. Mai curând cred că a mai împrumutat ceva când a venit rata următoare la chirie, că și coana Mița avea suflet milos… Pe urmă de când s-a prăpădit Ilina e un an și jumătate. Cine să-i fi plătit datoriile? Și cine știa că inelul e amanetat la Mița Dăniloiu afară de mine?… Dar d-voastră nu l-ați aflat în casa lui Darie Dăniloiu, cu ocazia crimei?…

Judecătorul trebui să recurgă la abilitatea polițaiului ca să scape de informatoarea prețioasă dar prea obositoare, cel puțin acuma când se precipitau întâmplările în jurul cabinetului de instrucție.

— Mai ai vreo îndoială? întrebă Dolga pe polițai înainte de-a chema pe Ciufu.

— Se vedem ce va mai spune Ciufu — zise Ploscaru.

— Desigur, să vedem ! făcu judecătorul puțin indispus, căci îndoiala persistentă a polițistului îi clătina convingerea și-i umbrea satisfacția. O noapte întreagă a avut să ticluiască altă poveste. Să vedem ce-a ticluit!

Ciufu era mai calm și mai încrezător, parcă hotărârea ce-a luat-o i-ar fi ridicat o povară de pe suflet. Deși judecătorul îl întâmpină batjocoritor, nu-și pierdu cumpătul.

— Vin ca la sfânta împărtășanie, domnule judecător ! zise dânsul cu un glas care se simțea cât vrea să fie de convingător. Am păcătuit și vreau să-mi spăl sufletul!

Apoi a mărturisit că a mințit când a spus că n-a intrat sâmbătă înainte de amiazi în curtea Dăniloiu. când l-a trimis părintele înapoi, a plecat întradevăr, dar a mai zăbovit pe-acasă, martoră poate să fie preoteasa, vreun ceas și jumătate, socotind să-și isprăvească întâi ce avea de lucru, căci pe Ilarie Dăniloiu îl găsește mai târziu. Era aproape unsprezece când a coborât să îndeplinească porunca preotului. A intrat în curte cu gândul să treacă în fund, la ușa bucătăriei, pe unde umbla de obicei în dreptul marchizei a început să strige pe Ilarie, ca să-l audă că vine. N-a răspuns nimeni, ceea ce l-a mirat, căci altădată bătrânul ieșea imediat ce auzea vreun zgomot în curte. S-a dus la bucătărie și a ciocănit Iar nici un răspuns. A încercat clanța. Ușa era încuiată pe dinlăuntru… Atunci și-a zis că trebuie să fie plecați de-acasă amândoi, probabil la masă undeva, și s-a gândit că, iată, a pățit-o dacă n-a ascultat pe sfinția-sa, să fi venit atunci îndată. Dar s-a mângâiat că cel puțin nici părintele nu e acasă și, dacă totuși o să vie domnul Ilarie, cum s-

au înțeles, îl va aștepta în poartă și-i va cere iertare. plecând să iasă din curte, a observat că ușa marchizei nu eră închisă și, cum sufla nițel vântul, se mișca. Se abătu de pe cărare și o închise. In dreptul marchizei, la doi pași, zări jos, în noroi, aproape să calce pe el, ceva strălucitor, ca un bob de sticlă. Se plecă și ridică inelul de aur. Fiindcă nu era nimeni acasă și nici nu-l putea vedea nimeni, s-a lăcomit să-l păstreze. până la portiță însă i-a trăznit prin minte că poate să se fi întâmplat ceva cu boierii. când ieșea, s-a întâlnit cu ordonanța de la Secuianu. A vârât inelul în buzunar și s-a dus cu soldatul, apoi în oraș, la zaraf… După-amiazi n-a venit Ilarie Dăniloiu. Ciufu a înțeles mai bine ca nu poate să fie lucru curat. De frică însă să nu cadă vreo bănuială asupra lui, mai ales că-l pusese Necuratul de a luat inelul, a socotit de bine să tăgăduiască a fi fost dimineața la Ilarie, pentru că numai înainte de amiazi trebuie să se fi întâmplat ce s-a întâmplat. Apoi din minciuna asta s-au născut celelalte…

— Și crezi tu cu adevărat, Ciufule, că există cineva care să poată crede asemenea basme? zise Dolga după ce-l ascultă până la capăt, aruncând doar din când în când, câte o privire spre polițaiul Ploscaru. Aseară ai înfruntat pe bietul soldat, ai vrut să-l faci mincinos, ai plâns ea o babă și te-ai jurat pe toate cele sfinte, că n-ai intrat în curte, iar acuma te spovedești că ai intrat și ai găsit inelul pe cărare, în noroi!… M-ai frecat destul, Ciufule!… Am terminat!… Să te creadă cine vrea, eu am ieșit din vârsta basmelor!…

Se întoarse către grefier și adăogă:

— Să-i faci mandat de arestare!…

— Domnule judecător…

— Ieși afară! zise Dolga fără să ridice glasul. Du-te si așteaptă acolo…

Polițaiul Ploscaru murmură, ridicând din umeri, după ce dispăru servitorul:

— E ceva suspect, în orice caz…

În aceeași clipă năvăli val-vârtej în birou primul-procuror Negel, cu fața aprinsă, strigând cu glasul entuziast și consternat în același timp:

— O surpriză ca asta n-am mai pomenit de când sunt magistrat!… A fost ceva fulgerător! Parc-ar fi aruncat o bombă în tribunal. Chiar prezidentul nu și-a putut stăpâni stupoarea!… Dar mutrele lor!… în sfârșit… A, voi nu știți nimic, firește! continuă schimbând tonul când văzu nedumerirea celor doi. Testamentul lui Ilarie Dăniloiu…

— Bine, știam că azi urmează să fie deschis — zise Dolga curios. Și mă interesează foarte mult pentru continuarea instrucției…

— Atunci află că bătrânul și-a lăsat toată averea pentru binefaceri și nici o para chioară rudelor ! declară primul-procuror aproape teatral.

— Extrem de interesant! observă judecătorul! Va să zică… nimic pentru rude!

— O să primim, firește, comunicare oficială la parchet de vreme ce noi am depus testamentul și la noi se află bună parte din averea mobilă. Dar până atunci…

Povesti că bătrânul a lăsat un testament foarte frumos și generos, scris de mâna lui cu mare grijă pentru toate detaliile. Pomenește în preambul despre soră și frate care și-au alcătuit căminurile lor și au chivernisit cum au crezut moștenirea părintească împărțită egal și drept între toți trei. Pentru că însă Dumnezeu nu l-a învrednicit să aibă copii care să-i continue străduințele și să gospodărească averea adunată prin muncă fără preget și crușare chibzuită, dorește să-și perpetueze amintirea prin opere de folos obștesc, răsplătind astfel pe argeșenii în mijlocul cărora a trăit și care l-au cinstit și l-au ridicat. Lasă câte un milion în rentă de stat școalei primare unde a învățat dânsul, liceului de băieți din Pitești și Universității din București. Lasă două milioane spitalului mare din Pitești să întrețină atâtea paturi pentru săraci. Restul averii, casele din strada Speranței și o casă cu două etaje la București, precum și toți banii și hârtiile de valoare ce se vor găsi, le lasă bisericii Sf. Nicolae cu obligația să plătească în primul rând rudelor care vor fi îngrijit de înmormântarea lui înzecitul cheltuielilor făcute…

— Să vă închipuiți efectul ce l-a făcut lectura! strigă Negel, parcă mereu nu și-ar fi găsit nici el firea.

— Dar noi n-am găsit rente de stat, dacă nu mă înșel! se miră judecătorul.

— Sunt depuse la loc sigur! A avut grijă bătrânul! Chitanțele respective sunt atașate frumos la testament !… Dealtfel bătrânul, parcă n-ar fi avut încredere în nimeni, mai adaogă într-un codicil că un exemplar identic se află depus pentru orice eventualitate la tribunalul Ilfov… înțelegi, dacă rudele ar fi pus mâna pe exemplarul de aici și ar fi încercat să-l sfeterisească, ar fi ieșit la iveală exemplarul de la București!

În curând polițaiul Ploscaru se retrase, spunând lui Dolga cu un surâs de învins:

— Mi se pare că totuși ați ales pista cea bună…

Judecătorul, mulțumit, explică pe urmă primului-procuror cât a fost de sceptic polițaiul și că a ajuns în sfârșit să-și recunoască eroarea.

— Adineaori am ascultat ultima oară pe servitorul bisericii Sf. Nicolae…

— Ciufu, da, știu — zise Negel. L-ai inculpat, nu ?

— Acuma îi facem mandatul de arestare — răs-punse Dolga cu modestie. Deocamdată singur!

— Cum deocamdată! făcu primul-procuror parc-ar fi fost surprins. Prin urmare stăruiești?

— Dați-mi voie să recapitulez rezultatele până în acest moment!

Negel ascultă cu atenție, întrerupse de câteva ori, făcu unele obiecții, dar se vedea că îl convingea sau cel puțin îl impresiona expunerea pe care judecătorul i-o făcea în termeni oficiali.

— Toate acestea fără a ține seama de surpriza testamentului, domnule prim-procuror! zise Dolga grav.

Primul-procuror rămase un răstimp pe gânduri, apoi se ridică:

— În orice caz, prudență, amice, multă prudență! Să nu uităm că trăim între oameni și cu oameni!

— Mâine mai am două confruntări grave și pe urmă îi dăm drumul! spuse misterios judecătorul.

— Pregătești lovituri de teatru, văd! zise Negel râzând nehotărât. Totuși, încă o dată, prudență și mereu prudență!

19 - PĂRERILE LUI SPIRU

Liniștitul oraș Pitești, de când cu crima din strada Speranței, devenise mai agitat ca Bucureștii în zilele de criză de guvern. Seara, în casele unde se juca pocher sau maus nu se mai respectau regulile englezești de a tăcea, ori cel mult de a discuta numai asupra vreunei greșeli de joc. Acuma mereu se arunca întrebarea: care să fie asasinul? Și îndată controversele țâșneau pasionate, încât jocul nu mai era joc. Sumedenie de piteșteni și poate mai multe piteștence își descoperiră talente de detectivi. Niciodată doi nu erau de acord asupra criminalului, dar toți într-un glas criticau pe judecătorul Dolga, iar cei mai indulgenți îl făceau prost.

Deschiderea testamentului și arestarea lui Ciufu, împreună cu zvonurile despre arestarea probabilă și iminentă a lui Romulus Delulescu și poate chiar a lui Dică Secuianu, deși nepot iubit al primului-președinte, au provocat adevărate furtuni în multe case. Crima și eventualii asasini treceau

totuși pe al doilea plan față de lovitura cu testamentul. Niciodată în viață n-a fost elogiat Ilarie Dăniloiu cât a fost în seara aceea, afară de cei interesați și cei prea simpli, pe care îi indigna cruzimea lui de a frusta neamurile de sânge de un drept al lor…

Spiru Dăniloiu a ascultat lectura testamentului calm, aproape placid, spre deosebire de soră-sa Aretia care schimba fețe-fețe și mormăia, încât primul-președinte, în câteva rânduri, i-a aruncat priviri de reprobare. La sfârșit, Spiru a declarat președintelui că e mulțumit și bine a judecat bietul Darie c-a împărțit averea la instituții folositoare tuturor, în loc s-o fi ciopârțit și irosit altfel Romulus Delulescu, mai palid ca de obicei și sclipind aprig pe subt ochelarii cu rame groase negre ca de doliu, își drese puțin glasul și se asocie la declarația unchiului său, adăogând că numele Dăniloiu este menit, prin dispozițiile înțelepte ale mult regretatului dispărut, să rămâie veșnic viu în Argeș și să fie o pildă de urmat și pentru alți oameni cu averi adunate mai ușor decât cea care ajunge azi un patrimoniu național. Atunci însă Aretia, care se retrăsese puțin, își dădu la o parte vălul de pe față, se închină larg de trei ori și exclamă plângător ca pentru sine, dar așa încât să fie auzită de toți:

— Nu i-ar ajuta Dumnezeu sfântul și Maica Precista!… Nu-l rabde pământul în groapă și ciorile să-i sfâșie leșul!

Primul-președinte, iubitor să păstreze anume solemnitate tuturor actelor în camera de consiliu ca și în ședințele publice, îi curmă foarte energic imprecațiile :

— Doamnă Delulescu, vă interzic să turburați ședința prin asemenea ieșiri nesocotite! Altminteri voi fi silit să vă îndepărtez din sală!

— Plec singură, domnule președinte, plec! zise Aretia plângând furioasă. Dar Dumnezeu e sus și o să-l trăznească mai rău decât m-a batjocorit el pe mine!

Spiru Dăniloiu se duse apoi la prăvălie și-și văzu de treburi până seara. Abia venind spre casă a aflat, chiar de la grefierul cabinetului de instrucție, care ieșea de la tribunal, că s-a emis mandat de arestare contra lui Ciufu și că judecătorul Dolga a adunat destule dovezi încât mâine are de gând să aresteze și pe ceilalți doi.

— Eu nu ți-aș fi spus, domnule Spirică — adăogă grefierul parcă luându-și seama că a vorbit prea mult. Dar tot tribunalul știe, așa că de ce să-ți ascund tocmai d-tale care…

Când ajunse Spiru acasă, după ce grefierul îi povesti cu toate amănuntele vinovăția servitorului și indiciile despre vinovăția celorlalți, se duse direct, ca totdeauna, în sufragerie unde masa era așternută, cu tacâmurile lucind în lumina unicului bec aprins din pomposul candelabru, iar Vasilica stătea de vorbă cu Solomia.

— Ei, te-ai și întors, Solomie? întrebă mirat stăpânul, dezbrăcând paltonul și făcându-se comod pentru mâncare.

— Apoi dacă am isprăvit, ce era să mai fac acolo? răspunse servitoarea cu amar.

— Numai adineaori a sosit, nici un ceas — explică d-na Dăniloiu puțin nemulțumită că au fost întrerupte tocmai când convorbirea se încinsese mai bine. câte a suferit și nenorocita asta de ființă, parcă nu-ți vine a crede și te miri cum le poate îndura!… (Apoi imediat cu alt glas, de gospodărie:) Aidem, Solomie, să vedem repede de masă că domnul, știi, n-are răbdare !… Tu așează-te, Spirache, și așteaptă numai nițeluș, că toate-s gata și într-o secundă te servim!…

Într-adevăr, domnul nici nu apucă să dea drumul la radio, să mai asculte puțină muzică și să se distreze, că Vasilica reveni urmată de Solomia cu tava încărcată.

— Ia vezi, Spirache, nu te mai lăcomi, cum ți-e obiceiul, că pe urmă știi ce pățești — zise d-na Dăniloiu, văzând că soțul ei prea își încărca farfuria.

— Lasă-mă, femeie, să mănânc în tihnă! se supără Spiru. Că n-o să mă ții flămând după ce muncesc toată ziua ca un hamal!

Când își mai îndestulă stomacul, redobândi cheful de vorbă și, cu gura plină, întrebă iar pe Solomia:

— Și zi n-ai găsit bine pe-acasă?… Ce face Lixandru?

— Ce să mai facă dacă a murit? răspunse d-na Dăniloiu în locul el Dacă n-ai noroc în viață, de-geaba te zbuciumi și te zvârcolești că tot rău nimerești. A murit, l-a îngropat, a isprăvit!… Baremi de-aci înainte să i se întoarcă norocul!

Solomia, răzimată de speteaza scaunului ca și alte dăți, bâigui resemnată:

— Norocul meu s-a dus cucoană!… De-acu…

— Se opri însă parcă ar fi fost vorba de un gând pe care vrea să-l păstreze în sufletul ei.

— Ba să nu mai vorbești de-astea, fată, că mă superi! îi zise Vasilica privind-o pieziș, peste umăr, de jos în sus. tânără ești, frumoasă ești,

muncitoare ești… ce-ți lipsește? Viața ta e înainte, nu înapoi.

— Pe viața mea am pus cruce… — murmură Solomia, privind straniu peste capul stăpânului, dincolo de geamlâc, în întunerecul de afară.

Pe d-na Dăniloiu o enerva încăpățânarea Solomiei Ca să nu-i mai dea importanță și parcă abia atunci și-ar fi adus aminte, zise cu imputare:

— Bine, Spirache! Vii tu de la tribunal și din oraș, și în loc să-mi povestești și mie, că doar știi cât mă interesează, te pui la conversație cu încăpățânata asta!

Spiru trebui să-i povestească din fir în păr deschiderea testamentului mai întâi, de unde Vasilica sperase o parte frumoasă pe care plănuiseră de mult s-o facă donație îndată nepoțelului lor iubit. De față cu nevastă-sa Spiru își arătă toată amărăciunea pe care a trebuit să o ascundă la tribunal. Vasilica, întocmai ca și Aretia, doar cu mai puțină vehemență care nu era în firea ei, a vărsat și un ropot de lacrimi îmbinate cu diferite cuvinte foarte puțin măgulitoare despre cumnatul asasinat.

— Și mă mai bombăneai că nu l-am primenit și l-am lăsat în hainele răpănoase în care a murit — mormăi Spiru cu durere. Mai rău îmi pare însă că am fost în casă, înainte de a veni poliția, și nu m-am atins mai de .nimic! adăogă apoi mărturisind astfel un regret care-l rodea de când Aretia i-a făcut reproșurile cele mai nerușinate, cu toate că, pe de altă parte, cutiuța albastră, încuiată în casa de fier de la prăvălie, îi pricinuise destule ceasuri amare.

— Ba de asta să nu-ți pară rău! zise d-na Dăniloiu speriată. Că n-aș mai fi liniștită toată viața!… Ai văzut cum te-a bănuit și te-a descusut judecătorul? Dacă erai vinovat poate că-ți făcea rușinea să ne caute prin casă, Doamne ferește!

— Ai dreptate —recunoscu bărbatul, cum recunoștea totdeauna că Vasilica e mai înțeleaptă în multe privinți. Mai bine sărac și curat! Că noi avem destul pentru noi și pentru fată, iar încolo…

În vălmășagul întâmplărilor nici n-a găsit răgaz să-i spuie Vasilichii despre cutiuța albastră. Mai bine. îi va spune după ce se vor liniști lucrurile. Dacă ar fi bănuit câte emoții va avea, s-ar fi lipsit.

— Vezi, știe Dumnezeu ce face! reluă Vasilica. Ne prăpădeam cu firea ce moarte năprasnică au avut, dar poate că așa au meritat… Cine i-a omorât nu i-o fi omorât degeaba!

Spiru, sătul și moleșit începu să caște. Nu mai zise nimic, fiindu-i lene să mai deschidă gura, deși Vasilica era avidă după noutățile din jurul asasinatului.

Solomia strângea masa domol, așezând la locul lor șervetele, solnițele, adunând pe tavă farfuriile și tacâmurile… Fără să se oprească din lucru, răspunse d-nei Dăniloiu liniștit:

— Moartea de om e mare păcat, cucoană, păcat de moarte!…

— Dar cum să nu fie păcat! se grăbi să aprobe stăpâna, parcă i-ar fi părut rău că a vorbit fără socoteală în fața servitoarei.

Domnul tresări ca deșteptat din picoteală și se crezu obligat să zică:

— Apoi pe unul l-a și dovedit!… E om priceput și energic judecătorul, nici vorbă!

— Va să zică tot amărâtul de Ciufu? se cruci d-na Dăniloiu. Vai de păcatele lui!

— Ce păcate, că l-a dovedit cu martori cum a intrat în curte sâmbătă dimineață, ba a găsit la dânsul și un inel cu briliant din amaneturile de la țața Mița, fie iertată! Cu Ciufu s-a isprăvit, mănâncă ocna cu lingura cea mare… Acuma vine rândul celorlalți… complicii… Ca mâine îi toarnă la gros și pe ei!… Nu-i pasă de nimeni!… Strașnic magistrat!… Dreptatea, zice, mai presus de toate!

Vasilica nu se mulțumi. Trebui să-i detalieze. Mai ales inelul o pasiona cu mărimea briliantului și cu proprietara adevărată. Pe Ilina Dogaru a cunoscut-o și auzise ceva pe vremuri despre dragostea ei cu Budeanu. O admira acuma că a păstrat inelul și când a dat mizeria peste ea… Ar fi vrut pe urmă să știe ce parte au avut în asasinat ceilalți doi și nu-i venea să creadă că niște tineri de familie bună să fie capabili de a ucide.

— Se zice prin oraș că s-ar fi găsit la Romică portofelul cel mare al lui Ilarie! mormăi Spiru. Ții minte? în care păstra banii străini.

— Știu, cum nu! zise d-na Dăniloiu îngrozită. Asta e pedeapsa lui Dumnezeu pentru că mă-sa a avut nerușinarea să te acuze în fața judecătorului!

Solomia se oprise lângă scaunul stăpânei, ascultând și ea, ca alteori. Ochii triști erau plini de lacrimi, parcă i-ar fi rămas de la înmormântare și n-ar mai fi vrut să sece.

— Hai, fată, ce stai! o apostrofă într-un târziu Vasilica, observând că încă n-a terminat de strâns masa. Tu vezi-ți de necazurile tale, nu mai asculta la crime și ticăloșii !…De netrebnici e plină lumea;

oamenii buni sunt puțini…

Servitoarea mai stătu pe loc câteva clipe ca și când gândurile ei ar fi umblat aiurea și nici n-ar fi auzit mustrarea. Apoi se dezmeteci și ieși afară

cu tava încărcată de vase murdare.

— O fi prăpădită și ea, sărmana, prin câte a trecut! zise cu milă d-na Dăniloiu. Am s-o și trimit să se odihnească, nici să nu mai spele vasele astă-seară, că doar și mâine e zi de lucru…

Solomia reveni curând, mai înviorată, adună fața de masă, o împături frumos, apoi întrebă deodată:

— Dacă Ciufu n-o fi vinovat, de ce să-l bage la ocnă?

D-na Dăniloiu însă îi curmă scurt curiozitatea:

— Lasă prostiile că nu-s de tine, fată!… Du-te și te culcă!…

20 - ÎNTOARCEREA JUDECĂTORULUI

— Unde pleci, fată, tocmai în preajma dejunului când avem mai multă treabă! se supără d-na Dăniloiu. Acuș vine domnul, nici masa nu e pusă, nici bucatele gata și tu mă lași aci singură ca să umblu hai-hui după potcoave de cai morți?

— Acuma trebuie să mă duc, cucoană, altfel e mai rău! bombăni Solomia îmbrăcată de ieșire îi oraș. Sărut mâna și Dumnezeu să v-ajute!

D-na Dăniloiu mai zise ceva, dar Solomia închise ușa și nu mai auzi nimic. îi era numai frică să nu ajungă prea târziu, parcă de sosirea ei ar atârna rostul lumii. Simțea însă că nu va avea liniște până ce nu va fi acolo…

Urcând treptele exterioare alunecă de două ori pe zăpada necurățată și înghețată, dar nu căzu. în capul scării, în peristil, se îmbulzeau oamenii, mai mulți țărani. Era sâmbătă. O clipă Solomia șovăi, parca i-ar fi fost rușine să intre. Mulțimea o împinse înainte și se pomeni în sala pașilor pierduți. Atunci își aduse bine aminte, de când a fost cu cucoana, că trebuie să urce mai sus. Pe scară suiau și coborau oameni grăbiți, fără s-o ia nimeni în seamă. Sus o încurcară ușile și nu știa pe care s-o deschidă. Recunoscu pe aprodul de deunăzi care însă o întrebă sever:

— Ai citație?

— N-am…

— Atunci nu se poate… Fără citație nu se poate…

Ieși afară tocmai grefierul. Întrebă pe aprod:

— Ce vrea?

— N-are citație…

— De unde ești, fetițo? îi zise grefierul N-ai fost tu cu d-na Dăniloiu?… Cine te-a trimis?… Domnul?

— Nimeni — răspunse Solomia. Am venit singură să vorbesc cu dumnealui…

— Adică cu domnul judecător? o îndreptă grefierul Acuma nu e aici. S-a dus până la domnul prim-procuror. Dar trebuie să pice… Așteaptă-l aici.

Solomia se răzimă de rama ușii și așteptă. Dacă a ajuns până aici nu mai era grăbită. Treceau oameni încoace și încolo, dar nu-i vedea, cu toate că se uita la ei. Era liniștită totuși. Și vedea numai înlăuntrul ei, gândurile ei, ca niște vietăți cuminți… Apoi deodată se pomeni cu o mână pe umăr și auzi un glas cunoscut:

— Ce mai cauți aici, fată?…

Judecătorul Dolga i-a recunoscut ochii cu privirile stranii, catifelate.

— Am venit la domnul judecător — murmură ea speriată.

— Eu sunt judecătorul!… Nu-ți mai aduci aminte?

— Da… îmi aduc… Acuma da—zise ea privindu-l lung.

Pe Dolga privirea aceasta îl tulbură. Numai o secundă se gândi, apoi întrebă:

— Vrei ceva?

— Vreau să vă spun ceva…

Pe urmă Solomia se pomeni în cabinetul pe care și-l reamintea mai cu seamă din pricina crucifixului ce se afla pe birou, un crucifix de lemn negru, puțin șters împrejurul suportului rotund din pricina mâinilor multe care s-au sprijinit pe el jurând. Se uita numai la cruce, bucuroasă că a găsit sprijinul sigur de care avea nevoie… După un răstimp auzi iar glasul cunoscut, prietenos:

— Ei, cum te cheamă… stai că-mi amintesc… Solomie, ce poftești?

Femeia rămase cu ochii la crucifix și îngână ușor ca un susur:

— Vreau să mărturisesc, domnule judecător, că eu i-am omorât… pe amândoi…

— Judecătorul înmărmuri. întoarse ochii spre grefier, ca și când ar fi vrut să controleze dacă a auzit bine, apoi întrebă din nou:

— Ce zici?,.. Ce-ai făcut?

— Am omorât…

Solomia stătea acuma dreaptă, cu ochii în ochi: lui, având încă pe buzele umede tremurul cuvântului rostit. Era albă, fără pic de sânge în obraji, încât buzele păreau mai roșii și mai pline.

Dolga era buimăcit. Se ridicase în picioare, mereu necrezător, având impresia că trebuie să fie o confuzie la mijloc. Se întoarse apoi iar spre ea,

repetând mai energic:

— Pe cine ai omorât, femeie?

— Pe domnul Ilarie și pe cucoana dumnealui — răspunse clar Solomia.

Acuma judecătorul se dezmeteci. în creierii lui se răsturnară brusc, cu zgomot surd, construcții, interogatorii, rapoarte, speranțe. Venea tocmai de la primul-procuror, căruia îi mai dăduse câteva lămuriri complimentare în vederea confirmării mandatului de arestare a lui Ciufu. Se înfurie deodată și se răsti la Solomia:

— Ascultă, femeie! Să nu te îndemne cumva ceasul rău să încerci a mă purta cu minciuni și matrapazlâcuri, că ai să mă pomenești câte zile-i trăi!… Ai înțeles?… Ei, hai!… Spune cum i-ai omorât?

I se năzări că Solomia poate să fie pusă înadins să ia asupra ei crima spre a salva pe criminalul cel mare, care i se părea că este Romulus Delulescu, părere deplin confirmată prin conținutul testamentului. Cum fata e servitoare la unchiul lui, n-ar fi de mirare să se fi aranjat în familie încercarea de a sabota instrucția, încurcând toate socotelile… Se așeză la birou, dărăbănind cu degetele un marș nervos.

— I-am omorât… așa… întâi pe cucoana, apoi pe domnul… — zise Solomia.

— Cum… așa? strigă judecătorul sărind în picioare. Așa… așa… Ce, ești nătleagă?… Nu știi să povestești?… Să omori știi, iar să povestești nu?

Se întrerupse îndată, jenat. Enervarea aceasta își dădu seama că e ridicolă, parcă i-ar fi părut că o combinație mintală i-a fost stricată de apariția realității brutale, chiar sub forma unei fetișcane… Se potoli. Făcu câțiva pași ca să se liniștească deplin și să aibă o trecere rezonabilă de la strigătul fără rost la vorbirea naturală.

— Bine, fată… Ai dreptate… Nu e ușor să povestești când te apasă pe suflet un păcat așa de mare — zise. dânsul cu un ton de comprehensiune puțin moralizatoare.. Am să te ajut să-mi explici cum s-au întâmplat faptele… Ei,, ia spune, când ai făcut… omorul?

— Acum o săptămână… tocmai o săptămână — vorbi Solomia mai tulburată de blândețea decât de strigătele lui. Adică sâmbătă cealaltă…

— Și cum s-a întâmplat?… Povestește pe îndelete, că eu te ascult… D-aia sunt aci ca să ascult…

Solomia oftă foarte adânc parcă și-ar fi luat avânt pentru o cale lungă:

— Sâmbătă dis-de-dimineață a venit maică-mea de la țară și a adus cu o căruță pe Lixandru, să-l mai arătăm la doftor, să-l bage iar la raze, că nu mai

putea de boală, parcă trăgea să-și dea sufletul… Mi-a venit tare greu, că n-aveam deloc bani, că de trei ani, de când bolea Lixandru, am cheltuit și m-am îndatorat de nici nu mai știam încotro să mă întorc. Salba de bănuți de aur o zălogisem de un an la cucoana Mița pentru cinci sute și n-am mai putut-o scoate… Uite-așa mă frământam și mă chinuiam că la doftorul Mirescu nu puteam să merg fără bani și dacă nu mergeam până la unsprezece apoi dumnealui pleca la spital… Cum eram de amărâtă cu bietul Lixandru, gata să moară dacă nu l-oi duce la raze, m-am gândit să mă mai duc la cucoana Mița, să-i cad în genunchi și să-i sărut mâinile ca să-mi mai împrumute cinci sute, ori dacă nu vrea, să-și oprească un bănuț de aur pentru datorie și să-mi dea salba înapoi ca să o mai amanetez undeva ori să vând încă un galben și să fac rost de plata doftorului și a farmaciei… Numai sufletul meu știe cât de greu mi-a venit să mă despart de salbă când am lăsat-o la cucoana Mița. Că salba o avea maică-mea de la o mătușă a ei bătrână care a moștenit-o de la mama ei, din bătrâni, și când mi-a dat-o mie s-o port m-a pus să jur pe cruce că n-am s-o înstrăinez… îmi era dragă ca ochii din cap, că atâta podoabă aveam și eu pe mine… Stăpâna mea a băgat de seamă că nu mai purtam salba și m-a întrebat mereu, dar eu tot mințeam că am lăsat-o acasă la maică-mea, iar mamei îi spuneam c-am dat-o cucoanei să mi-o păstreze, numai ca să nu afle nimeni rușinea mea… Dar dacă altă scăpare nu mai aveam acuma, trebuia sa fac și asta și orice ca să nu-l las pe Lixandru să se prăpădească. Pentru că mai aveam de lucru, și afară era ger, am luat în cârcă pe Lixandru din căruță și l-am dus în odăița mea, la căldură. Cucoana m-a trimis pe urmă la piață și am plecat cu coșul să mă grăbesc, să nu în târziu și să mă întorc curând. când m-oi întoarce, mi-am zis, o să mă abat și pe la cucoană Mița ca să isprăvesc și cu dumneaei… Am târguit ce-am avut în piață, m-am dus pe la prăvălia noastră să iau ce-o mai fi târguit și domnul, cum îi e dumnealui obiceiul. Acolo pică și domnul Ilarie și-mi dădu o pâine să i-o duc cucoanei și să-i spun că vine și dânsul din urmă îndată. Am pornit în grabă spre casă, că-mi era frică să nu dea peste noi domnul și să nu mai pot vorbi cu cucoana Mița ce voiam. M-am mai oprit într-un loc de am mai luat ce-mi lipsea, am ieșit repede pe strada mare, ca să nu ocolesc, și am coborât spre dumnealor…

Solomia vorbea grăbit, ca o lecție învățată pe dinafară, cu glas uniform, răzimată puțin de speteaza scaunului ce se afla lângă birou, mișcând numai buzele și privind drept înainte, la fereastra largă și înaltă prin care se vedea acoperișul unei clădiri vecine. Apoi, ca și când i s-ar fi tăiat respirația, tăcu

brusc, încât în cabinet se făcu o liniște așa de mare că se auzi din vestibul zgomotul unei discuții între ușier și cineva străin. Grefierul își făcea însemnările, ca de obicei, dar ochii lui examinau când pe Solomia, când pe judecătorul Dolga, mai mult intrigat decât impresionat de mărturisirile ce le auzea. Dolga însuși asculta foarte atent, măsurând-o în același timp mereu din cap până în picioare parcă ar fi vrut să judece dacă o ființă atât de slăbuță a fost în stare într-adevăr să ucidă doi oameni. Solomia i se părea stranie ca și întâia oară. Figura ei de madonă plânsă avea totuși parcă și ceva sărbezit, ca și când în sufletul ei ar fi stat la pândă, într-un colțișor păstrat cald, un diavol care să împingă în prăpastie. Chiar când povestea, cu glasul alb, nevinovat și copilăros, încremenită pe loc și pierdută, inspira mai puțină milă decât curiozitate… De două ori a vrut s-o întrerupă și să întrebe: cine e Lixandru și cum l-a putut lua în cârcă, ea însăși atât de slabă? A renunțat ca să nu-și piardă șirul. De aceea și acuma, când tăcerea se prelungea, a lăsat-o în pace, să reia singură povestirea. Solomia însă părea că se pierduse și uitase unde se află, trăind cu închipuirea aiurea. Abia când grefierul s-a mișcat și a hârjâit scaunul, femeia s-a cutremurat, și-a rotit repede privirea prin cameră și a rămas cu ea țintită în ochii judecătorului. Ca și când ar fi nimerit un izvor de îmbărbătare, fața i se însenină o secundă într-un surâs jenat, aproape feciorelnic, care însă se stinse în clipa când începu iar să vorbească:

— Aoleu… parcă mi-am pierdut mințile! Doamne, iartă-mă!… (Se închină foarte repede, neștiind dacă e voie sau nu. Apoi continuă mai rar, coborând privirea în pământ:) Era zloată urată și frig… M-am dus până la ușa bucătăriei și am bătut, știam că o ține veșnic încuiată. Coana Mița a venit de a deschis și mi-a dat drumul înlăuntru. Zice: „Tu erai?… Ce-ai adus?" Am scos pâinea din coș, iar coșul l-am pus jos lângă ușă, că era greu. „Pune-o pe masă, fată!" zice cucoana. Pe urmă a vrut să se apuce iar de lucru, că avea niște rufe în albie și turnase apă fierbinte și-i era să nu se răcească. Nu știam cum să încep și stăteam lângă dumneaei și mă uitam cum spăla și sufla greu, că era bătrână și slabă și sfrijită de te mirai de ce mai muncește. M-a lăsat așa nițel, să stau, poate credea că vreau să mă încălzesc, apoi deodată mi-a zis: „Acu hai, du-te acasă, că și Vasilica o fi având nevoie de tine !" „Mă duc, zic, dar întâi să-mi dai salba!" Zice cucoana: „Bani ai?" „Am", zic și-i arăt portofelul plin. Dar banii erau rest de la piață, ai stăpânei mele. „Bine", zice dumneaei și se șterge pe mâini și trece dincolo. Am auzit-o cotrobăind prin dulapuri, dar nu m-am uitat că-mi

bătea inima de să-mi spargă coșul. A venit înapoi cu o ulcică de pământ, a scos un șomoiog de jurnale dintr-însa și apoi a răsturnat pe masă salba mea cu treisprezece bănuți de aur și un ineluș cu o pietricică albă de-ți lua ochii. Coana Mița a început să facă socoteala dobânzilor, câte un pol pe lună, dar ținea mâna pe salbă ca nu cumva să mă apropriu de ea. Atunci i-am spus cum a venit Lixandru pe moarte și am rugat-o să-mi mai împrumute cinci sute, că salba face și cinci mii. S-a supărat însă și m-a ocărât că umblu cu șiretlicuri. Nu m-am înfricoșat și am rugat-o să ia un galben pentru datorie, ca să fie plătită, iar salba să mi-o dea înapoi ca să-mi fac rost de la altcineva, dacă dumneaei nu vrea să mă ajute. Mai rău s-a supărat și a pus iar în oală salba și inelul și le-a astupat cu șomoiogul. „Coană Mițo — zic atunci fără nădejde — eu nu plec de-aici fără salbă! Că nu-mi poți ținea d-ta salba întreagă dacă eu vreau să te plătesc cu un ban de aur!" Nu știu ce-mi venise, dar parcă vedeam roșu… „Așa ? strigă dumneaei mânioasă. De astea îmi ești va să zică?… Să ieși afară, hoațo!… Afară!" „Nu ies fără salbă!" zic eu mai dârză. Dumneaei s-a și repezit atunci și m-a luat de mână să mă împingă pe ușă afară. Simțeam că m-am făcut și de rușine, că mă crede hoață, și trebuie să mă întorc cu mâna goală la Lixandru M-a cuprins mânia și am răcnit: „De ce pui mâna pe mine,cucoană?… De ce nu-mi dai salba?" Și am împins-o spre albia de rufe. S-a împiedecat și a căzut și s-a lovit cu capul de dunga scaunului. Atunci eu m-am repezit la oala cu salba, am smuls șomoiogul și l-am aruncat sub masă. Dar cucoana s-a sculat repede și s-a apropiat să-mi ia oala din mână… Apoi așa din una în alta, am omorât-o!…

Judecătorul interveni:

— Stai, stai, Solomie!… Nu așa: am omorât-o… Trebuie să spui tot… Așa cum ai spus până acuma!… înțelegi ?

— Am înțeles, dar nu mai pot — zise Solomia privindu-l rugător. Și nici nu-mi mai aduc aminte toate așa de bine, că nu mai știam ce fac…

— Se poate și cred că ți-e rușine să-ți mai amintești o faptă așa de ticăloasă — zise Dolga blând spre a-i păstra încrederea. Dar cum ai putut s-o săvârșești, așa trebuie să o și povestești, oricât de greu ți-ar veni acuma, după ce te-ai pocăit… Va să zică spune pe îndelete ce ai făcut când cucoana s-a aruncat asupra ta?

Ezitând puțin, dar totuși limpede, Solomia continuă:

— Am împins-o cu cotul de nu s-a putut agăța de mine. Atunci, de necaz, dumneaei s-a uitat împrejur să puie mâna pe ceva ca să mă lovească.

Mi-a fulgerat prin gând că are să mă omoare și că nu trebuie să mă las să mă omoare. Cât stătusem lângă albie am văzut în colț, între mașină și pervazul ușii, două bucăți de sârmă pregătite să le agațe în cuiele lor ca să întindă pe ele rufele la uscat… Am luat o sârmă și am vrut s-o îndoiesc în două ca să am și eu cu ce să lovesc. Cucoana era întoarsă cu spatele și se aplecase să apuce O bucată de lemn… Nu știu ce mi-a venit, cum îndoiam bucata de sârmă, că deodată am aruncat-o pe după gâtul cucoanei și am început să strâng din răsputeri și apoi să răsucesc capetele sârmei sub ceafă. Dumneaei s-a prăvălit jos, strigând: „Aoleu!… Ajutor!… Săriți!… Mă omoară!…" Cum a căzut m-a tras și pe mine după dânsa, că eu nu slăbeam deloc sârma și o răsuceam mereu. când am auzit-o strigând și gemând, am crezut că o să stârnească vecinii… Am zărit un prosop stors pe marginea albiei, l-am tras și i l-am petrecut peste gură și nas, să nu mai poată striga…

Fiindcă Solomia se opri, judecătorul întrebă:

— Pe urmă ai plecat?

— Nu… Am vrut să plec, dar dumneaei tot mai mișca și se zvârcolea. Ca să nu se dezlege și să țipe, mi-a dat prin minte să-i leg mâinile și picioarele, și i le-am legat cu niște rufe ude care mi-au fost mai la îndemnă…

— Va să zică ai vrut cu orice preț s-o omori?

— Nu știu ce-am vrut… Eram așa de amărâtă de parcă nici nu-mi dădeam seama ce făceam… Pe urmă toate au venit așa, din rău și mai rău, până la capăt… Că tocmai când isprăvisem și mă ridicai să plec, să nu dea cumva domnul peste mine și să mă omoare, aud niște bătăi în ușa bucătăriei. „Hai, Mițo, deschide!" Era glasul domnului Ilarie de-afară. Am stat încremenită cu ochii la clanța care se mișca și așteptam să intre, că uitasem că cucoana încuiase cu cheia ușa după ce mi-a dat drumul înlăuntru. A mai bătut nițel, a mai strigat și eu stăteam mai mult mort; decât vie, iar cucoana jos se zvârcolea fără glas. „Va de mine, ce s-o fi întâmplat?" zice domnul la ușă afară Apoi îl auzii întorcându-se, să intre prin față. Mi-am dat seama că n-am să mai pot ieși de-aci dacă boierul ajunge până la bucătărie. Am pus mâna pe cealaltă bucată de sârmă și am dat fuga prin sufragerie până în dormitor și m-am ascuns după ușă… De-acolo an auzit deslușit cum a descuiat domnul Ilarie ușa de la marchiză, mormăind mereu ceva, apoi a intrat în antreu, a agățat ceva în cuierul de lângă ușă, și-a scos: paltonul și căciula și le-a aruncat mi se pare pe un scaun, apoi a început să strige grijuliu: „Mițo!.. Mițo!… Unde ești, Mițo?"

și a trecut pragul în dormitor spre bucătărie, unde o lăsase… Am ieșit tiptil de după ușă și, pe la spate, i-am cuprins gâtul cu sârma îndoită, ca și la cucoana adineaori, și am strâns și am răsucit. Boierul, poate de spaimă, n-a mai scos nici un sunet, dar a vrut să se întoarcă, să vadă cine strânge… Eu mă feream și-l trăgeam încât a ajun! lângă picioarele paturilor. S-o fi împiedecat ori l-am împiedecat eu, nu știu, dar m-am pomenit cu dumnealui între paturi, cu fața în jos, de mi-au scăpat capetele sârmei din mâini. Am sărit pe pat și apoi între paturi, unde se zvârcolea boierul să se scoale i-am pus genunchiul pe spinare și am mai răsucit de câteva ori până ce am simțit că nu mai mișcă… A murit ca un pui de găină, zisei în mine, răsuflând parca acuma aș fi scăpat de toate primejdiile…

Dolga se mohorâse din ce în ce. Trăsăturile Solomiei rămăseseră aceleași și totuși i se părea că s-au schimonosit, încât s-a transformat într-un monstru îi ceruse să mărturisească tot, dar mărturisirea îl îngrozea. încerca să se convingă că Solomia tocmai din nevoia de ispășire i se spovedește ca unui duhovnic, fără a ascunde nimic, nici măcar un gând. Orice explicație părea de prisos: îi era scârbă. Afară dacă povestirea n-ar fi decât o închipuire pentru a salva pe adevărații vinovați… Cu toate că și ipoteza aceasta se năruia în fața amănuntelor atât de precise… Murmură cu dezgust:

— Ce bestie de femeie!… (Și adăogă repede, po-runcitor:) Aide, mai departe!… De ce te-ai oprit?,.. Mai bine te-ai fi oprit atunci când săvârșeai fapta mârșavă!

— De câte ori nu mi-am spus și eu pe urmă tot așa, domnule judecător! răspunse Solomia deodată cu un glas atât de sfâșietor, parc-ar fi țâșnit dintr-o rană din fundul inimii. Dar atunci nu m-am gândit la nimic ori poate m-am gândit și totuși am făptuit…

— Continuă, continuă! zise aproape răstit jude-cătorul Lasă smiorcăielile… Ce-ai făcut după ce i-ai omorât ?

Solomia tăcu o clipă, apoi atinse cu privirea crucifixul și urmă ca și înainte:

— După aceea m-am dus iar în bucătărie, am răsturnat oala, mi-am luat salba și am vârât-o în sân… Pe masă rămase inelul ca un strop de lumină. Am vrut să-l iau, pe urmă am uitat Mi-am potrivit nițel haina și basmaua, că se ciufuliseră, și am ridicat coșul cu cumpărături să plec. Mi-am adus aminte că ușa bucătăriei e încuiată și mi-am zis că e mai bine să ies prin față. Atunci iar am zărit inelul pe masă. De ce să rămâie acolo, cine știe cui? L-am luat și am trecut în sufragerie. Mi s-a părut că aud un zgomot din

urmă și am întors capul Coana Mița se uita la mine cu niște ochi cât pumnii… Poate că nici nu era moartă… Am grăbit pașii, am avut grijă să nu mă împiedec de picioa-rele boierului și am ieșit prin marchiză cu băgare de seamă să nu trântesc ușa… când am ajuns la portița din stradă n-am mai simțit în palmă inelul. Mi-o fi scăpat când am închis ușa… Se vede că nu mi-e scris să fie al meu… Nu mă mai întorc să-l caut… Am ajuns acasă încălzită și cu o spaimă în suflet care nu mă ierta deloc… Pe urmă n-am mai avut timp si mă gândesc la astea… Era trecut de mult de zece și, dacă nu grăbeam, nu mai găseam doctorul… Am urcat pe Lixandru în căruță și am pornit îndată, lăsând-o pe biata stăpână-sa cu toate necazurile pe cap. Am oprit în strada mare la ceasornicar și mi-a dat opt sute pe un bănuț de aur. Am sosit tocmai bine la doctor de a avut răgaz să caute cu de amănuntul pe Lixandru, să-l bage și la raze și să-i scrie o mulțime de leacuri. Am cheltuit mai toți banii, dar eram mulțumită că l-am văzut pe Lixandru mai liniștit și încrezător. Atâta dorință am avut și eu pe lume: să-l scap pe dânsul cu viață cum m-a scăpat și el pe mine…

— Cine e Lixandru? întrebă Dolga intrigat.

— Bărbatul meu—răspunse Solomia.

— Și, ca să salvezi un om, ai omorât doi ?

— N-avea el nici o vină, săracul, că nu mi-a cerut niciodată nimic… Dar aș fi făcut orice pentru dânsul, că și el a făcut tot pentru mine.

— Mhm, dragostea… — bombăni judecătorul.

Femeia nu mai răspunse.

— Unde e salba? întrebă, după o pauză, Dolga.

— Uite, aci! zise Solomia desprinzând salba de la gât și punând-o pe birou, lângă crucifix.

Judecătorul o luă. Banii erau calzi și catifelați, parcă îmbibați de aroma trupului ei. îi examină câteva clipe, îi cântări în palmă, apoi întrebă iar:

— Ziceai că sunt treisprezece… Unul l-ai vândut… Și aici sunt numai zece…

— Am mai vândut doi alaltăieri…

— De ce?… Iar cu Lixandru?

— Da… Pentru înmormântare.

— A murit?

— Miercuri noaptea. Ieri l-am îngropat.

— Așa? zise Dolga mai îngăduitor. Atunci, vezi. Dumnezeu te-a pedepsit pentru că…

— M-a pedepsit — bâlbâi Solomia abia perceptibil

— Nu-ți pare rău acuma de ce-ai făcut?

— D-aia am venit ca să ispășesc deplin—rosti femeia cu glasul puțin înecat.

— Despre asta n-ai nici o grijă! făcu judecătorul. Dacă o crimă ca asta n-ar fi pedepsită exemplar, n-ar mai avea nici un rost justiția !…

Se sculă, ca de obicei, să se miște și să-și recapituleze în gând cele auzite. Se uită puțin la însemnările grefierului, apoi se apropie de Solomia care plecase capul în pământ.

— Ascultă, încă ceva… Nu te-a văzut nimeni când ai intrat în curtea lui Ilarie Dăniloiu?

— Poate să mă fi văzut, dar eu n-am băgat de seamă.

— Nici când ai ieșit?

— Nici.

Dolga se mai plimbă de două ori și iar se opri lângă ea:

— Foarte ciudat… Ce spui tu aci poate să fie adevărat și chiar este, fiindcă o mărturisesc două cadavre. Dar s-ar putea totuși să nu fie… Spune repede: Ciufu nu ți-a ajutat deloc, deloc?

— Ce să-mi ajute?… Parcă am știut eu când m-am dus ce are să se întâmple? Dacă aș fi știut, m-aș fi dus eu să omor oameni?…

Solomia vorbea acuma numai cu ochii în pământ, parcă i-ar fi fost rușine să mai privească în fața judecătorului.

— Atunci cum a pus Ciufu mâna pe inel?… Ești sigură că l-ai pierdut afară? Nu cumva ți-a alunecat din mână în casă?

— Nu știu ce-au făcut alții. Îmi ajunge păcatul meu.

— În sfârșit, vom mai vedea noi astea…

Mai stătu câteva clipe pe gânduri, apoi se întoarse brusc spre grefier:

— E clar… li facem mandat de arestare… Imediat.

— Dar cazul Ciufu? întrebă grefierul modest.

— Ce are a face? Rămâne arestat și Ciufu… În orice caz afacerea e mai complicată decât se pare… (Sună. Ușierul intră repede.) Ia vezi domnul prim-procuror e în cabinet? Că am să-i vorbesc…

Solomia rămăsese în același loc, de când a intrat. Ca și când s-ar fi crezut de prisos acuma, rosti întrebător :

— Eu pot să plec, domnule judecător?

— Unde să pleci, Solomie? făcu Dolga batjocori-tor. Nu mai pleci de-acuma nicăiri, rămâi aici, la noi. Doar nu ți-ai închipuit că ai să te întorci să

mai faci sarmale pentru stăpânu-tău ? (Grefierul se hlizi în spatele judecătorului ca să audă că i-a gustat cuvântul de duh.) Nu, frumoaso!… Ai isprăvit slujba pe-afară… Acuma noi îți facem formele cuvenite și pe urmă are să te însoțească un domn la noua-ți locuință. Iar luni dimineața te vom aduce să mergem împreună în strada Speranței, unde ai omorât pe bieții bătrâni, să reconstituim crima!

Servitoarea înlemni, dar izbuti să îngaime:

— Ce să fac… acolo?…

— Ce-ai făcut și atunci, Solomie! zise judecătorul cu tonul lui normal față de delincvenți. Să povestești frumos din fir în păr, ca adineaori, dar la fața locului și să ne arăți și nouă cum ai lucrat, ca să nu-ți iei vorba înapoi mai târziu, când o să vezi că se încurcă ițele și că se apropie ocna!

Solomia nu mai zise nimic și nici nu se clinti. Doar fața parcă i se înălbi mai tare și mâna care se răzima pe speteaza scaunului avu câteva tremurături ca inima unei pasări speriate.

Pe urmă îndată reveni ușierul, anunțând că primul-procuror tocmai a ieșit din ședință și urcă scara, spre cabinet.

— Bine, zise judecătorul. Mă duc!

În aceeași clipă însă apăru Negel în ușă:

— Voiam numai să te vestesc că s-a confirmat mandatul lui Ciufu!

— Un moment, domnule prim-procuror! se în-clină Dolga. Dați-mi voie să vă prezint pe autorul dublului asasinat din strada Speranței!

Îi arătă cu un gest teatral pe Solomia, ca și când ar fi fost vorba de o lovitură pregătită de perspicacitatea lui polițistă.

Primul-procuror se uită aproape speriat la Solomia. Nu-i venea să creadă. Zise nehotărât:

— Cum!… Fata asta?… Imposibil !… Cine e?… De unde a răsărit?

— E servitoare la domnul Spirică Dăniloiu — se amestecă și grefierul

— Nu mai spune, frate! se cruci Negel. Ea sa-i fi omorât?,.. Singură?… Nu se poate!… Adevărat, fată? I-ai ucis pe amândoi, tu, o mână de femeie?

— A făcut mărturisiri complecte— declară mândru judecătorul. Tocmai era să vin pentru mandatul de arestare…

— Bine, bine, dar asta e nemaipomenit! spuse primul-procuror. Cum o dibuiși, Dolga? Tare ești, frate! Mă și uimești.

— Și încă n-am terminat, domnule prim-procuror! făcu Dolga cu prefăcuta-i modestie profesională. Mai avem rezerve…

— Fugi, dragă! strigă Negel jovial. Că până la urmă o să mă arestezi și pe mine!

21 - UN AC DE PĂR

Spiru se retrăsese să-și împlinească somnul de amiazi început cu moțăiala din sufragerie. Doamna Dăniloiu era în bucătărie, după masă, să robotească singură, mâhnită în sine de nerecunoștința Solomiei care a ajuns să-și bată joc de casa ei, să plece și să vie când o apucă toanele de parcă nici n-ar mai fi la stăpân. Tocmai în toiul acestor meditații se pomeni cu un băiețaș, trimis de grefierul de la instrucție, prietenul lui Spiru, că s-a întâmplat ceva cu Solomia și să vie degrabă până la tribunal.

— Eram sigură că o paște nenorocirea! murmură d-na Dăniloiu agitată.

Ca în toate împrejurările importante din viața familiei, Vasilica deveni deodată plină de energie. Sculă din somn pe Spiru și, cu toate protestele lui, îl târî cu dânsa la tribunal. Găsiră pe Solomia în anticamera judecătorului, șezând pe scaun, păzită de un polițist mai speriat decât ea. Grefierul le spuse în trei cuvinte întâmplarea și că judecătorul se află cu mandatul de arestare la primul-procuror.

— Vai de mine, Solomie fată, doar n-ai făcut tu nelegiuirea asta? se spăimântă d-na Dăniloiu. Nu, nu! Dar te-ai zăpăcit de tot cu întâmplările astea și cu moartea băiatului… Altfel cum să-ți dea prin gând așa ceva?…

Solomia se ridică în picioare, izbucni în lacrimi, apucă mâna d-nei Dăniloiu și o sărută.

— Tu sa-ți ții credința și firea, Solomia—reluă Vasilica mai mișcată. Că nu te-om lăsa noi să fii batjocorită de pomană!… Fii liniștită, auzi?

Ieși cu Spiru. Se duseră la primul-procuror. D-na Dăniloiu jura pe nevinovăția fetei, oricât spunea Negel că fata singură a mărturisit tot, de bună voie.

— Domnule Costică, zău, că ești om de-al nostru, nu ca alții —se revoltă bătrâna din ce în ce mai sigură că numai judecătorul a născocit și asta, ca atâtea altele. Eu o cunosc mai bine și știu ce inimă are. Ce-a pătimit și cât a jertfit fata asta numai pentru Lixandru, merită să-i dea încurajări, nu s-o bage în temniță cu tâlhării și ucigașii!

— O fi fost bună fata, cum nu, recunosc, dacă spui dumneata — zise Negel împăciuitor ca totdeauna. Dar dacă a greșit așa de urât, ce să-i mai facem?… A omorât doi oameni, coană Vasilică, pe cumnații d-tale!

— Ceasul rău ce nu-i ticluiește bietului om — murmură d-na Dăniloiu mozolind două lacrimi între gene. Eu totuși am mare speranță în inima d-tale, domnule Costică! D-ta cunoști suferința oamenilor…

— Bine, coană Vasilică, ce-om putea vom face — sfârși primul-procuror numai ca să scape de insistențele ei. Că și pe noi ne obligă legea și nu putem lucra de capul nostru…

D-na Dăniloiu plecă totuși cu o speranță. Afară, pe coridor, însă luă la răspundere pe Spiru:

— Stai ca bolovanul și nici gura n-o deschizi, parcă nici n-ai fi suflet… Și doar te-a slujit destul biata fată și n-a pregetat… Cum poți fi așa de ne-simțitor, păcatele noastre?

Bărbatul se opri supărat.

— Mai taci din gură, Vasilico, că mă scoți din fire!… Nu-i destul că mă târăști pe-aci de râsul magistraților?… Ce vrei să-i facă? Să-i dea medalie c-a omorât pe frate-meu și pe Mița?

— A omorât, a omorât — făcu d-na Dăniloiu cu glas scăzut. La necaz și la durere să ajuți pe om, nu la petreceri!

Se abătu iar prin anticamera lui Dolga, dar Spiru nu o mai urmă. Solomia era pe același scaun, cu mâinile în poală, cu ochii în gol.

— Ce-ai făcut, nenorocito? îi zise acuma Vasi-lica, mereu cu blândețe. Cum nu ți-a fost frică de Dumnezeu?… Of, amărâtă și becisnică ți-a fost soarta!.. Dar să nu pierzi nădejdea în mila Atotputernicului, Solomie! Să rabzi și să ispășești, ca să-ți răscumperi păcatul!

— Să mă ierți, cucoană, că ai fost bună și miloasă și m-ai învățat numai bine, iar eu te-am supărat și v-am făcut și rușinea asta — bolborosi Solomia, legănându-și capul în dreapta și în stânga, cu glasul plâns și cu obrajii vrâstați de lacrimi.

— Solomia Ionescu născută Motroc! mormăi primul-gardian citind foaia și ridicând ochii s-o vadă; apoi mormăi în sine decepționat: Hm… nde…

Autorii marilor crime se bucură în închisori, atât din partea paznicilor, cât și a celorlalți deținuți, de o considerație specială și chiar de un fel de admirație. Solomia nu păru gardianului destul de arătoasă pentru fapta ei și o predă îndată secției femenine, actualmente goală. O paznică urată și ursuză o conduse bombănind:

— Numai tu mai lipseai, pricopseală pământului!… Că nu vă satură diavolul de blestemății…

Apoi Solomia se pomeni singură într-o celulă rece, mirosind a mucegai, cu o închipuire de lumină ce se strecura de la becul din coridor prin ferestruica de deasupra ușii. Patul de fier, cu salteaua umflată de paie și cu pătura trențuită, era în colțul din fund, iar sus, aproape de tavan, fereastra zăbrelită, îngustă, care dădea afară.

Se așeză pe dunga patului și șezu așa, nemișcată, cu haina de iarnă pe ea, cu capul gol și basmaua alături, unde o lepădase când gardiana a căutat-o să n-aibă ceva și i-a luat portofelul mic, cu treizeci și șapte de lei rămași după cheltuiala înmormântării, cum și acele de păr care-i țineau coadele pe cap. Nu simțea nimic și nu se gândea la nimic. Era într-o toropeală în care se amestecau și anihilau osteneala cu groaza și cu remușcarea.

Într-un târziu tresări auzind cheia învârtindu-se în ușa cu vazistasul ca un ochi de pândă. Gardiana îi întinse un coltuc de pâine:

— Mănâncă și culcă-te, n-aștepta plăcinte și invitații !

Solomia rămase pe loc, dar parcă glasul paznicei ar fi smuls-o din toropeală, se simți deodată moartă de oboseală, fără totuși a simți și nevoia de odihnă sau măcar o moleșire somnoroasă. își aduse aminte că de aseară n-a luat nimic în gură; cucoana i-a făcut ceai azi-dimineață, dar ea nu l-a atins și nici nu s-a gândit la mâncare de vreme ce se frământa numai cum să-și ușureze sufletul… Apoi își zise brusc și cu mare părere de rău că salba a dat-o judecătorului și cine știe ce s-o mai alege de ea, în loc s-o fi lăsat acasă, să se împodobească cu ea soră-sa Domnica, fiindcă ei n-o să-i mai trebuiască nici salbă și nici o podoabă…

Pe urmă gândurile o năpădiră cu grămada, de-a valma de nu le mai putea conteni Se încurcau mereu ochii lui Lixandru cu privirea cucoanei Mița ori cu a judecătorului, în aceeași mustrare ciudată pe care o înțelegea totuși încât îi înțepa inima ca un ac neascuțit. Apoi parcă vedea într-o goană vijelioasă toate câte s-au întâmplat în săptămână de sâmbătă dimineața, când a sosit Lixandru, până sâmbătă astalaltă când a mărturisit c-a omorât, toate zbuciumările și spaimele și speranțele rostogolite peste sufletul ei ca niște pietre de moară. Și, dându-și seama unde a ajuns, în mo-mente de limpezire, îngâna fără glas:

— Mai bine… S-a sfârșit…

Voia să uite tot, să nu-și mai amintească și nici să se gândească la nimic, căci toate o chinuiau iar, mai rău ca atunci. Retrăirea în fragmente

poate să fie, prin lipsa de legături și motivări firești, mai insuportabilă decât trăirea directă, totală care, prin continuitate, nivelează și amortizează zguduirile…

Din strânsoarea gândurilor o treziră pași care se apropiau și care se opriră la ușa celulei. Solomia ridică privirea și întâlni în vazistasul ușii ochii răutăcioși ai gardianei.

— Ce, tu nu înțelegi să te culci?… N-ai auzit stingerea? răsună glasul, umplând celula.

Solomia ascultă până se pierdu zgomotul pașilor. Se întinse ca să-și alunge nehotărâre, apoi își trecu amândouă palmele peste obraji parcă s-ar fi spălat de o murdărie ce o supăra. Se sculă în picioare și mașinal își pipăi părul. Coadele îi atârnau pe spate, peste haină. Voind să le încolăcească pe cap, să nu o încurce, își zgârie degetul într-un ac uitat după ceafă. îl scoase și îl înfipse în căpătâiul saltelei până își va strânge părul. Potrivi pătura s-o aibă drept pernă, iar cu haina de iarnă să se învălească. Se gândi că e îmbrăcată cu hainele de sărbătoare și acuma are să se culce așa și să Ie strice. Dar îndată adăogă că de-acuma n-are ce face cu îmbrăcămintea cea bună…

Mai stătu puțin cu ochii spre ușă parc-ar fi uitat ceva. Apoi deodată bâlbâi pierdută:

— O, Doamne, Doamne…

Căzu în genunchi să se roage, cum a deprins-o maică-sa Ioana și cum s-a rugat în fiecare seară până sâmbătă trecută, de când n-a mai îndrăznit ori poate nici nu i-a mai trecut prin minte de cât a fost de zbuciumată. Nu-și mai amintea rugăciunile și stătu în genunchi până amorți îngânând într-una:

— Doamne Dumnezeule, fie-ți milă și iartă-mă l.. Doamne…

Se ridică cu sufletul mai ușor și cu fața scăldată în lacrimi.

Se întinse pe pat și se acoperi cu haina până la gât Ochii deschiși mari se uitau în tavanul puțin afumat peste care lumina bolnavă de-afară întindea umbră tremurătoare. Ar fi vrut să adoarmă și să nu se mai deștepte niciodată. îi apăru deodată iar fața judecătorului, aspră, și-i răsună în urechi glasul lui batjocoritor că va trebui să mai povestească o dată, înaintea tuturor, la fața locului, și să arate pas cu pas cum a ucis… A nu știu câtea oară îi revenea amenințarea aceasta și de fiecare dată o îngrozea mai mult. închise ochii ca să alunge vedenia și în schimb își auzi inima izbindu-se în coșul pieptului ca un peștișor prins în undiță. își puse mâna pe piept să-i potolească zvârcolirea, dar peste pânza cămășii nu simțea mângâierea.

Desprinse iia din brâu și vârî mâna pe dedesubt. Sânul mic avu un cutremur ca de o atingere dușmană. Dar încet-încet mâna se încălzi și inima își îmblânzi bătăile.

Dac-ar da Dumnezeu să adorm… Tot n-am nici un rost pe lume…

Se întoarse pe o parte. Mirosul plinii, ascunsă lângă perete, îi aduse aminte că a înfipt acul în saltea. întinse brațul, dar nu-l nimeri și trebui să se întoarcă iar cu fața în sus. îl pipăi și-și aminti că tocmai așa, cum e acul de păr, a îndoit ea atunci sârma… Se apucă să-l îndrepte, parcă i-ar fi fost silă de asemănarea cu sârma. Apoi i se înfipse brusc gândul în creieri că n-are să mai poată dormi niciodată, fiindcă veșnic are să-și aducă aminte.

— O, Doamne, unde să mă mai întorc? murmură ca și când nu și-ar găsi locul.

Apoi deodată continuă în sine cu o mare împă-care:

— Oare de ce să mă chinuiesc degeaba?

Haina îi alunecase în jos, iar iia rămăsese des-chisă în dreptul inimii. Bâjbâi cu vârful acului locul subt sânul stâng unde inima bătea acuma liniștit, ca un ceasornic de precizie. între două coaste i se păru că bătaia e mai vie. Respiră o dată foarte adânc și apăsă acul întâi simți o rezistență dureroasă încât fără voie încetini apăsarea. Pe urmă respiră din nou și împlântă acul mai adânc, gândind necontenit că nu doare Pe urmă vârful acului întâmpină iar o împotrivire. Solomia strânse dinții și închise ochii, apăsând mereu, ajutându-se și cu mâna cealaltă, păstrând în minte mereu gândul că nu doare…

★

— Hai scoală!… Ce lenevești?… N-ai auzit deș-teptarea ?

Gardiana strigă prin vazistas și așteptă câteva clipe. Apoi strigă din nou, mai aspru:

— N-auzi, mironosițo?…

Deschise ușa și se apropie s-o zgâlțăie.

— Aoleu !… E moartă !

Urmă alarmă și panică. Primul gardian dădea din colț în colț. Zbârnâi telefonul, sculând din somn pe domnii care, fiind duminecă, dormeau liniștiți. Totuși peste două ore se aflau în celula Solomiei primul-procuror cu judecătorul Dolga, cu medicul legist și cu polițaiul Ploscaru, pe când directorul închisorii se plimba prin coridor desperat.

— Asta mai lipsea! zise primul-procuror supărat că întâmplarea aceasta se va răsfrânge și asupra parchetului întreg. Firește, dacă oamenii nu-și fac

datoria în conștiință !.„ Am spus de atâtea ori că aici e o cloacă de dezordine! Acuma veți vedea sancțiunile!

— Eu am percheziționat-o până la piele, domnule prim-procuror—se scuză gardiana care se învârtea pe lângă patul moartei și o acoperea cu haina. Nici nu știu cum Dumnezeu s-a putut omorî că doar…

— Nu știi, sigur că nu știi pentru că ești negli-jentă ! strigă Negel mânios. Dă-te la o parte de acolo !… Doctore dragă, te rog, vezi puțin!

Doctorul descoperi cadavrul. Solomia zăcea cu fața în sus, cu ochii închiși și gura strânsă într-o încordare supremă. Buzele aveau o dungă roșie parc-ar fi fost fardate prea mult mâinile amândouă, una peste alta, strângeau coșul pieptului sub sânul stâng, atât de tare, că medicul abia le-a putut da la o parte ca să vază capătul acului de păr într-o pată rotundă de sânge închegat cât un ban de aur…

— Cu acul de păr! mormăi doctorul pipăind ușor pielea împrejurul petei roșii. A avut o poftă de moarte titanică!

— Ei, și acum? întrebă judecătorul Dolga foarte grav.

— Acuma s-o ducă la morgă și mâine îi vom face autopsia! zise medicul nepăsător. Azi doar e duminecă !… Dealtfel nu mai e nici o grabă, căci ea a terminat socotelile c u justiția noastră. Cel mult cu Dumnezeu mai poate să aibă dificultăți!

Umorul medicului legist nu fu gustat. Primul-procuror simțea răspunderea sinuciderii în închisoare, iar judecătorul de instrucție avea impresia că iar s-au năruit combinațiile și speranțele de glorie.

— Asta înseamnă că…—începu Dolga.

— Asta înseamnă, onorate domnule judecător, că și providența divină acordă concursul ei justiției! termină împăciuitor polițaiul Ploscaru. Cel puțin când e vorba de închiderea dosarului!